

ΓΡΑΦΕΙΟ
ΤΟΥ ΥΠΑΤΟΥ ΑΡΜΟΣΤΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

**ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ
ΚΑΙ ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ
ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ**

σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967
Για το Καθεστώς των Προσφύγων

ΣΤ' Έκδοση

Αθήνα 2009

<i>Τίτλος αγγλικής έκδοσης</i>	Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status Geneva, September 1979, HCR/IP/4/Eng.
<i>1^η ελληνική έκδοση</i>	Αθήνα 1989
<i>2^η ελληνική έκδοση</i>	Αθήνα 1993
<i>3^η ελληνική έκδοση</i>	Αθήνα 2000
<i>4^η ελληνική έκδοση</i>	Αθήνα 2003
<i>5^η ελληνική έκδοση</i>	Αθήνα 2004
<i>6^η ελληνική έκδοση:</i>	Αθήνα 2009
<i>Copyright:</i>	Υπατη Αρχή Αρμοστέια των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες / Ταύγετου 23 - 15452 Παλαιό Ψυχικό Τηλ. 210 6726462/3 - www.unhcr.gr

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Παράγραφοι	Σελίδα
Πρόλογος της ΣΤ Έκδοσης		3
Πρόλογος της Α' ελληνικής έκδοσης		4
Πρόλογος αγγλικής έκδοσης (1993)		5
Εισαγωγή	1-27	7
Διεθνή κείμενα που καθορίζουν τον όρο «πρόσφυγα»	1-27	7
Α. Προγενέστερα κείμενα (1921-1946)	1-4	7
Β. Η Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων	5	7
Γ. Το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων	6-11	8
Δ. Βασικές διατάξεις της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967	12	9
Ε. Καταστατικό του Γραφείου του Υπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες	13-19	9
ΣΤ. Κείμενα περιφερειακής ισχύος σχετικά με τους πρόσφυγες	20-23	11
Ζ. Το άσυλο και η μεταχείριση των προσφύγων ...	24-27	12

Μέρος Πρώτο

Κριτήρια για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα	28-187	13
Κεφάλαιο I - Γενικές αρχές	28-31	13
Κεφάλαιο II - Ρήτρες υπαγωγής	32-110	14
Α. Ορισμοί	32-34	14
(1) Καταστατικοί πρόσφυγες	32-33	14
(2) Γενικός ορισμός στη Σύμβαση του 1951	34	15
Β. Ερμηνεία των όρων	35-110	15
(1) «Γεγονότα επελθόντα προ της 1ης Ιανουαρίου 1951»	35-36	15
(2) «Δεδικαιολογημένος φόβος δίωξης»	37-65	16
(α) Γενική ανάλυση	37-50	16
(β) Δίωξη	51-53	20
(γ) Δυσμενείς διακρίσεις	54-55	21
(δ) Τιμωρία	56-60	21
(ε) Συνέπειες της παράνομης αναχώρησης ή της παραμονής χωρίς άδεια έξω από τη χώρα καταγωγής	61	22

(στ) Οικονομικοί μετανάστες διακρινόμενοι από τους πρόσφυγες.....	62-64	23
(ζ) Όργανα διώξης	65	23
(3) «λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων»	66-86	24
(α) Γενική ανάλυση.....	66-67	24
(β) Φυλή	68-70	24
(γ) Θρησκεία	71-73	25
(δ) Εθνικότητα	74-76	25
(ε) Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα	77-79	26
(στ) Πολιτικές πεποιθήσεις	80-86	27
(4) «Ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα»	87-96	29
(α) Γενική ανάλυση	87-93	29
(β) Πρόσφυγες «επί τόπου»	94-96	31
(5) «και δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου δεν επιθυμεί να απολαύη της προστασίας της χώρας ταύτης».....	97-100	31
(6) «ή εάν μη έχον υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενον συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής, δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψη εις ταύτην»	101-105	32
(7) Διπλή ή πολλαπλή ιθαγένεια	106-107	33
(8) Γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής	108-110	34
Κεφάλαιο III – Ρήτρες παύσης.....	111-139	36
Α. Γενικά	111-117	36
Β. Ερμηνεία των όρων	118-139	38
(1) Εκούσια εκ νέου χρήση της εθνικής προστασίας.....	118-125	38
(2) Εκούσια επανάκτηση της ιθαγένειας	126-128	40
(3) Απόκτηση νέας ιθαγένειας και προστασίας	129-132	41
(4) Εκούσια επανεγκατάσταση στη χώρα όπου υπήρχε φόβος διώξης	133-134	42
(5) Πολίτες ως προς τους οποίους έπαυσαν να υπάρχουν οι λόγοι για τους οποίους αναγνωρίσθηκαν πρόσφυγες	135-136	42
(6) Ανιθαγενείς ως προς τους οποίους έπαυσαν να υπάρχουν οι λόγοι για τους		

οποίους αναγνωρίστηκαν πρόσφυγες.....	137-139	43
Κεφάλαιο IV – Ρήτρες αποκλεισμού	140-163	45
Α. Γενικά	140-141	45
Β. Ερμηνεία των όρων.....	142-163	45
(1) Πρόσωπα που απολαύουν ήδη της προστασίας ή της αρωγής των Ηνωμένων Εθνών	142-143	45
(2) Πρόσωπα που θεωρείται ότι δεν έχουν ανάγκη τη διεθνή προστασία.....	144-146	46
(3) Πρόσωπα που θεωρείται ότι δεν αξίζουν διεθνούς προστασίας	147-163	47
(α) Εγκλήματα πολέμου κτλ.....	150	48
(β) Εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου...	151-161	48
(γ) Ενέργειες αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών	162-163	52
Κεφάλαιο V – Ειδικές περιπτώσεις	164-180	53
Α. Πρόσφυγες πολέμου	164-166	53
Β. Λησπιάκες, ανυπότακτοι και αντιρρησίες συνείδησης	167-174	53
Γ. Πρόσωπα που προσέφυγαν στη βία ή διέπραξαν βιαιοπραγίες	175-180	55
Κεφάλαιο VI – Η αρχή της οικογενειακής ενότητας.....	181-188	58

Μέρος Δεύτερο

Διαδικασίες για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα	189-219	60
Α. Γενικά.....	189-194	60
Β. Διαπίστωση συνδρομής των γεγονότων	195-205	62
(1) Αρχές και μέθοδοι	195-202	62
(2) Το ευεργέτημα της αμφιβολίας	203-204	64
(3) Συνοπτική παρουσίαση	205	65
Γ. Υποθέσεις στις οποίες ανακύπτουν ειδικά προβλήματα στη διαπίστωση των γεγονότων..	206-219	65
(α) Πνευματικά διαταραγμένα πρόσωπα.....	206-212	65
(β) Μη συνοδευόμενοι ανήλικοι	213-219	67
Συμπέρασμα	220-223	69

Παραρτήματα

I. Απόσπασμα από την Τελική Πράξη της Συνδιάσκεψης των Πληρεξουσίων των Ηνωμένων Εθνών για το Καθεστώς των Προσφύγων και των Ανιθαγενών (Άρθρο IV)	70
II. Η Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων (όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959)	72
III. Το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων (όπως κυρώθηκε με τον Α.Ν. 389/1968)	100

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΣΤ' ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Έχουν περάσει 30 χρόνια από τη δημιουργία του «Εγχειριδίου για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος του Πρόσφυγα» και 20 χρόνια από την πρώτη ελληνική έκδοσή του. Στο διάστημα αυτό, η διαχρονική αξία της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων, δυστυχώς ελαττώθηκε με τον τραγικότερο τρόπο. Πρωτόγνωρες ανθρωπιστικές κρίσεις, ως αποτέλεσμα μαζικών διώξεων, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, φαινομένων γενοκτονίας, έξαρσης της μισαλλοδοξίας και των εθνοτικών, φυλετικών και θρησκευτικών συγκρούσεων, γέννησαν νέες στρατιές ξεριζωμένων ανθρώπων σε κάθε γωνιά του πλανήτη: από την Αφρική ως τα Βαλκάνια, κι από την Κολομβία μέχρι τη Μέση Ανατολή και τα βόρεια της Ασίας, εκατομμύρια πρόσφυγες εναπόθεσαν στην Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες τις ελπίδες τους για προστασία και αξιοπρεπή διαβίωση.

Σήμερα η Ευρώπη βρίσκεται αντιμέτωπη με μια μαζική εισροή μικτών μεταναστευτικών ρευμάτων, όπου τα όρια μεταξύ προσώπων που δικαιούνται διεθνούς προστασίας (πρόσφυγες και δικαιούχοι επικουρικής προστασίας) και οικονομικών μεταναστών είναι ολοένα και πιο δυσδιάκριτα και ρευστά, ενώ οι περιβαλλοντικές καταστροφές δημιουργούν μια νέα κατηγορία αναγκαστικά μετακινούμενων πληθυσμών. Η έλλειψη ενός ομοιόμορφου και αποτελεσματικού συστήματος ασύλου σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε συνδυασμό με τη γενικότερη αμηχανία των κυβερνήσεων, την αυξανόμενη ξеноφοβία και την αποσπασματικότητα των μέτρων για την αντιμετώπιση της άτυπης μεταναστευσης, δημιουργούν πρόσθετες προκλήσεις αναφορικά με την αποτελεσματική προστασία των προσφύγων που χτυπούν την πόρτα της «ευρωπαϊκής ενημερίας».

Στο πλαίσιο αυτό, τα κριτήρια για τον προσδιορισμό της προσφυγικής ιδιότητας που αναλύονται στο Εγχειρίδιο αποτελούν εργαλείο πρωταρχικής σημασίας στα χέρια νομοθετών, δικαστών και εκτελεστικών αρχών που καλούνται να εφαρμόσουν και να εγγυηθούν τα προβλεπόμενα από τη διεθνή, ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία. Πολύ περισσότερο μάλιστα, που το σύστημα ασύλου στην Ελλάδα αντιμετωπίζει χρόνια συστημικά αδιέξοδα και έχει ανάγκες από βαθιές τομές σε επίπεδο νομοθετικής ρύθμισης και πρακτικής.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλους όσους συνέβαλαν στην έκδοση αυτή.

Αθήνα, Νοέμβριος 2009

Ο Επικεφαλής του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα

Γιώργος Τσαρμπόπουλος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ Α' ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Αθήνα αποφάσισε την παρούσα μετάφραση και την έκδοση του Εγχειριδίου σχετικά με τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια για τον Καθορισμό του Καθεστώτος των Προσφύγων, επειδή το Εγχειρίδιο αυτό αποτελεί σημείο αναφοράς για όλα τα Γραφεία της Ύπατης Αρμοστείας στον κόσμο και για τις αρμόδιες εθνικές αρχές.

Η μετάφρασή του στα ελληνικά έρχεται να καλύψει το σχετικό κενό στον ελληνικό χώρο, όπου το θέμα της νομικής κατάστασης των προσφύγων δεν είναι όσο θα έπρεπε ευρύτερα γνωστό, παρόλο που τα δύο διεθνή βασικά κείμενα, η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967, έχουν καταστεί εσωτερικό δίκαιο και μάλιστα αυξημένης τυπικής ισχύος, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του εν ισχύ Ελληνικού Συντάγματος, ήδη από την επικύρωσή τους, το 1959 και το 1968 αντίστοιχα.

Η ελληνική μετάφραση στηρίχθηκε κυρίως στην αντίστοιχη αγγλική έκδοση, ενώ έγινε αντιπαραβολή ορισμένων σημείων με την αντίστοιχη γαλλική έκδοση του Εγχειριδίου.

Η μετάφραση έγινε από τις κυρίες Μαρία Φλώρου και Σταρούλα Βασιλούνη, δικηγόρους, υπό την εποπτεία του κυρίου Γιώργου Παπαδημητρίου, καθηγητή της Σχολής Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ στην τελική διαμόρφωση του κειμένου συνέβαλαν οι κ.κ. Αντώνης Δροσόπουλος, Βαρβάρα Δημητριάδου, Ιωάννα Μπαμπασίκα και Νέστωρ Κουράκης, δικηγόροι στη Νομική Υπηρεσία του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας στην Αθήνα.

Την όλη επιμέλεια της έκδοσης είχε η κυρία Βαρβάρα Δημητριάδου, στην οποία οφείλεται η ενημέρωση ορισμένων σημείων σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα και ο εμπλουτισμός του Εγχειριδίου με τη μετάφραση ή παράθεση και άλλων συναφών κειμένων, που αφορούν είτε τα κριτήρια καθορισμού του Καθεστώτος του Πρόσφυγα είτε τις σχετικές διαδικασίες, ώστε ο Έλληνας χρήστης να έχει όσο το δυνατόν πληρέστερη εικόνα αυτών των δύο θεμάτων.

Όλους όσοι συνέβαλαν στην παρούσα έκδοση επιθυμώ να τους ευχαριστήσω και από τη θέση αυτή.

Αθήνα, Αύγουστος 1989

Ο Αντιπρόσωπος του Ύπατου Αρμοστή για τους Πρόσφυγες στην Αθήνα

Philippe Lambreuveux

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο, το νομικό καθεστώς που εφαρμόζεται στους πρόσφυγες και, ειδικότερα, στην προσφυγική ιδιότητα πηγάζει σε οικουμενικό επίπεδο από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Καθεστώς των Προσφύγων της 28^{ης} Ιουλίου 1951 και το Πρωτόκολλο για το Καθεστώς των Προσφύγων της 31^{ης} Ιανουαρίου 1967. Κατά το χρόνο της νέας αυτής έκδοσης του Εγχειριδίου 116 κράτη έχουν προσχωρήσει στο ένα ή και στα δύο από τα παραπάνω διεθνή κείμενα.

Το νομικό σύστημα που παρατίθεται σε αυτά τα δύο κείμενα εφαρμόζεται κατ' αρχήν μόνο σε πρόσωπα που θεωρούνται ότι είναι «πρόσφυγες» σύμφωνα με τον ορισμό που περιέχεται στο άρθρο 1 της Σύμβασης και το συμβαλλόμενο κράτος είναι αυτό που πρέπει να προσδιορίσει την προσφυγική ιδιότητα των προσώπων που βρίσκονται στο έδαφός του.

Η Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 προβλέπουν συνεργασία μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών και του Γραφείου του Υπατου Αρμοστή του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες σχετικά με την πρακτική εφαρμογή των διατάξεων που περιέχονται στα ως άνω κείμενα. Αυτή η συνεργασία εκτείνεται επίσης και στον προσδιορισμό της προσφυγικής ιδιότητας, σύμφωνα με τη διαδικασία που έχει υιοθετηθεί από τα διάφορα συμβαλλόμενα κράτη.

Σε απάντηση επίσημης πρόσκλησης της Εκτελεστικής Επιτροπής του Προγράμματος του Υπατου Αρμοστή κατά την 28^η σύνοδό της το 1977, ελήφθη η απόφαση για τη συγγραφή ενός «εγχειριδίου για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων», και η πρώτη έκδοση κυκλοφόρησε το 1979.

Κατά τη σύνταξη του ως άνω Εγχειριδίου, ο Τομέας Διεθνούς Προστασίας προσπάθησε να προσφέρει ένα σχόλιο που να εξαντλεί, όσο το δυνατόν περισσότερο, τον ορισμό του όρου «πρόσφυγας» όπως αυτός περιέχεται στη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967. Κατά την προετοιμασία του τόμου, ελήφθη σοβαρά υπόψη η εμπειρία που έχει αποκτήσει η Υπατη Αρμοστεία από την ίδρυσή της και από την έναρξη ισχύος της Σύμβασης και του Πρωτοκόλλου. Πολύτιμη πηγή πληροφοριών για τους συγγραφείς της παρούσας έκδοσης υπήρξε επίσης η πρακτική των κρατών σχετικά με την αναγνώριση της προσφυγικής ιδιότητας κατά τη διάρκεια των ετών που προηγήθηκαν της παρούσας έκδοσης, καθώς και οι ανταλλαγές απόψεων μεταξύ κρατών και Υπατης Αρμοστείας.

Το Εγχειρίδιο σχεδιάστηκε για να αποτελέσει περισσότερο έναν οδηγό για πρακτική χρήση παρά ως μια κυρίως θεωρητική εργασία. Για το λόγο αυτό αποφασίστηκε να μην περιλαμβάνει τις συνήθεις βιβλιογραφικές αναφορές.

Ως προς τις διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων, οι συγγραφείς του παρόντος Εγχειριδίου οδηγήθηκαν και από τα βασικά κριτήρια που έχουν εμπεδοθεί σε αυτό το πεδίο από την Εκτελεστική Επιτροπή και από την πολυετή γνώση που έχει αποκτηθεί από την Ύπατη Αρμοστεία σχετικά με την κρατική πρακτική.

Παρά το γεγονός ότι το εγχειρίδιο εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1979, η Ύπατη Αρμοστεία πιστεύει ότι τα κριτήρια που περιέχει προσδιορίζουν ακόμη το δρόμο που πρέπει να ακολουθήσει κανείς για τον προσδιορισμό της προσφυγικής ιδιότητας. Η Ύπατη Αρμοστεία θεωρεί όμως, ότι θα είναι χρήσιμο να συμπεριλάβει μελλοντικά και ένα παράρτημα στο Εγχειρίδιο που να λαμβάνει υπόψη του τα ειδικά θέματα του προσδιορισμού της προσφυγικής ιδιότητας που έχουν ανακύψει στην πρακτική των κρατών και της Ύπατης Αρμοστείας στα χρόνια που πέρασαν από τότε που κυκλοφόρησε η πρώτη έκδοση.

Το Εγχειρίδιο, το οποίο αρχικά σχεδιάστηκε για κυβερνητικούς αξιωματούχους, καθιερώθηκε σταδιακά και παραμένει ένα εργαλείο πρωταρχικής σημασίας για όλους όσοι ασχολούνται με τον προσδιορισμό της προσφυγικής ιδιότητας. Ελπίζω ότι το παρόν Εγχειρίδιο, η αξία του οποίου έχει πλέον αναγνωριστεί ευρέως, θα συνεχίσει να είναι χρήσιμο σε όλους αυτούς που έχουν κληθεί να αντιμετωπίσουν προβλήματα σχετικά με τους πρόσφυγες, ειδικά ως προς την αναγνώριση της προσφυγικής ιδιότητας.

Γενεύη, Ιανουάριος 1993

Leonardo Franco
Διευθυντής Διεθνούς Προστασίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Διεθνή κείμενα που καθορίζουν τον όρο «πρόσφυγας»

Α. Προγενέστερα κείμενα (1921-1946)

1. Από τις αρχές του εικοστού αιώνα, το πρόβλημα των προσφύγων έγινε μέλημα της διεθνούς κοινότητας η οποία, για ανθρωπιστικούς λόγους, άρχισε να αναλαμβάνει ευθύνες για την προστασία και την αρωγή των προσφύγων.

2. Το πρότυπο της διεθνούς δράσης για τους πρόσφυγες καθιερώθηκε για πρώτη φορά από την Κοινωνία των Εθνών και οδήγησε στην υιοθέτηση ενός αριθμού διεθνών συμφωνιών υπέρ αυτής. Τα διεθνή αυτά κείμενα αναφέρονται στο άρθρο 1 Α (1) της Σύμβασης του 1951 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων (βλ. παρακάτω την παράγραφο 32).

3. Οι ορισμοί που περιέχονται σ' αυτά τα κείμενα, συνδέουν την κάθε κατηγορία προσφύγων με την εθνική τους καταγωγή, την επικράτεια που εγκατέλειψαν και την έλλειψη διπλωματικής προστασίας από την τέως χώρα τους. Με αυτού του είδους την κατάταξη σε «κατηγορίες» η ερμηνεία των σχετικών ορισμών ήταν απλή, και δεν δημιουργούσε μεγάλη δυσκολία στην εξακρίβωση του ποιος είναι πρόσφυγας.

4. Αν και λίγα πρόσωπα από όσα εμπίπτουν στους ορισμούς των αρχικών κειμένων είναι πιθανό να ζητήσουν επίσημα την υπαγωγή τους σήμερα στο καθεστώς του πρόσφυγα, θα μπορούσαν ωστόσο περιστασιακά να προκύψουν τέτοιες περιπτώσεις. Αντιμετωπίζονται παρακάτω στο Κεφάλαιο II, Α. Τα πρόσωπα που ανταποκρίνονται στους ορισμούς των διεθνών κειμένων πριν από τη Σύμβαση του 1951 αναφέρονται συνήθως ως «καταστατικοί πρόσφυγες».

Β. Η Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων

5. Αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς το πρόβλημα των προσφύγων δεν είχε λυθεί, έγινε αισθητή η ανάγκη για ένα νέο διεθνές νομικό κείμενο που να καθορίζει το νομικό καθεστώς των προσφύγων. Αντί για την υπογραφή ad hoc συμφωνιών που προορίζονται για συγκεκριμένες καταστάσεις προσφύγων, προβλήθηκε η απαίτηση για ένα κείμενο που να περιέχει ένα **γενικό** ορισμό για το ποιος θα έπρεπε να θεωρείται πρόσφυγας. Η Σύμβαση σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων υιοθετήθηκε από τη Συνδιάσκεψη των Πληρεξουσίων των Ηνωμένων Εθνών την 28^η Ιουλίου 1951 και τέθηκε

σε ισχύ την 21^η Απριλίου 1954. Στις επόμενες παραγράφους αναφέρεται ως «Σύμβαση του 1951».

Γ. Το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων

6. Σύμφωνα με το γενικό ορισμό που περιλαμβάνει η Σύμβαση του 1951, πρόσφυγας είναι το πρόσωπο που:

«συνεπεία γεγονότων, επελθόντων προ της 1^{ης} Ιανουαρίου 1951, και δεδικαιολογημένου φόβου διώξεως...ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα...».

7. Το χρονικό όριο του 1951 θεσπίστηκε λόγω της επιθυμίας των κυβερνήσεων να περιορίσουν, κατά το χρόνο που υιοθετήθηκε η Σύμβαση, τις υποχρεώσεις τους σε προσφυγικές καταστάσεις γνωστές εκείνη την εποχή ή σ' αυτές που θα μπορούσαν ν' ανακύψουν στο μέλλον εξαιτίας γεγονότων που είχαν ήδη συντελεστεί¹.

8. Με την πάροδο του χρόνου και την εμφάνιση νέων προσφυγικών καταστάσεων, άρχισε να γίνεται ολοένα και περισσότερο αισθητή η ανάγκη να εφαρμοστούν οι διατάξεις της Σύμβασης του 1951 και σε παρόμοιους νέους πρόσφυγες. Για το σκοπό αυτό καταρτίστηκε ένα Πρωτόκολλο σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων. Ύστερα από την εξέτασή του από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, άνοιξε για προσχωρήσεις την 31^η Ιανουαρίου 1967 και τέθηκε σε ισχύ την 4^η Οκτωβρίου 1967.

9. Με την προσχώρηση στο Πρωτόκολλο του 1967, τα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να εφαρμόζουν τις ουσιώδεις διατάξεις της Σύμβασης του 1951 στους πρόσφυγες, σύμφωνα με τους ορισμούς της, αλλά χωρίς το χρονικό όριο του 1951. Αν και μ' αυτόν τον τρόπο συνδέεται με τη Σύμβαση, το Πρωτόκολλο είναι ανεξάρτητο, η δε προσχώρηση σε αυτό δεν περιορίζεται μόνο στο κράτη μέλη της Σύμβασης.

10. Στις παραγράφους που ακολουθούν, το Πρωτόκολλο του 1967 σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων αναφέρεται ως «Πρωτόκολλο του 1967».

11. Τη στιγμή (1979) που γράφεται αυτό το Εγχειρίδιο 78 κράτη είναι μέρη της Σύμβασης του 1951 ή του Πρωτοκόλλου του 1967 ή και των δύο κειμένων.

¹ Η Σύμβαση του 1951 προβλέπει ακόμη τη δυνατότητα να εισαχθούν γεωγραφικοί περιορισμοί (βλ. παρακάτω παραγράφους 108 έως 110).

Δ. Βασικές διατάξεις της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967

12. Η Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 περιλαμβάνουν τρεις τύπους διατάξεων:

(I) Διατάξεις που δίνουν τον **βασικό ορισμό** για το ποιος είναι και ποιος δεν είναι πρόσφυγας, και για το ποιος, ενώ ήταν πρόσφυγας, έχει παύσει να είναι. Η παρουσίαση και η ερμηνεία αυτών των διατάξεων συνιστούν το κύριο μέρος του Εγχειριδίου αυτού, που προορίζεται να αποτελέσει οδηγό για όσους είναι επιφορτισμένοι με τον καθορισμό του καθεστώτος των προσφύγων.

(II) Διατάξεις που καθορίζουν το **νομικό καθεστώς** των προσφύγων καθώς επίσης τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους στη χώρα καταφυγής. Αν και αυτές οι διατάξεις δεν έχουν καμία επίδραση στη διαδικασία αναγνώρισης του καθεστώτος των προσφύγων, η αρμόδια αρχή θα πρέπει να τις γνωρίζει καλά, αφού η απόφασή της μπορεί πράγματι να έχει εκτεταμένες συνέπειες για τον ενδιαφερόμενο ή την οικογένειά του.

(III) Άλλες διατάξεις που αφορούν την **εφαρμογή** κειμένων από διοικητική και διπλωματική άποψη. Το άρθρο 35 της Σύμβασης του 1951 και το άρθρο II του Πρωτοκόλλου του 1967 περιλαμβάνουν την υποχρέωση που έχουν αναλάβει τα συμβαλλόμενα κράτη να συνεργάζονται με το Γραφείο του Υπατού Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες στην άσκηση των αρμοδιοτήτων του και, ειδικότερα, να διευκολύνουν την αποστολή του να επιβλέπει την εφαρμογή των διατάξεων αυτών των κειμένων.

Ε. Καταστατικό του Γραφείου του Υπατού Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες

13. Τα κείμενα που παρουσιάζονται παραπάνω με τα στοιχεία Α-Γ καθορίζουν τα πρόσωπα που πρέπει να θεωρηθούν πρόσφυγες και απαιτούν γι' αυτό από τα μέρη να αναγνωρίσουν ένα συγκεκριμένο καθεστώς για τους πρόσφυγες που βρίσκονται στην επικράτειά τους.

14. Σύμφωνα με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, το Γραφείο του Υπατού Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες («UNHCR») συστάθηκε από 1^η Ιανουαρίου 1951. Το Καταστατικό του Γραφείου προσαρτάται στην Απόφαση 428 (V) που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση την 14^η Δεκεμβρίου 1950. Κατά το Καταστατικό ο Υπάτος Αρμοστής καλείται - μεταξύ άλλων - να παρέχει υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών διεθνή προστασία σε πρόσφυγες που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Γραφείου του.

15. Το Καταστατικό περιέχει ορισμούς για τα πρόσωπα στα οποία εκτείνεται η αρμοδιότητά του Ύπατου Αρμοστή. Οι ορισμοί αυτοί ομοιάζουν, αν και δεν ταυτίζονται, με τους αντίστοιχους που περιέχονται στη Σύμβαση του 1951. Με βάση αυτούς τους ορισμούς ο Ύπατος Αρμοστής είναι αρμόδιος για πρόσφυγες ανεξάρτητα από οποιοδήποτε χρονικό² ή γεωγραφικό³ περιορισμό.

16. Έτσι, κάποιο πρόσωπο που ανταποκρίνεται στα κριτήρια του Καταστατικού του UNHCR, δικαιούται της προστασίας των Ηνωμένων Εθνών που παρέχεται δια του Υπάτου Αρμοστή, ανεξάρτητα από το εάν βρίσκεται ή όχι, σε μια χώρα που είναι μέρος της Σύμβασης του 1951 ή του Πρωτοκόλλου του 1967 ή από το εάν έχει αναγνωρισθεί ή όχι ως πρόσφυγας από τη φιλοξενούσα χώρα σύμφωνα με ένα από τα δύο κείμενα. Πρόσφυγες που συγκεντρώνουν αυτές τις προδιαγραφές εμπίπτουν στην εντολή του Ύπατου Αρμοστή, και αναφέρονται συνήθως ως «πρόσφυγες εντολής» («mandate refugees»).

17. Από τα προαναφερθέντα φαίνεται ότι ένα πρόσωπο μπορεί να είναι ταυτόχρονα τόσο «πρόσφυγας εντολής» όσο και πρόσφυγας σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 ή το Πρωτόκολλο του 1967. Εντούτοις, είναι δυνατό να βρίσκεται σε κάποια χώρα που δεν δεσμεύεται από αυτά τα κείμενα ή μπορεί να εξαιρείται από την αναγνώριση ως «πρόσφυγας της Σύμβασης» κατ' εφαρμογήν των χρονικών ή των γεωγραφικών περιορισμών. Σ' αυτές τις περιπτώσεις συνεχίζει να πληροί τις προϋποθέσεις προστασίας του από τον Ύπατο Αρμοστή σύμφωνα με τους ορισμούς του Καταστατικού.

18. Η μνημονευθείσα απόφαση 428 (V) και το Καταστατικό του Γραφείου του Ύπατου Αρμοστή καλούν σε συνεργασία τις κυβερνήσεις και το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των προσφύγων. Ο Ύπατος Αρμοστής ορίζεται ως η αρχή που είναι επιφορτισμένη με την παροχή διεθνούς προστασίας στους πρόσφυγες και του ανατίθεται, μεταξύ άλλων, η προώθηση της σύναψης και επικύρωσης διεθνών συμβάσεων για την προστασία τους και η επίβλεψη της εφαρμογής τους.

19. Αυτή η συνεργασία, σε συνδυασμό με την εποπτική αποστολή του, αποτελούν τη βάση για το καίριο ενδιαφέρον του Ύπατου Αρμοστή στη διαδικασία για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967. Ο ρόλος του Ύπατου Αρμοστή αντικατοπτρίζεται σε διάφορους

² Βλέπε παρακάτω τις παραγράφους 35 και 36.

³ Βλέπε παρακάτω τις παραγράφους 108 έως 110.

βαθμούς στις διαδικασίες για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα που καθιερώνει ένας αριθμός κυβερνήσεων.

ΣΤ. Κείμενα περιφερειακής ισχύος σχετικά με τους πρόσφυγες

20. Εκτός από τη Σύμβαση του 1951, το Πρωτόκολλο του 1967 και το Καταστατικό του Γραφείου του Υπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες υπάρχουν – ιδιαίτερα στην Αφρική, τη Βόρεια και Νότια Αμερική, καθώς επίσης και στην Ευρώπη – και περιφερειακής ισχύος συμφωνίες, συμβάσεις ή άλλα κείμενα σχετικά με τους πρόσφυγες. Τα εν λόγω νομικά κείμενα αναφέρονται σε ζητήματα όπως η χορήγηση ασύλου, ταξιδιωτικά έγγραφα και ταξιδιωτικές διευκολύνσεις κλπ. Μερικά επίσης περιλαμβάνουν έναν ορισμό του όρου «πρόσφυγας» ή προσώπων που έχουν δικαίωμα να ζητήσουν άσυλο.

21. Στη Λατινική Αμερική το ζήτημα του διπλωματικού και του εδαφικού ασύλου αντιμετωπίζεται σε μια σειρά περιφερειακής ισχύος κείμενα, στα οποία ανήκουν η Συνθήκη του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου (Μοντεβίδεο, 1889), η Συμφωνία για την Έκδοση (Καράκας, 1911), η Σύμβαση για το Άσυλο (Αβάνα, 1928), η Σύμβαση για το Πολιτικό Άσυλο (Μοντεβίδεο, 1933), η Σύμβαση για το Διπλωματικό Άσυλο (Καράκας, 1954) και η Σύμβαση για το Εδαφικό Άσυλο (Καράκας, 1954).

22. Νεότερο τοπικής ισχύος κείμενο είναι η Σύμβαση που αφορά τα Ειδικά Θέματα των Προβλημάτων των Προσφύγων στην Αφρική, η οποία υιοθετήθηκε από τη Συνέλευση των Αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας την 10^η Σεπτεμβρίου 1969. Η Σύμβαση περιλαμβάνει έναν ορισμό της έννοιας «πρόσφυγας» που αποτελείται από δύο μέρη: το πρώτο μέρος είναι ταυτόσημο με τον ορισμό που υπάρχει στο Πρωτόκολλο του 1967 (δηλαδή τον ορισμό που δίνεται στη Σύμβαση του 1951 χωρίς όμως χρονικούς ή γεωγραφικούς περιορισμούς). Το δεύτερο μέρος υπάγει στην έννοια του «πρόσφυγα»:

«Κάθε πρόσωπο που, λόγω εξωτερικής επιδρομής, κατοχής, ξένης κυριαρχίας, γεγονότων που διαταράσσουν σοβαρά τη δημόσια τάξη είτε σε τμήμα είτε ολόκληρη τη χώρα καταγωγής ή ιθαγένειάς του, εξαναγκάζεται να εγκαταλείψει τον τόπο της συνήθους διαμονής του, με σκοπό να αναζητήσει καταφύγιο αλλού έξω από τη χώρα της καταγωγής ή της ιθαγενείας του».

23. Το Εγχειρίδιο αυτό αναφέρεται στην αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα μόνο σύμφωνα με τα δύο διεθνή οικογενειακά έκτασης κείμενα, τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967.

Z. Το άσυλο και η μεταχείριση των προσφύγων

24. Το Εγχειρίδιο δεν πραγματεύεται ζητήματα που συνδέονται στενά με τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα όπως είναι π.χ. η χορήγηση ασύλου σε πρόσφυγες ή η νομική μεταχείρισή τους μετά τη σχετική αναγνώριση.

25. Παρόλο που υπάρχουν αναφορές στο άσυλο στην Τελική Πράξη της Συνδιάσκεψης των Αντιπροσώπων καθώς και στο Προοίμιο της Σύμβασης, η Συνθήκη του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 δεν πραγματεύονται τη χορήγηση ασύλου. Ο Ύπατος Αρμοστής έχει πάντοτε συνηγορήσει υπέρ μιας γενναιόφρονος πολιτικής στο θέμα του ασύλου, μέσα στο πνεύμα της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Διακήρυξης για το Εδαφικό Άσυλο που υιοθετήθηκαν από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών την 10^η Δεκεμβρίου 1948 και την 14^η Δεκεμβρίου 1947 αντίστοιχα.

26. Όσον αφορά τη μεταχείριση των προσφύγων εντός της επικράτειας των κρατών, αυτή ρυθμίζεται από τις βασικές διατάξεις της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967 (βλέπε παραπάνω την παράγραφο 12 (II)). Θα πρέπει επίσης να προσεχθεί ιδιαίτερα η Σύσταση E που περιέχεται στην Τελική Πράξη της Συνδιάσκεψης των Πληρεξουσίων, η οποία υιοθέτησε και τη Σύμβαση του 1951:

«Η Συνδιάσκεψη,

Εκφράζει την ελπίδα ότι η Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων θα έχει αξία ενός προτύπου που υπερβαίνει το συμβατικό της πεδίο και ότι όλα τα έθνη θα καθοδηγηθούν από αυτή να χορηγήσουν όσο το δυνατόν περισσότερο σε πρόσωπα, που βρίσκονται σαν πρόσφυγες στην επικράτειά τους και που δεν εμπίπτουν στους ορισμούς της Σύμβασης, τη μεταχείριση που εκείνη προβλέπει».

27. Η Σύσταση αυτή επιτρέπει στα κράτη να λύσουν ανάλογα προβλήματα που μπορεί να ανακύψουν σχετικά με πρόσωπα που δεν θεωρούνται ότι ικανοποιούν απόλυτα τα κριτήρια του ορισμού του «πρόσφυγα».

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Κριτήρια για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

28. Ένα πρόσωπο είναι πρόσφυγας σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 από τη στιγμή που συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις του σχετικού ορισμού. Τούτο πρέπει να συμβαίνει αναγκαστικά πριν του αναγνωριστεί επίσημα το καθεστώς του πρόσφυγα. Συνεπώς, η σχετική αναγνώριση έχει δηλωτικό και όχι δημιουργικό χαρακτήρα. Δεν γίνεται δηλαδή κανείς πρόσφυγας εξαιτίας της αναγνώρισης, αλλά αναγνωρίζεται ως πρόσφυγας επειδή είναι.

29. Ο καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι μια διαδικασία που εξελίσσεται σε δύο στάδια. Καταρχήν, είναι απαραίτητη η διαπίστωση των στοιχείων της κάθε περίπτωσης. Στη συνέχεια, οι ορισμοί της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967 πρέπει να εφαρμοσθούν στα γεγονότα που κατά τα παραπάνω διαπιστώθηκαν.

30. Οι διατάξεις της Σύμβασης του 1951 που καθορίζουν ποιος είναι πρόσφυγας διακρίνονται σε τρία μέρη, που έχουν τιλοφορηθεί αντίστοιχα ρήτρες «υπαγωγής», «παύσης» και «αποκλεισμού».

31. Οι ρήτρες υπαγωγής καθορίζουν τις προϋποθέσεις που πρέπει να συγκεντρώνει ένα πρόσωπο, προκειμένου να χαρακτηριστεί πρόσφυγας και συνιστούν έτσι τη θετική βάση για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Οι αποκαλούμενες ρήτρες παύσης και ρήτρες αποκλεισμού έχουν αντίθετα αρνητική σημασία. Οι πρώτες ορίζουν τις συνθήκες, κάτω από τις οποίες επέρχεται η παύση της ιδιότητας του πρόσφυγα, ενώ οι δεύτερες απαριθμούν τις περιπτώσεις αποκλεισμού ενός προσώπου από την εφαρμογή της Σύμβασης του 1951, αν και ανταποκρίνεται στα θετικά κριτήρια που προβλέπουν οι ρήτρες υπαγωγής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΡΗΤΡΕΣ ΥΠΑΓΩΓΗΣ

Α. Ορισμοί

(1) Καταστατικοί Πρόσφυγες (Statutory Refugees)

32. Το άρθρο 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 αναφέρεται στους καταστατικούς πρόσφυγες, δηλαδή στα πρόσωπα που θεωρούνται πρόσφυγες σύμφωνα με τις διατάξεις των διεθνών κειμένων που προηγούνται της Σύμβασης. Η διάταξη του άρθρου αυτού ορίζει [όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959]:

«Άρθρον 1. - Α. Εν τη εννοία της παρούσης συμβάσεως ο όρος "πρόσφυξ" εφαρμόζεται επί :

1. Παντός προσώπου όπερ έχει θεωρηθή πρόσφυξ κατ' εφαρμογήν των Συμφωνιών της 12ης Μαΐου 1926 και 30ης Ιουνίου 1928, ή των Συμβάσεων της 28ης Οκτωβρίου 1933 και 10ης Φεβρουαρίου 1938, του Πρωτοκόλλου της 14ης Σεπτεμβρίου 1939 ή κατ' εφαρμογήν του Καταστατικού της Διεθνούς Οργανώσεως Προσφύγων.- Αποφάσεις περί μη αναγνώρισεως της ιδιότητος του πρόσφυγος ληφθεισαι υπό της Διεθνούς Οργανώσεως Προσφύγων κατά την διάρκειαν της λειτουργίας αυτής δεν εμποδίζουν την αναγνώρισιν της ιδιότητος ταύτης εις πρόσωπα πληρούντα τους υπό του δευτέρου εδαφίου της παρούσης παραγράφου διαλαμβανόμενους όρους».

33. Η ανωτέρω απαρίθμηση παρατέθηκε για να αποτελέσει ένα συνδυετικό κρικό με το παρελθόν και να εξασφαλίσει τη συνέχεια της διεθνούς προστασίας των προσφύγων, που επικέντρωσε το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας σε διάφορες προηγούμενες περιόδους. Όπως ήδη επισημάνθηκε (παραπάνω παρ. 4), τα διεθνή αυτά κείμενα έχουν χάσει μεγάλο μέρος από τη σημασία τους, συνεπώς η ανάλυσή τους εδώ θα είχε μικρή πρακτική αξία. Ωστόσο, ένα πρόσωπο που έχει θεωρηθεί πρόσφυγας σύμφωνα με τους ορισμούς αυτών των διεθνών κειμένων είναι αυτόματα πρόσφυγας κατά τη Σύμβαση του 1951. Έτσι κάτοχος του αποκαλούμενου «Διαβατηρίου Nansen⁴» ή «Πιστοποιητικού καταλληλότητας» (Certificate of eligibility) που είχε εκδοθεί από

⁴ «Διαβατήριο Nansen»: ταυτότητα που χρησίμευσε ως ταξιδιωτικό έγγραφο και χορηγούνταν σε πρόσφυγες σύμφωνα με τις διατάξεις των κειμένων που ίσχυαν πριν από τον πόλεμο.

τη Διεθνή Οργάνωση των Προσφύγων πρέπει να θεωρείται πρόσφυγας κατά τη Σύμβαση του 1951, εκτός εάν στην περίπτωση του ισχύει κάποια από τις ρήτρες παύσης ή εξαιρείται από την εφαρμογή της Σύμβασης δυνάμει ρήτρας αποκλεισμού. Αυτό επίσης εφαρμόζεται και για το επιζών παιδί ενός καταστατικού πρόσφυγα.

(2) Γενικός ορισμός στη Σύμβαση του 1951

34. Σύμφωνα με το άρθρο 1 Α (2) της Σύμβασης [όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959] ο όρος «πρόσφυγας» εφαρμόζεται σε κάθε πρόσωπο που:

«συνεπεία γεγονότων επελθόντων πρό της 1ης Ιανουαρίου 1951 και δεδικοιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύη της προστασίας της χώρας ταύτης, ή εάν μη έχον υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενον συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής, δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψη εις ταύτην».

Αυτός ο γενικός ορισμός αναλύεται παρακάτω.

B. Ερμηνεία των όρων

(1) «Γεγονότα επελθόντα προ της 1ης Ιανουαρίου 1951»

35. Η καθιέρωση του έτους 1951 ως οροσήμου εξηγείται στην παράγραφο 7 της Εισαγωγής. Μετά το Πρωτόκολλο του 1967 το εν λόγω ορόσημο έχει χάσει μεγάλο μέρος από την πρακτική σημασία του. Για το λόγο αυτό η ερμηνεία του όρου «γεγονότα» ενδιαφέρει μόνον τον μικρό αριθμό των κρατών - μερών της Σύμβασης του 1951 που δεν είναι μέρη του Πρωτοκόλλου του 1967.

36. Η λέξη «γεγονότα» δεν ορίζεται στη Σύμβαση του 1951, σημαίνει πάντως κατά κοινή παραδοχή «συμβάντα μείζονος σπουδαιότητας που αφορούν εδαφικές ή βαθιές πολιτικές μεταβολές, καθώς επίσης και συστηματικά προγράμματα διώξης που είναι μεταγενέστερα αποτελέσματα προηγούμενων μεταβολών»⁵. Το ορόσημο αυτό αναφέρεται στα «γεγονότα» συνεπεία των οποίων ένα πρόσωπο έγινε πρόσφυγας και όχι στην ημερομηνία κατά την οποία του αναγνωρίστηκε

⁵ Επίσημο έγγραφο των Ηνωμένων Εθνών E/1618, σ. 39.

η σχετική ιδιότητα ούτε και στην ημερομηνία κατά την οποία εγκατέλειψε τη χώρα του. Ένας πρόσφυγας μπορεί να εγκατέλειψε τη χώρα του πριν ή μετά τα κρίσιμα χρονικά σημεία, υπό την προϋπόθεση ότι ο φόβος διώξης οφείλεται σε «γεγονότα» που συνέβησαν πριν το ορόσημο ή σε μεταγενέστερα αποτελέσματα που συνέβησαν σε μεταγενέστερη ημερομηνία σαν αποτέλεσμα τέτοιων γεγονότων.

**(2) «Δεδικαιολογημένος φόβος διώξεως»
(«well founded fear of persecution»)**

(α) Γενική ανάλυση

37. Η φράση «δεδικαιολογημένος φόβος διώξεως» είναι η «φράση-κλειδί» του ορισμού. Αντανακλά τις απόψεις των συντακτών του σχετικά με τα βασικά στοιχεία του χαρακτήρα του πρόσφυγα. Αντικαθιστά την προηγούμενη μέθοδο καθορισμού προσφύγων κατά κατηγορίες (δηλαδή πρόσωπα μιας ορισμένης προέλευσης που δεν απολαύουν την προστασία της χώρας τους), με τη γενική έννοια του «φόβου» ως καθοριστικού κινήτρου. Δεδομένου ότι ο φόβος αποτελεί ενδιάθετη κατάσταση, ο ορισμός περιλαμβάνει ένα υποκειμενικό στοιχείο ως προς το πρόσωπο που ζητάει να αναγνωριστεί πρόσφυγας. Γι' αυτό, η αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα απαιτεί κατά πρώτον αξιολόγηση των ισχυρισμών του αιτούντος παρά μια κρίση για την κατάσταση που επικρατεί στη χώρα προέλευσής του.

38. Στο στοιχείο του φόβου – μια ενδιάθετη κατάσταση και υποκειμενική προϋπόθεση – προστίθεται ο χαρακτηρισμός «δικαιολογημένος». Τούτο σημαίνει ότι το καθεστώς του πρόσφυγα δεν αναγνωρίζεται με μόνο κριτήριο την ενδιάθετη κατάσταση του ενδιαφερομένου, αλλά αυτή η ενδιάθετη κατάσταση πρέπει να στηρίζεται και σε αντικειμενικά δεδομένα. Συνεπώς, ο όρος «δεδικαιολογημένος φόβος» περιλαμβάνει ένα υποκειμενικό και ένα αντικειμενικό στοιχείο και προκειμένου να εξακριβωθεί η ύπαρξη του δικαιολογημένου φόβου, πρέπει και τα δύο στοιχεία να εκτιμηθούν.

39. Μπορούμε να δεχθούμε ότι, με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου ένα πρόσωπο αναζητεί περιπέτειες ή απλά επιθυμεί να γνωρίσει τον κόσμο, κανείς δεν εγκαταλείπει το σπίτι και την πατρίδα του αν δεν υπάρχει επιτακτικός λόγος. Λόγοι επιτακτικοί και κατανοητοί μπορεί να υπάρχουν πολλοί, ωστόσο μόνον ένα κίνητρο διακρίνει κατεξοχήν τους πρόσφυγες. Η διατύπωση εξαίτιας «δεδικαιολογημένου φόβου διώξεως» - για τους λόγους που παρατέθηκαν - υποδηλώνοντας ένα συγκεκριμένο κίνητρο, αποσυνδέει αυτόματα κάθε άλλο

λόγο φυγής από τον ορισμό. Εξαιρεί θύματα πείνας ή φυσικής καταστροφής, εκτός εάν έχουν δικαιολογημένο φόβο δίωξης για κάποιον από τους λόγους που προαναφέρθηκαν. Τέτοια άλλα κίνητρα μπορεί όμως να μην είναι τελείως αδιάφορα στη διαδικασία αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα, επειδή όλες οι περιστάσεις πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για μια ορθή κατανόηση της περίπτωσης του αιτούντος.

40. Κάθε αξιολόγηση του **υποκειμενικού στοιχείου** είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εκτίμηση της προσωπικότητας του αιτούντος, δεδομένου ότι οι ψυχολογικές αντιδράσεις διαφόρων ανθρώπων υπό τις ίδιες συνθήκες μπορεί να μην είναι όμοιες. Ενδέχεται ένα πρόσωπο να έχει ισχυρές πολιτικές και θρησκευτικές πεποιθήσεις, που η τυχόν παράβλεψή τους θα καθιστούσε τη ζωή του ανυπόφορη. Άλλο πρόσωπο μπορεί όμως να μην έχει τόσο ισχυρές πεποιθήσεις. Ένα πρόσωπο μπορεί να λάβει μια παρορμητική απόφαση να δραπετεύσει, ενώ ένα άλλο να προσχεδιάσει προσεκτικά την αναχώρησή του.

41. Εξαιτίας της βαρύτητας την οποία ο ορισμός προσδίδει στο υποκειμενικό στοιχείο, είναι απαραίτητη η εκτίμηση της αξιοπιστίας, όπου η υπόθεση δεν είναι επαρκώς ευκρινής από τα στοιχεία του φακέλου. Είναι αναγκαίο να συνεκτιμηθούν η προσωπική και οικογενειακή κατάσταση του αιτούντος, η συμμετοχή του σε ιδιαίτερη φυλετική, θρησκευτική, εθνική, κοινωνική ή πολιτική ομάδα, η ερμηνεία την οποία δίνει ο ίδιος στην κατάστασή του και οι προσωπικές του εμπειρίες – με άλλα λόγια, οτιδήποτε μπορεί να χρησιμεύσει για να αναδείξει ότι το κυρίαρχο κίνητρο για την υποβολή της αίτησής του είναι ο φόβος. Ο φόβος πρέπει να είναι εύλογος. Υπερβολικός φόβος μπορεί ωστόσο να είναι δικαιολογημένος εάν, ενόψει όλων των περιστάσεων της υπόθεσης, μια ανάλογη ψυχική κατάσταση είναι δυνατόν να θεωρηθεί δικαιολογημένη.

42. Ως προς το αντικειμενικό στοιχείο είναι αναγκαίο να αξιολογηθούν οι ισχυρισμοί του αιτούντος. Οι αρμόδιες αρχές που καλούνται να αναγνωρίσουν το καθεστώς του πρόσφυγα δεν είναι υποχρεωμένες να εκδώσουν απόφαση για τις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα προέλευσης του αιτούντος. Οι ισχυρισμοί του δεν πρέπει ωστόσο να εκτιμώνται με τρόπο αφηρημένο, αλλά να εξετάζονται σε συσχέτισμό με το όλο πλαίσιο της σχετικής κατάστασης. Η γνώση των συνθηκών που επικρατούν στη χώρα προέλευσης του αιτούντος – αν και δεν συνιστά πρωταρχικό στόχο – είναι σημαντικό στοιχείο για την εκτίμηση της αξιοπιστίας του. Γενικά ο φόβος του αιτούντος πρέπει να θεωρείται δικαιολογημένος, εάν μπορεί να θεμελιώσει κατά έναν εύλογο

βαθμό, ότι η εξακολούθηση της παραμονής του στη χώρα προέλευσής του έχει γίνει αφόρητη γι' αυτόν για τους λόγους που αναφέρονται στον ορισμό ή θα μπορούσε να γίνει αφόρητη για τους ίδιους λόγους εάν επέστρεφε σ' αυτήν.

43. Αυτές οι εκτιμήσεις δεν είναι αναγκαίο να βασίζονται στην προσωπική εμπειρία του αιτούντος. Με βάση το τι συνέβη λόγω χάρη στους φίλους και τους συγγενείς του και σε άλλα πρόσωπα της ίδιας φυλετικής ή κοινωνικής ομάδας μπορεί καλά να αποδείξει πως είναι δικαιολογημένος ο φόβος του ότι αργά ή γρήγορα και ο ίδιος θα γίνει θύμα δίωξης. Η νομοθεσία της χώρας προέλευσής του και ιδίως ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόζεται είναι στοιχείο ιδιαίτερα ενδιαφέρον. Η κατάσταση κάθε προσώπου πρέπει ωστόσο να εκτιμάται στις δικές της διαστάσεις. Στην περίπτωση μιας γνωστής προσωπικότητας, η πιθανότητα δίωξης μπορεί να είναι μεγαλύτερη από ότι στην περίπτωση ενός συνηθισμένου ατόμου. Όλοι αυτοί οι παράγοντες, π.χ. ο χαρακτήρας του προσώπου, η προέλευσή του, η επιρροή του, η περιουσία του, η παρρησία του, μπορεί να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι είναι «δικαιολογημένος» ο φόβος δίωξης.

44. Παρόλο που ο καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα γίνεται κανονικά σε ατομική βάση, έχουν παρουσιαστεί περιπτώσεις μετακίνησης ολόκληρων ομάδων υπό συνθήκες που υποδηλώνουν ότι τα μέλη της ομάδας θα μπορούσαν να θεωρηθούν ατομικά ως πρόσφυγες. Η ανάγκη για παροχή συνδρομής γίνεται συχνά στις περιπτώσεις αυτές εξαιρετικά επείγουσα και μπορεί για καθαρά πρακτικούς λόγους να μην είναι δυνατόν να εφαρμοστεί η διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα σε ατομική βάση για κάθε μέλος της ομάδας. Πρέπει συνεπώς να γίνει χρήση της αποκαλούμενης «ομαδικής αναγνώρισης» του καθεστώτος του πρόσφυγα, όπου κάθε μέλος της ομάδας θεωρείται *prima facie* (εφόσον δηλαδή δεν υπάρχει απόδειξη για το αντίθετο) πρόσφυγας.

45. Εκτός από τις περιπτώσεις του είδους της προηγούμενης παραγράφου, ένα πρόσωπο που ζητά να του αναγνωριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα, πρέπει κανονικά να προβάλει βάσιμο λόγο, για τον οποίο φοβάται ότι θα διωχθεί ατομικά. Μπορεί έτσι να γίνει δεκτό ότι ένα πρόσωπο έχει δικαιολογημένο φόβο ότι θα διωχθεί, εάν υπήρξε ήδη θύμα διώξεως για κάποιον από τους λόγους που απαριθμούνται στη Σύμβαση του 1951. Η λέξη «φόβος» δεν αναφέρεται ωστόσο μόνο στα πρόσωπα που έχουν ήδη διωχθεί, αλλά και σ' εκείνα που επιδιώκουν να αποφύγουν μια κατάσταση που περικλείει τον κίνδυνο της δίωξης.

46. Οι εκφράσεις «φόβος δίωξης» ή και «δίωξη» είναι συχνά ξένες στο συνηθισμένο λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί ένας πρόσφυγας. Ένας πρόσφυγας επικαλείται πράγματι σπάνια μόνο το «φόβο δίωξης» με αυτές τις λέξεις, αν και συχνά αυτό υπονοείται στην ιστορία του. Εξάλλου, παρόλο που ένας πρόσφυγας μπορεί να έχει πολύ σαφείς αντιλήψεις, για τις οποίες αναγκάστηκε να υποφέρει, είναι ενδεχόμενο να μην είναι σε θέση, για ψυχολογικούς λόγους, να περιγράψει τις εμπειρίες και την κατάσταση του χρησιμοποιώντας πολιτικούς όρους.

47. Μια τυπική περίπτωση αμφιβολίας για το δικαιολογημένο του φόβου ανακύπτει όταν ο αιτών είναι κάτοχος έγκυρου εθνικού διαβατηρίου. Έχει υποστηριχθεί μερικές φορές ότι η κατοχή διαβατηρίου υποδηλώνει πως η εκδίδουσα αρχή δεν σκοπεύει να προβεί στη δίωξη του κατόχου, διαφορετικά δεν θα του εξέδιδε το διαβατήριο. Παρόλο που τούτο μπορεί να αληθεύει σε ορισμένες περιπτώσεις, πολλά πρόσωπα έχουν εγκαταλείψει την πατρίδα τους με νόμιμο τρόπο, ως τον μόνο τρόπο φυγής τους, αφού δεν είχαν αποκαλύψει ποτέ τις πολιτικές τους πεποιθήσεις, η γνώση των οποίων θα καθιστούσε επισφαλή τη θέση τους απέναντι στις αρχές.

48. Η κατοχή διαβατηρίου συνεπώς δεν πρέπει να θεωρείται πάντοτε ως απόδειξη νομιμοφροσύνης του κατόχου ή ως ένδειξη έλλειψης φόβου. Ένα διαβατήριο είναι δυνατόν ακόμη και να χορηγήθηκε σε πρόσωπο που είναι ανεπιθύμητο στη χώρα προέλευσής του, με αποκλειστικό σκοπό να επιτευχθεί η αναχώρησή του, και μπορεί να υπάρχουν και περιπτώσεις απόκτησης διαβατηρίου κατά τρόπο απατηλό. Συμπερασματικά, η απλή κατοχή εθνικού διαβατηρίου δεν εμποδίζει την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα.

49. Εάν εξάλλου ο αιτών επιμένει χωρίς βάσιμο λόγο να διατηρεί στην κατοχή του το έγκυρο διαβατήριο που του εξέδωσε μια χώρα, στην προστασία της οποίας κατά τα λεγόμενά του αρνείται να υπαχθεί, αυτό μπορεί να γεννήσει αμφιβολίες ως προς την αξιοπιστία του ισχυρισμού του για την ύπαρξη «δικαιολογημένου φόβου». Μετά την αναγνώρισή του ένας πρόσφυγας δεν θα έπρεπε κανονικά να διατηρεί στην κατοχή του το εθνικό του διαβατήριο.

50. Μπορεί όμως να υπάρχουν εξαιρετικές περιπτώσεις κατά τις οποίες ένα πρόσωπο που πληροί τα κριτήρια του καθεστώτος του πρόσφυγα, να διατηρεί στην κατοχή του το εθνικό του διαβατήριο – ή να του χορηγηθεί νέο διαβατήριο από τις αρχές της χώρας προέλευσής του ύστερα από ειδικές συμφωνίες. Ειδικότερα, όταν τέτοιες συμφωνίες δεν υποδηλώνουν ότι ο κάτοχος του εθνικού διαβατηρίου είναι ε-

λεύθερος να επιστρέψει στη χώρα του χωρίς προηγούμενη άδεια, μπορεί να μην είναι ασυμβίβαστες με το καθεστώς του πρόσφυγα.

(β) Δίωξη

51. Δεν υπάρχει παγκόσμια αποδεκτός ορισμός της «δίωξης», και διάφορες προσπάθειες που απέβλεπαν στη διατύπωση ενός τέτοιου ορισμού είχαν περιορισμένη επιτυχία. Από το άρθρο 33 της Σύμβασης του 1951 μπορεί να συναχθεί ότι η απειλή κατά της ζωής ή της ελευθερίας για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα πρέπει να θεωρείται πάντοτε ως δίωξη. Άλλες σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί για τους ίδιους λόγους να συνιστούν δίωξη.

52. Εάν άλλες μεροληπτικές ενέργειες ή σχετικές απειλές συνιστούν δίωξη, εξαρτάται από τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης, λαμβανομένου υπόψη του υποκειμενικού στοιχείου για το οποίο έγινε λόγος στις προηγούμενες παραγράφους. Ο υποκειμενικός χαρακτήρας του φόβου δίωξης απαιτεί αξιολόγηση των απόψεων και των συναισθημάτων του εν λόγω προσώπου. Με βάση αυτές τις απόψεις και τα συναισθήματα πρέπει επίσης να εκτιμηθούν απαραίτητως οποιαδήποτε, ισχύοντα ή παλαιότερα, μέτρα που έχουν ληφθεί εναντίον του. Λόγω των ψυχολογικών ιδιαιτεροτήτων των ατόμων και των ειδικών συνθηκών της κάθε υπόθεσης, είναι φυσικό να ποικίλουν οι ερμηνείες σχετικά με το τι σημαίνει δίωξη.

53. Είναι ακόμα δυνατόν ο αιτών να έχει υποβληθεί σε διάφορα μέτρα που δεν συνιστούν καθεαυτά δίωξη (π.χ. δυσμενής μεταχείριση σε διάφορες μορφές), σε μερικές δε περιπτώσεις σε συνδυασμό με άλλους αρνητικούς παράγοντες (π.χ. γενικό κλίμα ανασφάλειας στη χώρα προέλευσής του). Στις περιπτώσεις αυτές τα διάφορα στοιχεία που εμπλέκονται, είναι δυνατό να δημιουργήσουν τέτοια κατάσταση στον ψυχικό κόσμο του αιτούντος, ώστε ο ισχυρισμός για την ύπαρξη δικαιολογημένου φόβου δίωξης να θεμελιώνεται εύλογα σε «συσσωρευμένους λόγους». Περισσότερο να επιβληθεί ότι δεν είναι δυνατό να διατυπωθεί γενικός κανόνας σχετικά με το ποιοι συσσωρευμένοι λόγοι είναι σε θέση να θεμελιώσουν μια έγκυρη αξίωση για αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Αυτό εξαρτάται οπωσδήποτε από όλες τις συνθήκες, συμπεριλαμβανομένων των γεωγραφικών, ιστορικών και εθνολογικών ιδιαιτεροτήτων.

(γ) Δυσμενείς διακρίσεις

54. Διαφορές στη μεταχείριση διαφόρων κοινωνικών ομάδων υπάρχουν πράγματι σε μεγαλύτερη ή μικρότερη έκταση σε πολλές κοινωνίες. Πρόσωπα που τους επιφυλάσσεται λιγότερο ευμενής μεταχείριση εξαιτίας τέτοιων διαφορών δεν είναι κατ' ανάγκη θύματα δίωξης. Μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις η διάκριση αυτή συνιστά δίωξη. Αυτό συμβαίνει μόνον όταν τα μέτρα διάκρισης καταλήγουν σε συνέπειες ουσιωδώς επιζήμιου χαρακτήρα για το πρόσωπο που τα υφίσταται, π.χ. σοβαρούς περιορισμούς στο δικαίωμά του να κερδίζει τα προς το ζην, στο δικαίωμά του να ασκεί τη θρησκεία του ή στο δικαίωμά του πρόσβασης σε γενικώς προσιτά εκπαιδευτικά ιδρύματα.

55. Όπου τα μέτρα δυσμενούς διάκρισης δεν είναι καθεαυτά σοβαρά, είναι ωστόσο δυνατό να προκαλούν δικαιολογημένο φόβο δίωξης, εάν προξενούν στη συνείδηση του εν λόγω προσώπου συναισθηματά ανησυχίας και ανασφάλειας για το μέλλον του. Εάν ανάλογα μέτρα, αυτά καθεαυτά, συνιστούν δίωξη, αυτό πρέπει να καθοριστεί λαμβανομένων υπόψη όλων των συνθηκών. Ο ισχυρισμός για την ύπαρξη φόβου δίωξης είναι περισσότερο βάσιμος όταν ένα πρόσωπο υπήρξε θύμα μιας σειράς μέτρων δυσμενούς μεταχείρισης αυτού του τύπου, και όταν μ' αυτόν τον τρόπο εμπλέκεται ένα στοιχείο συσσώρευσης λόγων⁶.

(δ) Τιμωρία

56. Η δίωξη πρέπει να διακρίνεται από την τιμωρία που επισύρει μια παράβαση του κοινού νόμου. Πρόσωπα που διαφεύγουν τη δίωξη ή την τιμωρία για τέτοιου είδους παράβαση δεν είναι κανονικά πρόσφυγες. Πρέπει να υπομνησθεί ότι ο πρόσφυγας είναι θύμα - ή ενδεχόμενο θύμα - αδικίας και όχι ένας φυγόδικος.

57. Η ανωτέρω διάκριση μπορεί ωστόσο περιστασιακά να αποβαίνει λιγότερο σαφής. Εν πρώτοις είναι δυνατόν ο ένοχος κάποιας παράβασης κοινού νόμου να υπόκειται σε υπερβολικά αυστηρή ποινή, η οποία μπορεί να καταλήγει σε δίωξη σύμφωνα με την έννοια του ορισμού. Ακόμη, η ποινική δίωξη για κάποιον από τους λόγους που αναφέρονται στον ορισμό (π.χ. λόγω της «παράνομης» θρησκευτικής κατήχησης που έγινε σε ένα παιδί) μπορεί καθεαυτή να συνιστά δίωξη.

58. Κατά δεύτερο λόγο, είναι δυνατό να παρουσιασθούν περιπτώσεις όπου ένα πρόσωπο, εκτός από το φόβο της εναντίον του άσκησης ποινικής δίωξης ή της τιμωρίας για κάποιο έγκλημα του κοι-

⁶ Βλέπε επίσης την παράγραφο 53.

νού ποινικού δικαίου, να έχει και «δεδικαιολογημένο φόβο διώξεως». Στις περιπτώσεις αυτές το εν λόγω πρόσωπο είναι πρόσφυγας. Πάντως, μπορεί να είναι αναγκαίο να εξεταστεί, εάν το συγκεκριμένο έγκλημα δεν είναι τόσο σοβαρό ώστε να οδηγεί τον αιτούντα στο πεδίο εφαρμογής κάποιας από τις ρήτρες αποκλεισμού⁷.

59. Για να αποφανθεί κανείς εάν η ποινική δίωξη συνιστά «δίωξη», είναι αναγκαίο να ανατρέξει και στη νομοθεσία της συγκεκριμένης πολιτείας, διότι είναι ενδεχόμενο ορισμένοι κανόνες της να μην ευθυγραμμίζονται με τις κρατούσες αντιλήψεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Περισσότερο συχνά πάντως δεν είναι ο νόμος αλλά η εφαρμογή του που απολήγει σε δυσμενή μεταχείριση. Η δίωξη για αδίκημα κατά της «δημόσιας τάξης», όπως διανομή φυλλαδίων, θα μπορούσε λόγω χάρη να είναι ένα μέσο για τη δίωξη του ατόμου λόγω του πολιτικού περιεχομένου των δημοσιευμάτων.

60. Σε τέτοιες περιπτώσεις, εξαιτίας της προφανούς δυσχέρειας που παρουσιάζει η αξιολόγηση της νομοθεσίας μιας άλλης πολιτείας, οι εθνικές αρχές πρέπει συχνά να λαμβάνουν ενδεχομένως αποφάσεις με γνώμονα τη δική τους νομοθεσία. Χρήσιμο επιπλέον βοήθημα αποτελούν οι αρχές που έχουν διατυπωθεί στα διάφορα διεθνή κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ιδιαίτερα δε στα Διεθνή Σύμφωνα για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα που περιλαμβάνουν δεσμεύσεις για τα κράτη – μέρη και στα οποία έχουν προσχωρήσει πολλά από τα κράτη μέρη της Σύμβασης του 1951.

(ε) Συνέπειες της παράνομης αναχώρησης ή της παραμονής χωρίς άδεια έξω από τη χώρα καταγωγής

61. Η νομοθεσία ορισμένων πολιτειών προβλέπει την επιβολή αυστηρών κυρώσεων σε όσους πολίτες εγκαταλείπουν τη χώρα με παράνομο τρόπο ή παραμένουν στο εξωτερικό χωρίς άδεια. Όταν υπάρχει λόγος να πιστεύουμε ότι ένα πρόσωπο, εξαιτίας της παράνομης αναχώρησής του ή της χωρίς άδεια παραμονής του στο εξωτερικό, υπόκειται σε τόσο αυστηρές ποινές, η αναγνώρισή του ως πρόσφυγα δικαιολογείται, εάν είναι δυνατό να αποδειχθεί ότι τα κίνητρό του για τη φυγή ή την παραμονή του έξω από τη χώρα του σχετίζονται με τους λόγους που απαριθμούνται στο άρθρο 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 (βλέπε παρακάτω παράγραφο 66).

⁷ Βλέπε παραγράφους 144 έως 156.

(στ) Οικονομικοί μετανάστες διακρινόμενοι από τους πρόσφυγες

62. Μετανάστης είναι το πρόσωπο που για λόγους διαφορετικούς από εκείνους που αναφέρονται στον ορισμό εγκαταλείπει οικειοθελώς τη χώρα του με σκοπό να εγκατασταθεί αλλού. Μπορεί δε να ωθείται από την επιθυμία για αλλαγή ή για περιπέτεια ή από οικογενειακούς ή άλλους προσωπικούς λόγους. Εάν ωθείται αποκλειστικά από οικονομικά κίνητρα, είναι οικονομικός μετανάστης και όχι πρόσφυγας.

63. Η διάκριση ωστόσο ανάμεσα στον οικονομικό μετανάστη και τον πρόσφυγα γίνεται μερικές φορές ασαφής, όπως και η διάκριση ανάμεσα στα οικονομικά και τα πολιτικά μέτρα που ισχύουν στη χώρα προέλευσης του αιτούντος δεν είναι πάντοτε σαφής. Πίσω από τα οικονομικά μέτρα που επηρεάζουν την απόκτηση των μέσων διαβίωσης μπορεί να υπάρχουν φυλετικοί, θρησκευτικοί ή πολιτικοί στόχοι ή διαθέσεις εναντίον μιας ορισμένης ομάδας. Σε περιπτώσεις όπου τα οικονομικά μέτρα αφανίζουν την οικονομική υπόσταση ενός συγκεκριμένου τμήματος του πληθυσμού (όπως π.χ. η κατάργηση των δικαιωμάτων άσκησης εμπορίου ή επιβολή άνισης ή υπερβολικής φορολογίας σε συγκεκριμένη εθνική ή θρησκευτική ομάδα), τα πρόσωπα που πλήττονται μπορεί ανάλογα με τις περιστάσεις να γίνουν πρόσφυγες όταν εγκαταλείπουν τη χώρα.

64. Εάν το ίδιο θα μπορούσε να ισχύσει και για τα πρόσωπα που πλήττονται από γενικά οικονομικά μέτρα (δηλαδή μέτρα που αφορούν το σύνολο του πληθυσμού χωρίς διάκριση) εξαρτάται από τα δεδομένα της κάθε περίπτωσης. Αντιρρήσεις σε γενικά οικονομικά μέτρα καθαυτές δεν συνιστούν βάσιμους λόγους προς θεμελίωση της αίτησης προκειμένου να αναγνωριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα. Εξάλλου, καθετί που εκ πρώτης όψεως εκλαμβάνεται κατά κύριο λόγο ως οικονομικό κίνητρο για την αποδημία, μπορεί στην πραγματικότητα να εμπεριέχει και το πολιτικό στοιχείο, ενδέχεται δε να είναι οι πολιτικές πεποιθήσεις του ατόμου που τον εκθέτουν σε σοβαρές συνέπειες, και όχι οι αντιρρήσεις που προβάλλει στα οικονομικά μέτρα καθαυτά.

(ζ) Όργανα δίωξης

65. Η δίωξη κανονικά συνδέεται με πράξεις των αρχών της χώρας. Είναι επίσης δυνατό να προέρχεται από τμήματα του πληθυσμού που δεν σέβονται τα όρια που έχουν θεσπιστεί από τους κανόνες δικαίου στη συγκεκριμένη χώρα. Μια τέτοια περίπτωση μπορεί να συνιστά η θρησκευτική μισαλλοδοξία που καταλήγει σε δίωξη σε μια χώρα

που – ενώ κατά τα άλλα έχει κοσμικό καθεστώς – μεγάλα τμήματα του πληθυσμού της δεν σέβονται τις θρησκευτικές πεποιθήσεις των γειτόνων τους. Όταν γίνονται σοβαρές πράξεις δυσμενούς μεταχείρισης ή άλλου επιθετικού χαρακτήρα από τον κατά τόπους όχλο, είναι δυνατό να χαρακτηρισθούν ως δίωξη, εάν εν γνώσει γίνονται ανεκτές από τις αρχές ή εάν οι αρχές αρνούνται ή αποδεικνύονται ανίκανες να προσφέρουν αποτελεσματική προστασία.

(3) «λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων»

(α) Γενική ανάλυση

66. Για να αναγνωρισθεί ένα πρόσωπο πρόσφυγας, πρέπει να επικαλεσθεί δικαιολογημένο φόβο δίωξης για κάποιον από τους λόγους που παρατέθηκαν προηγουμένως. Είναι επουσιώδες εάν η δίωξη οφείλεται σε έναν λόγο ή σε συνδυασμό δύο ή περισσότερων από αυτούς. Ο αιτών δεν έχει συχνά επίγνωση των λόγων για τους οποίους φοβάται ότι θα υποστεί δίωξεις. Δεν είναι ωστόσο υποχρέωσή του να αναλύσει την υπόθεσή του σε τέτοια έκταση ώστε να προσδιοριστούν οι λόγοι με λεπτομέρεια.

67. Εναπόκειται στον εξεταστή, κατά τη διερεύνηση των γεγονότων της υπόθεσης, να εξακριβώσει το λόγο ή τους λόγους που θεμελιώνουν το φόβο δίωξης για να αποφανθεί αν εμπίπτουν στον ορισμό της Σύμβασης του 1951. Είναι φανερό ότι οι διαφορετικοί λόγοι δίωξης, όπως εξειδικεύθηκαν προηγουμένως, συχνά επικαλύπτονται. Είναι συνηθισμένο σε μια ατομική περίπτωση να εμφανίζεται συνδυασμός περισσότερων στοιχείων, π.χ. κάποιος πολιτικά αντίθετος να ανήκει σε θρησκευτική ή εθνική μειονότητα ή και τα δύο, οπότε ο συνδυασμός των λόγων αυτών στο πρόσωπό του μπορεί να ενδιαφέρει στην αξιολόγηση του δικαιολογημένου φόβου του.

(β) Φυλή

68. Ο όρος «φυλή», όπως χρησιμοποιείται εδώ, πρέπει να γίνει κατανοητός με την ευρύτερη δυνατή έννοια, ώστε να περιλαμβάνει κάθε μορφής εθνικές ομάδες που αναφέρονται ως «φυλές» στην κοινή γλώσσα. Συχνά περιλαμβάνει και τη συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, με κοινή καταγωγή, και η οποία συνιστά μια μειονότητα μέσα σε έναν ευρύτερο πληθυσμό. Δυσμενείς διακρίσεις για λόγους φυλής υπήρξαν παγκοσμίως αντικείμενο καταδίκης ως μία από τις πιο κατάφωρες παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Οι φυλετι-

κές διακρίσεις συνιστούν συνεπώς σημαντικό στοιχείο για τη διαπίστωση της ύπαρξης της δίωξης.

69. Δυσμενείς διακρίσεις για λόγους φυλετικής προέλευσης συνιστούν συχνά δίωξη σύμφωνα με την έννοια της Σύμβασης του 1951. Τούτο συμβαίνει όταν εξαιτίας των φυλετικών διακρίσεων η ανθρώπινη αξιοπρέπεια θίγεται σε βαθμό ασυμβίβαστο με τα πιο στοιχειώδη και αναπαλλοτρίωτα δικαιώματα του ανθρώπου ή όταν η παραγνώριση φυλετικών περιορισμών συνεπάγεται σοβαρές συνέπειες.

70. Μόνο το γεγονός της συμμετοχής σε ορισμένη φυλετική ομάδα συνήθως δεν επαρκεί για να θεμελιωθεί η αίτηση για αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Ενδέχεται, ωστόσο, να υπάρχουν περιπτώσεις όπου, εξαιτίας ορισμένων ιδιαίτερων συνθηκών σχετικά με την ομάδα, αυτή η συμμετοχή αποτελεί από μόνη της επαρκή θεμελίωση του φόβου δίωξης.

(γ) Θρησκεία

71. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τα Σύμφωνα για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου διακηρύσσουν το δικαίωμα στην ελευθερία της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας που περιλαμβάνει και την ελευθερία του προσώπου να μεταβάλλει τη θρησκεία του καθώς και την ελευθερία να την εκδηλώνει δημόσια ή ιδιωτικά, διαμέσου θρησκευτικής διδασκαλίας, άσκησης λατρείας και παρακολούθησης τελετών.

72. Η δίωξη «λόγω θρησκείας» μπορεί να προσλάβει διάφορες «μορφές», π.χ. απαγόρευση συμμετοχής σε θρησκευτική κοινότητα, λατρείας δημόσια ή κατ' ιδίαν, θρησκευτικής κατήχησης ή σοβαρά μέτρα δυσμενούς μεταχείρισης που επιβάλλονται σε πρόσωπα εξαιτίας του γεγονότος ότι ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα ή ανήκουν σε ιδιαίτερη θρησκευτική κοινότητα.

73. Η απλή συμμετοχή σε ιδιαίτερη θρησκευτική κοινότητα δεν επαρκεί συνήθως για να θεμελιώσει αίτηση προς αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα. Είναι ωστόσο δυνατόν, υπό ειδικές συνθήκες, η απλή συμμετοχή να αποτελεί επαρκή θεμελίωση.

(δ) Εθνικότητα

74. Ο όρος «εθνικότητα» δεν πρέπει εδώ να γίνει κατανοητός μόνον ως «ιθαγένεια». Αφορά επίσης και τη συμμετοχή σε ορισμένη εθνική ή γλωσσική ομάδα και μπορεί περιστασιακά να επικαλύπτεται με τον όρο «φυλή». Η δίωξη για λόγους σχετικούς με την εθνικότητα μπορεί να συνίσταται σε εχθρική στάση και σε μέτρα εις βάρος εθνικής

(κοινοτικής, γλωσσικής) μειονότητας και σε ορισμένες περιπτώσεις το γεγονός και μόνο της συμμετοχής σε τέτοια μειονότητα μπορεί να προκαλέσει δικαιολογημένο φόβο δίωξης.

75. Η συνύπαρξη δύο ή περισσότερων εθνικών (κοινοτικών, γλωσσικών) ομάδων στα όρια ενός κράτους μπορεί να δημιουργεί καταστάσεις συγκρούσεως καθώς και καταστάσεις δίωξης ή κινδύνου δίωξης. Μπορεί να μην είναι πάντοτε εύκολο να διακρίνει κανείς ανάμεσα στη δίωξη για λόγους σχετικούς με την εθνικότητα και τη δίωξη λόγω πολιτικών πεποιθήσεων, όταν η σύγκρουση ανάμεσα σε εθνικές ομάδες συνδυάζεται με πολιτικά κινήματα, ιδιαίτερα δε όταν κάποιο πολιτικό κίνημα ταυτίζεται με μια ειδική «εθνότητα».

76. Παρόλο που στις περιπτώσεις ο φόβος δίωξης για λόγους σχετικούς με την εθνικότητα εντοπίζεται σε πρόσωπα που ανήκουν σε κάποια εθνική μειονότητα, έχουν παρουσιασθεί πολλές περιπτώσεις σε διάφορες ηπείρους, όπου ένα πρόσωπο, αν και ανήκει στην πλειοψηφούσα ομάδα, μπορεί να φοβάται ότι θα υποστεί δίωξη από μια επικρατούσα μειονότητα.

(ε) Συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα (κοινωνική τάξη⁸)

77. Η «κοινωνική τάξις» περιλαμβάνει συνήθως πρόσωπα με την ίδια καταγωγή, τον ίδιο τρόπο ζωής, το ίδιο κοινωνικό καθεστώς. Η επίκληση φόβου δίωξης για το λόγο αυτό μπορεί συχνά να επικαλύπτεται με τον ισχυρισμό για την ύπαρξη φόβου δίωξης εξαιτίας άλλων λόγων, π.χ. φυλής, θρησκείας ή εθνικότητας.

78. Η συμμετοχή σε μια τέτοια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα μπορεί να συνιστά το βαθύτερο αίτιο δίωξης, επειδή δεν υπάρχει εμπιστοσύνη στη νομιμοφροσύνη της ομάδας προς την κυβέρνηση ή επειδή ο πολιτικός προσανατολισμός, το παρελθόν ή η οικονομική δραστηριότητα των μελών της ή η ύπαρξη της κοινωνικής ομάδας καθεαυτή θεωρούνται εμπόδιο στην πολιτική της κυβέρνησης.

79. Η απλή συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα δεν επαρκεί συνήθως για να θεμελιωθεί η αίτηση για το καθεστώς του πρόσφυγα. Σε ειδικές πάντως συνθήκες, είναι δυνατόν η απλή συμμετοχή να δικαιολογεί επαρκώς το φόβο δίωξης.

⁸ Η επικεφαλίδα αποτελεί ακριβή μετάφραση από το πρωτότυπο αγγλικό και γαλλικό κείμενο. Οι λέξεις «κοινωνική τάξις» αποτελούν τον αντίστοιχο όρο του Ν.Δ. 3989/59.

(στ) Πολιτικές πεποιθήσεις

80. Το να έχει κάποιος πολιτικές απόψεις διαφορετικές από εκείνες της κυβέρνησης δεν συνιστά από μόνο του λόγο για αναγνώριση καθεστώτος πρόσφυγα και ο αιτών πρέπει να αποδείξει ότι εξαιτίας αυτών των απόψεων έχει φόβο δίωξης. Τούτο προϋποθέτει ότι ο αιτών εκφράζει απόψεις που δεν είναι ανεκτές από τις αρχές, επειδή συνιστούν κριτική στην πολιτική ή στις μεθόδους τους. Προϋποθέτει επίσης ότι οι αρχές έχουν πληροφορηθεί τις απόψεις του συγκεκριμένου προσώπου ή ότι του αποδίδουν τέτοιες απόψεις. Οι πολιτικές απόψεις ενός διδασκάλου ή ενός συγγραφέα είναι ενδεχομένως περισσότερο έκδηλες από εκείνες ενός προσώπου που είναι λιγότερο δημόσια εκθειμένο. Η σχετική σημασία ή απήχηση των απόψεων του αιτούντος – όπως διαπιστώνεται κάθε φορά με βάση τις συνθήκες της συγκεκριμένης περίπτωσης – είναι επίσης καθοριστική.

81. Παρόλο που ο ορισμός αναφέρεται σε δίωξη «για λόγους πολιτικών πεποιθήσεων», μπορεί να μην είναι πάντοτε δυνατό να διαπιστωθεί ο αιτιώδης σύνδεσμος ανάμεσα στην εκφρασθείσα άποψη και τα σχετικά μέτρα που υπέστη ή φοβάται ότι θα υποστεί ο αιτών. Η επιβολή τέτοιων μέτρων σπάνια μόνον έχει στηριχθεί ρητά στην «έκφραση άποψης». Συχνότερα, τα μέτρα αυτά παίρνουν τη μορφή κυρώσεων για δήθεν εγκληματικές ενέργειες εις βάρος της κρατούσας αρχής. Είναι αναγκαίο για το λόγο αυτό να διαπιστωθούν οι πολιτικές απόψεις του αιτούντος που καθορίζουν τη συμπεριφορά του και το γεγονός ότι έχει οδηγήσει ή μπορεί να οδηγήσει στη δίωξη που ισχυρίζεται ότι φοβάται ο αιτών.

82. Όπως επισημάνθηκε παραπάνω, η δίωξη «λόγω πολιτικών πεποιθήσεων» υποδηλώνει ότι ο αιτών έχει απόψεις είτε ρητά εκφρασμένες είτε γνωστές στις αρχές. Είναι ωστόσο ενδεχόμενο να υπάρξουν και περιπτώσεις όπου ο αιτών δεν έχει εκφράσει ποτέ τις απόψεις του. Εξαιτίας όμως της εμμονής στις πεποιθήσεις του, είναι ίσως εύλογο ότι ενδέχεται αργά ή γρήγορα να εκφράσει τις απόψεις του και να βρεθεί έτσι αντιμέτωπος με τις αρχές. Όταν κάτι τέτοιο μπορεί εύλογα να γίνει δεκτό, ο αιτών μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει φόβο δίωξης για τις πολιτικές απόψεις του.

83. Ο αιτών που επικαλείται φόβο δίωξης εξαιτίας των πολιτικών του απόψεων δεν χρειάζεται να αποδείξει ότι οι αρχές της χώρας καταγωγής του τις γνώριζαν πριν εγκαταλείψει τη χώρα. Μπορεί να έχει αποκρύψει τις πολιτικές του απόψεις και ποτέ να μην έχει υποστεί δυσμενή μεταχείριση ή δίωξη. Πάντως ακόμη και αυτό το γεγονός της άρνησης να υπαχθεί στην προστασία της κυβέρνησής του ή μία άρνη-

ση επιστροφής στη χώρα του, μπορούν να αποκαλύψουν την αληθινή διάθεση του αιτούντος και να προκαλέσουν φόβο δίωξης. Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο έλεγχος για την ύπαρξη δικαιολογημένου φόβου θα μπορούσε να βασιστεί στην εκτίμηση των συνεπειών που θα είχε να αντιμετωπίσει ο αιτών με τη συγκεκριμένη πολιτική του τοποθέτηση εάν επέστρεφε. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση του αποκαλούμενου πρόσφυγα «επί τόπου»⁹.

84. Όταν ένα πρόσωπο υπόκειται σε ποινική δίωξη ή τιμωρία για πολιτικό αδίκημα, πρέπει ενδεχομένως να γίνει κάποια διάκριση ως προς το εάν η ποινική δίωξη αφορά πολιτικές **απόψεις** ή **πράξεις** που κατευθύνονται από πολιτικά κίνητρα. Εάν η ποινική δίωξη αφορά αξιόποινή πράξη που τελέστηκε χωρίς πολιτικά κίνητρα και εάν η προβλεπόμενη ποινή είναι σύμφωνη με τη γενική νομοθεσία της συγκεκριμένης πολιτείας, ο φόβος αυτής της ποινικής δίωξης καθαυτός δεν μπορεί να καταστήσει πρόσφυγα τον αιτούντα.

85. Κατά πόσον ο διαπράξας πολιτικά αδικήματα μπορεί επίσης να θεωρηθεί και πρόσφυγας θα εξαρτηθεί από διαφόρους άλλους παράγοντες. Η άσκηση ποινικής δίωξης για κάποιο αδίκημα μπορεί, ανάλογα με τις περιστάσεις, ν' αποτελεί ένα πρόσχημα για την τιμωρία του δράστη εξαιτίας των πολιτικών του απόψεων ή της έκφρασής τους. Εξάλλου, μπορεί να υπάρχει λόγος να πιστεύουμε ότι ο δράστης πολιτικού αδικήματος θα μπορούσε να εκτεθεί σε υπερβολικά αυστηρή ή αυθαίρετη ποινή για το αδίκημα που του αποδίδεται. Μια τέτοια αυστηρή ή αυθαίρετη ποινή ισοδυναμεί με δίωξη.

86. Για ν' αποφανθεί κανείς εάν ο δράστης πολιτικού αδικήματος μπορεί να θεωρηθεί πρόσφυγας, πρέπει να συνεκτιμήσει και τα ακόλουθα στοιχεία: την προσωπικότητα του αιτούντος, τις πολιτικές του απόψεις, το κίνητρο της πράξης, τη φύση του αδικήματος που διέπραξε, τη φύση της ποινικής δίωξης και τα κίνητρά της. Τέλος δε τη φύση του νόμου στον οποίο βασίζεται η ποινική δίωξη. Τα στοιχεία αυτά είναι δυνατό να δείξουν ότι το εν λόγω πρόσωπο έχει φόβο δίωξης και όχι απλώς φόβο ποινικής δίωξης και τιμωρίας - εντός των ορίων του νόμου - για μια πράξη που τέλεσε.

⁹ Βλέπε τις παραγράφους 94 έως 96.

(4) «Ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα»

(α) Γενική ανάλυση

87. Εδώ ο όρος «εθνικότητα» σημαίνει την ιθαγένεια (υπηκοότητα)¹⁰. Η φράση «ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα» αφορά πρόσωπα που έχουν ιθαγένεια σε αντιδιαστολή με τους ανιθαγενείς. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι πρόσφυγες διατηρούν την ιθαγένεια της χώρας καταγωγής τους.

88. Γενική προϋπόθεση για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι η παραμονή του αιτούντος που έχει ιθαγένεια έξω από τη χώρα της ιθαγένειάς του. Στον κανόνα αυτό δεν υπάρχουν εξαιρέσεις. Η διαδικασία για την παροχή διεθνούς προστασίας δεν μπορεί να κινηθεί, ενόσω το πρόσωπο βρίσκεται μέσα στα όρια της εδαφικής δικαιοδοσίας της χώρας του¹¹.

89. Όταν λοιπόν κάποιος αιτών επικαλείται φόβο διώξης στη χώρα της ιθαγένειάς του, πρέπει να διαπιστώνεται ότι έχει πράγματι την ιθαγένεια αυτής της χώρας. Μπορεί ωστόσο να υπάρχει αβεβαιότητα ως προς το εάν ένα πρόσωπο έχει κάποια ιθαγένεια. Ενδέχεται εξάλλου και ο ίδιος να μην το γνωρίζει ή να υποστηρίζει εσφαλμένα ότι έχει συγκεκριμένη ιθαγένεια ή ότι είναι ανιθαγενής. Όταν η ιθαγένειά του δεν είναι δυνατό να διαπιστωθεί με σαφήνεια, το καθεστώς του πρόσφυγα πρέπει να του αναγνωριστεί με τους όρους που ισχύουν και για τους ανιθαγενείς, πρέπει δηλαδή να ληφθεί υπόψη η χώρα της

¹⁰ Σημείωση του μεταφραστή: Το αγγλικό κείμενο μεταχειρίζεται τη λέξη «nationality» και στην επικεφαλίδα και στην παράγραφο 87, διευκρινίζοντας ότι η λέξη «nationality» που θα μπορούσε να ερμηνευθεί και ως εθνικότητα εδώ έχει την έννοια της ιθαγένειας. Η λέξη «υπηκοότητα» έχει ληφθεί από το αντίστοιχο κείμενο το Ν.Δ. 3989/1959, που χρησιμοποιείται στην παρούσα έκδοση, εντός εισαγωγικών, όπου γίνεται αναφορά στο κείμενο της Σύμβασης. Στο υπόλοιπο κείμενο χρησιμοποιείται ο όρος «ιθαγένεια» ως πλέον δόκιμος.

¹¹ Σε ορισμένες χώρες, ιδιαίτερα στη Λατινική Αμερική, υπάρχει το έθιμο του «διπλωματικού ασύλου», δηλαδή της παροχής σε πολιτικούς φυγάδες καταφύγιο σε ξένες πρεσβείες. Παρόλο που πρόσωπα τα οποία βρήκαν τέτοιο καταφύγιο ενδέχεται να θεωρηθεί ότι βρίσκονται έξω από τη δικαιοδοσία της χώρας τους, δεν είναι έξω από το έδαφος της και γι' αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάγονται στους ορισμούς της Σύμβασης του 1951. Η προηγούμενη ιδέα της «ετεροδικίας» των πρεσβειών αντικαταστάθηκε τελευταία από τον όρο «απαραβίαστο» που χρησιμοποιείται στη Σύμβαση της Βιέννης του 1961 για τις Διπλωματικές Σχέσεις.

προηγούμενης συνήθους διαμονής του αντί για τη χώρα της ιθαγενείας του (βλέπε παρακάτω τις παραγράφους 101 έως 105).

90. Όπως σημειώθηκε παραπάνω, ο προφανώς βάσιμος φόβος δίωξης του αιτούντος πρέπει να συνδέεται με τη χώρα της ιθαγενείας του. Εφόσον δεν έχει φόβο δίωξης στη χώρα της ιθαγενείας του, μπορεί να αναμένεται ότι θα ζητήσει την υπαγωγή του στην προστασία της χώρας αυτής. Στην περίπτωση αυτή ο αιτών δεν έχει την ανάγκη διεθνούς προστασίας και συνεπώς δεν είναι πρόσφυγας.

91. Ο φόβος δίωξης μπορεί να μην επεκτείνεται αναγκαστικά σε όλη την επικράτεια της χώρας, την ιθαγένεια της οποίας έχει ο πρόσφυγας. Σε περιπτώσεις έτσι εσωτερικών εθνικών αντιθέσεων ή σοβαρών ταραχών που εμπεριέχουν στοιχεία εμφυλίου πολέμου, η δίωξη συγκεκριμένης μειονοτικής ή εθνικής ομάδας μπορεί να εντοπίζεται σε ένα μόνο τμήμα της χώρας. Σε τέτοιες περιπτώσεις ένα πρόσωπο δεν θα αποκλείεται από το καθεστώς του πρόσφυγα, επειδή θα μπορούσε να είχε αναζητήσει καταφύγιο σε άλλο τμήμα της ίδιας χώρας, εάν, λαμβανομένων υπόψη όλων των συνθηκών, δεν θα ήταν λογικό ν' αναμένεται απ' αυτόν τέτοια ενέργεια.

92. Η κατάσταση των προσώπων που έχουν περισσότερες από μια ιθαγένειες αντιμετωπίζεται στις παραγράφους 106 και 107 παρακάτω.

93. Η ιθαγένεια μπορεί να αποδεικνύεται από την κατοχή εθνικού διαβατηρίου. Η κατοχή τέτοιου διαβατηρίου συνιστά εκ πρώτης όψεως απόδειξη ότι ο κάτοχός του είναι πολίτης της χώρας που το εξέδωσε, εκτός εάν στο ίδιο το διαβατήριο δηλώνεται κάτι διαφορετικό. Όταν ένα πρόσωπο, ενώ έχει διαβατήριο από το οποίο προκύπτει ότι είναι πολίτης της χώρας που το εξέδωσε, ισχυρίζεται ότι δεν έχει την ιθαγένειά της, οφείλει να θεμελιώσει τον ισχυρισμό του, αποδεικνύοντας λόγου χάρη ότι πρόκειται για το αποκαλούμενο «διαβατήριο διευκόλυνσης» (κανονικό φαινομενικά διαβατήριο που οι αρχές μιας χώρας χορηγούν μερικές φορές σε πρόσωπα που δεν είναι πολίτες της). Η απλή διαβεβαίωση όμως του κατόχου ότι το διαβατήριο του χορηγήθηκε προς διευκόλυνσή του για ταξιδιωτικούς μόνον σκοπούς, δεν επαρκεί για ν' ανατρέψει το τεκμήριο. Σε ορισμένες περιπτώσεις είναι ίσως δυνατό να συγκεντρωθούν πληροφορίες από την αρχή που εξέδωσε το διαβατήριο. Εάν τέτοιες πληροφορίες δεν είναι δυνατό να συγκεντρωθούν ή να συγκεντρωθούν σε εύλογη προθεσμία, εναπόκειται στην αρμόδια για τη διερεύνηση της υπόθεσης αρχή να αποφασίσει για την αξιοπιστία της διαβεβαίωσης του αιτούντα, συνεκτιμώντας όλα τα στοιχεία της ιστορίας του.

(β) Πρόσφυγες «επί τόπου» (Refugees «sur place»)

94. Η προϋπόθεση ότι ένα πρόσωπο για να είναι πρόσφυγας πρέπει να βρίσκεται έξω από την πατρίδα του, δεν σημαίνει ότι πρέπει απαραίτητως να την έχει εγκαταλείψει παράνομα ή και εξαιτίας δικαιολογημένου φόβου. Μπορεί να αποφάσισε να ζητήσει να του αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα, αφού είχε ήδη παρεπιδημήσει στο εξωτερικό για κάποιο χρονικό διάστημα. Το πρόσωπο που δεν ήταν πρόσφυγας όταν εγκατέλειψε τη χώρα του, αλλά έγινε μεταγενέστερα, αποκαλείται πρόσφυγας **«επί τόπου»**.

95. Ένα πρόσωπο γίνεται πρόσφυγας **«επί τόπου»** εξαιτίας συνθηκών που δημιουργήθηκαν στη χώρα καταγωγής του κατά τη διάρκεια της απουσίας του. Διπλωμάτες και άλλοι επίσημοι που υπηρετούν στο εξωτερικό, αιχμάλωτοι πολέμου, φοιτητές, μετανάστες εργάτες και άλλοι έχουν ζητήσει να τους αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στο εξωτερικό και έχουν πράγματι αναγνωρισθεί πρόσφυγες.

96. Ένα πρόσωπο μπορεί να γίνει πρόσφυγας **«επί τόπου»** συνεπεία δικών του ενεργειών, όπως όταν συναναστρέφεται αναγνωρισμένους ήδη πρόσφυγες ή εκφράζει τις πολιτικές του απόψεις στη χώρα διαμονής του. Κατά πόσο οι ενέργειες αυτές επαρκούν για να θεμελιώσουν δικαιολογημένο φόβο δίωξης, πρέπει να κριθεί μετά από προσεκτική εξέταση των περιστάσεων. Ιδιαίτερα πρέπει να δοθεί προσοχή στο εάν τέτοιες ενέργειες περιήλθαν σε γνώση των αρχών της χώρας καταγωγής του προσώπου και πώς είναι πιθανό να αντιμετωπισθούν από τις αρχές αυτές.

(5) «και δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύη της προστασίας της χώρας ταύτης»

97. Σε αντίθεση με τη φράση που αναλύεται παρακάτω στην παράγραφο (6), η παρούσα φράση αφορά πρόσωπα που έχουν ιθαγένεια. Είτε επειδή δεν μπορεί είτε επειδή δεν επιθυμεί να υπαχθεί στην προστασία της κυβέρνησής του, ο πρόσφυγας είναι πάντοτε πρόσωπο που δεν απολαύει ανάλογης προστασίας.

98. Η **αδυναμία** υπαγωγής σε ανάλογη προστασία υπονοεί συνθήκες πέραν της θέλησης του ενδιαφερόμενου. Είναι ενδεχόμενο π.χ. να κωλύεται η χώρα της ιθαγένειας, εξαιτίας πολέμου, εμφύλιου πολέμου ή άλλων σοβαρών ταραχών, να παράσχει προστασία ή η προστασία της να είναι αναποτελεσματική. Εξάλλου, μπορεί η χώρα της ιθαγένειας να αρνήθηκε στον αιτούντα την παροχή προστασίας. Η άρνη-

ση αυτή της προστασίας επιβεβαιώνει ίσως ή ενισχύει το φόβο διώξης του αιτούντος και είναι δυνατό να συνιστά πράγματι στοιχείο διώξης.

99. Το τι συνιστά άρνηση προστασίας πρέπει να καθορίζεται σύμφωνα με τις συνθήκες κάθε περίπτωσης. Εάν φαίνεται ότι ο αιτών έχει στερηθεί υπηρεσίες (π.χ. άρνηση χορήγησης εθνικού διαβατηρίου ή ανανέωσης της ισχύος του ή παρακώλυση της εισόδου του στην επικράτεια της χώρας του) που παρέχονται κανονικά στους συμπολίτες του, τούτο μπορεί να συνιστά άρνηση προστασίας σύμφωνα με τον ορισμό.

100. Ο όρος «δεν επιθυμεί» αναφέρεται σε πρόσφυγες που αρνούνται να δεχθούν την προστασία που παρέχει η κυβέρνηση της χώρας της ιθαγένειας¹². Εξειδικεύεται δε από τη φράση «λόγω του φόβου τούτου». Όταν ένα πρόσωπο επιθυμεί να υπαχθεί στην προστασία της χώρας του, η επιθυμία του αυτή θα ήταν κανονικά ασυμβίβαστη με τον ισχυρισμό ότι βρίσκεται έξω από τη χώρα εξαιτίας «δεδικαιολογημένου φόβου διώξεως». Όταν η προστασία της χώρας της ιθαγένειας του είναι εφικτή και δεν υπάρχει αιτία, θεμελιωμένη σε δικαιολογημένο φόβο για την άρνησή της, ο ενδιαφερόμενος δεν έχει την ανάγκη διεθνούς προστασίας και συνεπώς δεν είναι πρόσφυγας.

(6) «ή εάν μη έχουν υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενο συνεπεία τούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψει εις ταύτην»

101. Η φράση αυτή που αναφέρεται στους ανιθαγενείς πρόσφυγες, ευθυγραμμίζεται με την προηγούμενη φράση η οποία αφορά τους πρόσφυγες που έχουν ιθαγένεια. Στην περίπτωση των ανιθαγενών προσφύγων η «χώρα της υπηκοότητας» έχει αντικατασταθεί από τη «χώρα της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής» και η διατύπωση «δεν επιθυμεί να απολαύη της προστασίας...» έχει αντικατασταθεί από τις λέξεις «δεν επιθυμεί να επιστρέψει εις ταύτην». Στην περίπτωση του ανιθαγενή πρόσφυγα δεν ανακύπτει βέβαια το ζήτημα της «υπαγωγής στην προστασία» που παρέχει η χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής. Από τη στιγμή εξάλλου που ο ανιθαγενής εγκαταλείπει τη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του για τους λόγους που μνημονεύονται στον ορισμό, δεν μπορεί συνήθως να επιστρέψει εκεί.

¹² Έγγραφο του ΟΗΕ E/1618 σελ. 39.

102. Πρέπει να σημειωθεί ότι όλοι οι ανιθαγενείς δεν είναι πρόσφυγες. Προϋπόθεση γι' αυτό είναι ότι βρίσκονται έξω από τη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής τους για τους λόγους που μνημονεύονται στον ορισμό. Όταν δεν συντρέχουν αυτοί οι λόγοι, ο ανιθαγενής δεν είναι πρόσφυγας.

103. Οι παραπάνω λόγοι πρέπει να εξετάζονται σε σχέση με τη χώρα της «προηγούμενης συνήθους διαμονής», όπου και προβάλλεται ο ισχυρισμός για την ύπαρξη φόβου. Ως τέτοια όριζαν οι συντάκτες της Σύμβασης του 1951 «τη χώρα όπου διέμενε και όπου υπέστη διώξεις ή φοβάται ότι θα μπορούσε να υποστεί διώξεις εάν επέστρεφε»¹³.

104. Ένας ανιθαγενής μπορεί να έχει περισσότερες χώρες προηγούμενης συνήθους διαμονής και να επικαλείται επίσης φόβο διώξης σε περισσότερες. Ο ορισμός της Σύμβασης δεν προϋποθέτει να ικανοποιεί τα κριτήριά του σε σχέση με όλες τις χώρες.

105. Εφόσον ο ανιθαγενής αναγνωρίστηκε πρόσφυγας σχετικά με τη «χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του», οποιαδήποτε μεταγενέστερη αλλαγή της χώρας συνήθους διαμονής δεν επηρεάζει την κατάσταση του ως πρόσφυγα.

(7) Διπλή ή πολλαπλή ιθαγένεια

Το άρθρο 1 Α (2), παράγραφος 2, της Σύμβασης του 1951 ορίζει [όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959]:

«Εν ή περιπτώσει πρόσωπόν τι είναι υπήκοος πλειόνων χωρών, ο όρος "ής έχει την υπηκοότητα" αναφέρεται εις μίαν εκάστην των χωρών ών το πρόσωπον τούτο είναι υπήκοος. Δεν θεωρείται στερούμενον της υπό της χώρας ής έχει την υπηκοότητα παρεχομένης προστασίας, πρόσωπον όπερ άνευ αιτίας βασιζομένης επί δεδικοιολογημένου φόβου δεν έκαμε χρήση της υφ' ετέρας των χωρών ών κέκτηται την υπηκοότητα παρεχομένης προστασίας».

106. Η ρήτρα αυτή είναι σε μεγάλο βαθμό αυτονόητη, έχει σκοπό να αποκλείσει από το καθεστώς του πρόσφυγα όλα τα πρόσωπα που έχουν διπλή ή πολλαπλή ιθαγένεια και μπορούν να υπαχθούν στην προστασία τουλάχιστον μιας από τις χώρες των οποίων είναι πολίτες. Η εθνική προστασία, όταν υπάρχει, έχει το προβάδισμα απέναντι στη διεθνή προστασία.

¹³ ό.π.

107. Κατά την εξέταση πάντως της υπόθεσης του αιτούντος με διπλή ή πολλαπλή ιθαγένεια είναι απαραίτητο να γίνει διάκριση ανάμεσα στην κατοχή μιας ιθαγένειας με τη νομική έννοια του όρου και τη δυνατότητα να παρασχεθεί προστασία από τη συγκεκριμένη χώρα. Είναι δυνατό να υπάρξουν περιπτώσεις όπου ο αιτών έχει την ιθαγένεια μιας χώρας σε σχέση με την οποία δεν επικαλείται φόβο, η ιθαγένεια όμως αυτή μπορεί να κρίνεται αναποτελεσματική, διότι δεν εξασφαλίζει την προστασία που συνήθως παρέχεται σε πολίτες. Σε τέτοιες περιστάσεις, η κατοχή της δεύτερης ιθαγένειας δεν θα ήταν ασυμβίβαστη με το καθεστώς του πρόσφυγα. Κατά κανόνα, πρέπει να είχε υποβληθεί αίτηση για παροχή προστασίας και να είχε απορριφθεί, πριν διαπιστωθεί ότι μια ιθαγένεια είναι αναποτελεσματική. Εάν δεν υπάρχει ρητή άρνηση για παροχή προστασίας, η παράλειψη απάντησης μέσα σε εύλογη προθεσμία μπορεί να θεωρηθεί άρνηση.

(8) Γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής

108. Κατά το χρόνο σύνταξης της Σύμβασης του 1951, ένας αριθμός κρατών εξέφρασε την επιθυμία να μην αναλάβουν υποχρεώσεις, η έκταση των οποίων δεν θα ήταν δυνατό να προβλεφθεί. Η επιθυμία αυτή είχε σαν συνέπεια να περιληφθεί το ορόσημο του 1951, για το οποίο έγινε ήδη λόγος (παραπάνω παράγραφοι 35 και 36). Για ν' ανταποκριθεί εξάλλου στη σχετική επιθυμία ορισμένων κυβερνήσεων, η Σύμβαση του 1951 αναγνώρισε στα συμβαλλόμενα κράτη τη δυνατότητα να περιορίσουν τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από τη Σύμβαση σε πρόσωπα τα οποία είχαν ήδη γίνει πρόσφυγες εξαιτίας γεγονότων που είχαν συμβεί στην Ευρώπη.

109. Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, το άρθρο 1 Β της Σύμβασης του 1951 [όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959] ορίζει ότι:

«Β. 1. Εν τη εννοία της παρούσης Συμβάσεως, αι λέξεις "γεγονότα επελθόντα προ της 1ης Ιανουαρίου 1951" εν άρθρω 1Α σημαίνουν είτε α) "γεγονότα επελθόντα προ της 1ης Ιανουαρίου 1951 εν Ευρώπη" είτε β) "γεγονότα επελθόντα προ της 1ης Ιανουαρίου 1951 εν Ευρώπη ή αλλαχού", έκαστον δε των Συμβαλλομένων Μερών θέλει προβή, κατά την υπογραφήν, επικύρωσιν ή προσχώρησιν, εις δήλωσιν καθορίζον ποίαν εκ των ως άνω δύο εννοιών θεωρεί εφαρμοστέαν όσον αφορά τας εκ της παρούσης Συμβάσεως υποχρεώσεις αυτού».

110. Κατά τη σύνταξη του παρόντος (1979), 9 από τα κράτη μέρη της Σύμβασης του 1951 ακολουθούν ακόμη την εκδοχή (α), δηλαδή

«γεγονότα επελθόντα εν Ευρώπη». Πρόσφυγες έτσι από άλλα μέρη του κόσμου παρόλο που εξασφαλίζουν συχνά άσυλο σε μερικές από τις χώρες αυτές, συνήθως δεν τους αναγνωρίζεται το καθεστώς του πρόσφυγα σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΡΗΤΡΕΣ ΠΑΥΣΗΣ

Α. ΓΕΝΙΚΑ

111. Οι αποκαλούμενες «ρήτρες παύσης» (άρθρο 1 Γ (1) μέχρι (6) της Σύμβασης του 1951) καταγράφουν τις προϋποθέσεις σύμφωνα με τις οποίες ένα πρόσωπο παύει να είναι πρόσφυγας. Βασίζονται στην εκτίμηση ότι η διεθνής προστασία δεν πρέπει να παρέχεται όπου πλέον δεν είναι αναγκαία ή δικαιολογημένη.

112. Εφόσον αναγνωρίστηκε, το καθεστώς του πρόσφυγα διατηρείται, εκτός εάν συντρέξουν γι' αυτόν οι όροι κάποιας από τις ρήτρες παύσης¹⁴. Η αυστηρή εξέταση για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι αποτέλεσμα της ανάγκης να παρέχεται στους πρόσφυγες η ασφάλεια ότι το καθεστώς τους δεν υπόκειται σε συνεχή αναθεώρηση ανάλογα με τις πρόσκαιρες μεταβολές - που δεν έχουν θεμελιώδη χαρακτήρα - της κατάστασης που επικρατεί στη χώρα καταγωγής τους.

113. Το άρθρο 1 Γ της Σύμβασης του 1951 [όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959] προβλέπει ότι:

«Η παρούσα Σύμβασις παύει εφαρμοζομένη επί προσώπων εμπίπτοντων εις τας διατάξεις της ως άνω παραγρ. Α εις τας κατωτέρω περιπτώσεις :

1. Εάν έκαμον εκ νέου οικειοθελώς χρήση της προστασίας της χώρας ης έχουν την υπηκοότητα, ή
2. εάν μετά την απώλειαν της υπηκοότητος αυτών, οικειοθελώς επανέκτησαν ταύτην, ή
3. εάν απέκτησαν νέαν υπηκοότητα και απολαύουν της υπό της χώρας της νέας αυτών υπηκοότητος παρεχομένης προστασίας, ή
4. εάν επέστρεψαν οικειοθελώς προς εγκατάστασιν εις την χώραν ή είχαν εγκαταλείψει ή εκτός των συνόρων της οποίας παρέμενον φοβούμενοι διωγμόν, ή
5. εάν δεν δύνανται πλέον να εξακολουθούν αποποιούμενα την υπό της χώρας της υπηκοότητος αυτών παρεχομένην προστασί-

¹⁴ Σε ορισμένες περιπτώσεις το καθεστώς του πρόσφυγα μπορεί να διατηρηθεί, ακόμη και αν οι σχετικοί λόγοι έχουν παύσει προφανώς να υπάρχουν. Συγκρίνατε επιμέρους τμήματα (5) και (6) (παρακάτω παραγράφοι 136 έως 139).

αν, δεδομένου ότι έχουν παύσει υφιστάμεναι αι προϋποθέσεις συνεπεία των οποίων ανεγνωρίσθησαν.- Σημειωτέον πάντως ότι αι διατάξεις του παρόντος εδαφίου δεν εφαρμόζονται εις την περίπτωσην πρόσφυγος εμπύπτοντος εις την παράγραφον Α του άρθρου τούτου και δυναμένου να επικαλεσθή επιτακτικούς λόγους αναφερομένους εις προγενεστέρας διώξεις, ίνα αρνηθή να απολαύση της υπό της χώρας της υπηκοότητας αυτού παρεχομένης προστασίας.

6. Εάν προκειμένου περι προσώπων μη κεκτημένων υπηκοότητα τινά δύνανται ταύτα να επιστρέψουν εις την χώραν ένθα είχαν την συνήθη αυτών διαμονήν, δεδομένου ότι αι προϋποθέσεις συνεπεία των οποίων ανεγνωρίσθησαν ως Πρόσφυγες, έχουν παύσει υφιστάμεναι. Σημειωτέον πάντως ότι αι διατάξεις του παρόντος εδαφίου δεν εφαρμόζονται εις την περίπτωσην πρόσφυγος εμπύπτοντος εις την παράγραφον Α του άρθρου τούτου και δυναμένου να επικαλεσθή επιτακτικούς λόγους αναφερομένους εις προγενεστέρας διώξεις ίνα αρνηθή να επιστρέψη εις την χώραν ένθα είχε την συνήθη αυτού διαμονήν».

114. Οι τέσσερις πρώτες από τις έξι ρήτρες παύσης αντικατοπτρίζουν μεταβολή στην κατάσταση του πρόσφυγα η οποία οφείλεται σε πράξεις του ίδιου, ειδικότερα δε:

- (1) εκούσια εκ νέου χρήση της εθνικής προστασίας,
- (2) εκούσια επανάκτηση της ιθαγένειας,
- (3) απόκτηση νέας ιθαγένειας,
- (4) εκούσια επανεγκατάσταση στη χώρα όπου υπήρχε φόβος δίωξης.

115. Οι δύο τελευταίες ρήτρες παύσης (5) και (6) βασίζονται στην εκτίμηση ότι δεν δικαιολογείται πλέον η διεθνής προστασία λόγω μεταβολών στη χώρα όπου υπήρχε φόβος δίωξης, επειδή έπαυσαν να συντρέχουν οι λόγοι για τους οποίους το πρόσωπο έγινε πρόσφυγας.

116. Οι ρήτρες παύσης έχουν αρνητικό περιεχόμενο και απαριθμούνται εξαντλητικά. Πρέπει γι' αυτό να ερμηνεύονται περιοριστικά και συνεπώς δεν επιτρέπεται να προβάλλεται κατ' αναλογία κανένας άλλος λόγος προκειμένου να δικαιολογήσει την απώλεια του καθεστώτος του πρόσφυγα. Αυτονόητο είναι ότι, εάν κάποιος δεν επιθυμεί πλέον, για οποιονδήποτε λόγο, να θεωρείται πρόσφυγας, δεν υπάρχει λόγος να συνεχισθεί η υπαγωγή του στο καθεστώς του πρόσφυγα και η διεθνής προστασία του.

117. Το άρθρο 1 Γ δεν αντιμετωπίζει την ακύρωση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Είναι εντούτοις δυνατό να προκύψουν περιστάσεις

που να δείχνουν ότι κάποιος πρόσφυγας, όταν π.χ. αποδεικνύεται στη συνέχεια ότι το καθεστώς του πρόσφυγα αναγνωρίστηκε με παραποίηση των πραγματικών γεγονότων ή όταν το εν λόγω πρόσωπο διαθέτει άλλη υπηκοότητα ή όταν αποδεικνύεται ότι στην περίπτωση του συγκεκριμένου προσώπου θα είχε εφαρμοσθεί κάποια από τις ρήτρες αποκλεισμού, αν ήταν από την αρχή γνωστά όλα τα κρίσιμα περιστατικά. Σε ανάλογες περιπτώσεις, ακυρώνεται συνήθως η απόφαση αναγνώρισης του προσώπου ως πρόσφυγα.

B. Ερμηνεία των όρων

(1) Εκούσια εκ νέου χρήση της εθνικής προστασίας

Το άρθρον 1 Γ (1) της Σύμβασης του 1951 [όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959] ορίζει:

«έκαμον εκ νέου οικειοθελώς χρήσιν της προστασίας της χώρας ής έχουν την υπηκοότητα»

118. Η παραπάνω ρήτρα παύσης αναφέρεται στον πρόσφυγα που ενώ έχει ιθαγένεια παραμένει έξω από τη χώρα της ιθαγενείας του. (Η κατάσταση του πρόσφυγα που επέστρεψε στη χώρα της ιθαγενείας του ρυθμίζεται από την τέταρτη ρήτρα παύσης που μιλάει για πρόσωπο που «επανεγκαταστάθηκε» σ' αυτή τη χώρα). Ο πρόσφυγας που εκούσια χρησιμοποιεί εκ νέου την εθνική, δεν έχει πια ανάγκη τη διεθνή προστασία. Έχει καταδείξει πως στην περιπτώσή του δεν ισχύει πλέον ότι δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να ζητήσει την προστασία της χώρας της ιθαγενείας του.

119. Η εφαρμογή αυτής της ρήτρας παύσης συνδέεται με τρεις προϋποθέσεις:

(α) οικεία βούληση: ο πρόσφυγας πρέπει να ενεργεί εκούσια,

(β) πρόθεση: ο πρόσφυγας πρέπει να αποβλέπει με την πράξη του στην εκ νέου χρήση της προστασίας της χώρας της ιθαγενείας του,

(γ) εκ νέου χρήση: ο πρόσφυγας πρέπει πράγματι να αποκτήσει τέτοια προστασία.

120. Αν ο πρόσφυγας ενεργεί παρά τη θέλησή του, δεν παύει να είναι πρόσφυγας. Αν εξάλλου εντέλλεται από μια αρχή, π.χ. από αρχή της χώρας διαμονής του, να ενεργήσει παρά τη θέλησή του μια πράξη που θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως επαναχρησιμοποίηση της προστασίας που παρέχει η χώρα της ιθαγενείας του, όπως είναι η υποβολή αίτησης στο προξενείο του για τη χορήγηση εθνικού διαβατηρίου, δεν παύει να είναι πρόσφυγας απλά και μόνο επειδή συμμορφώθηκε σε

μια τέτοια εντολή. Ενδέχεται επίσης να εξαναγκάστηκε από περιστάσεις που ξεφεύγουν από τον έλεγχο του να προσφύγει σε κάποιο μέτρο προστασίας εκ μέρους της χώρας της ιθαγενείας του. Είναι δυνατό, για παράδειγμα, να αναγκάστηκε να υποβάλει αίτηση διαζυγίου στην πατρίδα του, επειδή κανένα άλλο διαζύγιο δεν θα είχε την αναγκαία διεθνή αναγνώριση. Μια τέτοια πράξη δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί «εκούσια εκ νέου χρήση της προστασίας» και δεν αποστερεί το πρόσωπο από το καθεστώς του πρόσφυγα.

121. Προκειμένου να καθορισθεί, εάν σε τέτοιες περιπτώσεις παύει η αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα, πρέπει να γίνει διάκριση ανάμεσα στην πραγματική εκ νέου χρήση της προστασίας και σε περιστασιακές και τυχαίες επικοινωνίες με τις εθνικές αρχές. Εάν ο πρόσφυγας υποβάλει αίτηση και αποκτήσει εθνικό διαβατήριο ή το ανανεώσει, θα θεωρηθεί, στην περίπτωση που δεν υπάρχουν αποδείξεις για το αντίθετο, ότι προτίθεται να κάνει χρήση της προστασίας της χώρας της ιθαγενείας του. Από την άλλη πλευρά, η χορήγηση από τις εθνικές αρχές εγγράφων, για τα οποία πρέπει ακόμη και οι μη πολίτες της χώρας να υποβάλουν αίτηση – όπως το πιστοποιητικό γεννήσεως ή γάμου – ή η παροχή άλλων παρεμφερών υπηρεσιών, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστούν εκ νέου χρήση της προστασίας.

122. Ο πρόσφυγας που ζητά προστασία από τις αρχές της χώρας της ιθαγενείας του έχει «επαναχρησιμοποιήσει» την προστασία αυτή, μόνον αν του παρασχέθηκε πραγματικά. Η πιο συχνή περίπτωση «εκ νέου χρήσης της προστασίας» είναι όταν ο πρόσφυγας επιθυμεί να επιστρέψει στη χώρα της ιθαγενείας του. Δεν παύει όμως να είναι πρόσφυγας απλώς και μόνο επειδή υπέβαλε αίτηση επαναπατριsmού. Από την άλλη πλευρά, η απόκτηση άδειας εισόδου ή η χορήγηση εθνικού διαβατηρίου με σκοπό την επιστροφή, στην περίπτωση που λείπουν οι αποδείξεις για το αντίθετο, θεωρείται ότι τερματίζει το καθεστώς του πρόσφυγα¹⁵. Το γεγονός αυτό ωστόσο δεν αποκλείει να δοθεί βοήθεια στον επαναπατριζόμενο – επίσης από το UNHCR – ώστε να διευκολυνθεί η επιστροφή του.

123. Ο πρόσφυγας μπορεί να έχει αποκτήσει εκούσια εθνικό διαβατήριο με πρόθεση είτε να κάνει χρήση της προστασίας της χώρας

¹⁵ Τα παραπάνω εφαρμόζονται σε κάθε πρόσφυγα που βρίσκεται ακόμα έξω από τη χώρα του. Ας σημειωθεί ότι η τέταρτη ρήτρα παύσης ορίζει ότι οποιοσδήποτε πρόσφυγας παύει να είναι πρόσφυγας όταν έχει εκούσια «επανεγκατασταθεί» στη χώρα της ιθαγενείας του ή της προηγούμενης συνήθους διαμονής του.

προέλευσής του, ενώ διαμένει έξω από αυτήν, είτε να επιστρέψει σε αυτήν. Όπως τονίστηκε παραπάνω, με την παραλαβή ενός τέτοιου εγγράφου παύει συνήθως να αναγνωρίζεται ως πρόσφυγας. Εάν μεταγενέστερα αλλάξει τη μια ή την άλλη πρόθεσή του, το καθεστώς του πρόσφυγα πρέπει να καθορισθεί εκ νέου. Τότε χρειάζεται να εξηγήσει το λόγο για τον οποίο μετέβαλε γνώμη, και να δείξει ότι δεν επήλθε καμιά ουσιαστική αλλαγή στις συνθήκες που τον κατέστησαν αρχικά πρόσφυγα.

124. Η απόκτηση εθνικού διαβατηρίου ή η επέκταση της ισχύος του μπορεί, κάτω από ορισμένες εξαιρετικές περιστάσεις, να μη συνεπάγεται τη λήξη του καθεστώτος του πρόσφυγα (βλέπε παραπάνω την παράγραφο 120). Τέτοια θα μπορούσε, για παράδειγμα, να είναι η περίπτωση κατά την οποία δεν επιτρέπεται στον κάτοχο εθνικού διαβατηρίου να επιστρέψει στη χώρα της ιθαγενείας του χωρίς ειδική άδεια.

125. Αν ο πρόσφυγας επισκέπτεται την τέως πατρίδα του όχι με εθνικό διαβατήριο, αλλά π.χ. με ταξιδιωτικό έγγραφο που εκδόθηκε από τη χώρα διαμονής του, έχει θεωρηθεί από ορισμένα κράτη ότι επαναχρησιμοποιεί την προστασία της τέως πατρίδας του και ότι χάνει το καθεστώς του πρόσφυγα σύμφωνα με την παρούσα ρήτρα παύσης. Ανάλογες περιπτώσεις θα πρέπει ωστόσο να κρίνονται αυτοτελώς σύμφωνα με τα ατομικά χαρακτηριστικά καθεμιάς. Η επίσκεψη στον γέρο ή άρρωστο γονέα έχει διαφορετική σημασία στη σχέση του πρόσφυγα με την προηγούμενη χώρα του απ' ό,τι οι τακτικές επισκέψεις σ' αυτή για διακοπές ή για τη δημιουργία επαγγελματικών σχέσεων.

(2) Εκούσια επανάκτηση της ιθαγένειας

Άρθρο 1 Γ (2) της Σύμβασης του 1951 [όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959]:

«μετά την απώλειαν της υπηκοότητας αυτών, οικειοθελώς επανέκτησαν ταύτην».

126. Αυτή η ρήτρα είναι παρεμφερής με την προηγούμενη. Εφαρμόζεται στις περιπτώσεις εκείνες όπου ο πρόσφυγας που είχε χάσει την ιθαγένεια της χώρας του, επειδή είχε δικαιολογημένο φόβο δίωξης, επανακτά με τη θέλησή του αυτήν την ιθαγένεια.

127. Ενώ κατά την προηγούμενη ρήτρα (άρθρο 1 Γ (1)) ένα πρόσωπο που έχει υπηκοότητα παύει να είναι πρόσφυγας εάν κάνει εκ νέου χρήση της προστασίας που συνδέεται με αυτήν, σύμφωνα με την

παρούσα ρήτρα (άρθρο 1 Γ (2)) χάνει το καθεστώς του πρόσφυγα με την επανάκτηση της ιθαγένειας που είχε απωλέσει στο παρελθόν¹⁶.

128. Η επανάκτηση της ιθαγένειας πρέπει να είναι εκούσια. Η χορήγηση της ιθαγένειας δια νόμου ή διατάγματος δεν θα θεωρηθεί εκούσια επανάκτησή της, παρά μόνον όταν έχει γίνει αποδεκτή από τον πρόσφυγα ρητά ή σιωπηρά. Ένα πρόσωπο δεν παύει να είναι πρόσφυγας απλώς και μόνον επειδή θα μπορούσε να επανακτήσει την προηγούμενη ιθαγένειά του με επιλογή του, εκτός αν η επιλογή αυτή ασκήθηκε πραγματικά. Όταν αυτή η προηγούμενη ιθαγένεια χορηγήθηκε δια νόμου με την επιφύλαξη δυνατότητας αποποίησης, θα θεωρείται εκούσια επανάκτηση της ιθαγένειας εάν ο πρόσφυγας, με πλήρη επίγνωση, δεν έκανε χρήση αυτής της δυνατότητας, εκτός εάν είναι σε θέση να επικαλεσθεί ειδικούς λόγους που να δείχνουν ότι δεν ήταν πράγματι πρόθεσή του να επανακτήσει την προηγούμενη ιθαγένειά του.

(3) Απόκτηση νέας ιθαγένειας

Άρθρο 1 Γ (3) της Σύμβασης του 1951 [όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959]:

«απέκτησαν νέαν υπηκοότητα και απολαύουν της υπό της χώρας της νέας αυτών υπηκοότητας παρεχομένης προστασίας»

129. Όπως και στην περίπτωση της επανάκτησης της ιθαγένειας, η τρίτη ρήτρα παύσης απορρέει από την αρχή ότι το πρόσωπο που απολαύει εθνικής προστασίας δεν έχει ανάγκη διεθνούς προστασίας.

130. Η ιθαγένεια που αποκτά ο πρόσφυγας είναι συνήθως αυτή της χώρας διαμονής του. Πρόσφυγας που ζει σε μια χώρα μπορεί ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, να αποκτήσει την ιθαγένεια άλλης χώρας. Εάν συμβεί αυτό, τερματίζεται το καθεστώς του πρόσφυγα εφόσον η νέα ιθαγένεια εξασφαλίζει την προστασία της εν λόγω χώρας. Η προϋπόθεση αυτή προκύπτει από τη φράση «και απολαύουν της υπό της χώρας της νέας αυτών υπηκοότητας παρεχομένης προστασίας».

131. Εάν ένα πρόσωπο έπαυσε να είναι πρόσφυγας, επειδή απέκτησε νέα ιθαγένεια και στη συνέχεια προβάλλει δικαιολογημένο φόβο

¹⁶ Στην πλειονότητα των περιπτώσεων ο πρόσφυγας διατηρεί την ιθαγένεια της προηγούμενης πατρίδας του. Αυτή η ιθαγένεια μπορεί να απωλεσθεί με ατομικά ή συλλογικά μέτρα αποστέρησης της ιθαγένειας. Η απώλεια της ιθαγένειας συνεπώς δεν είναι απαραίτητη προϋπόθεση του καθεστώτος του πρόσφυγα.

δίωξης στη χώρα της νέας του ιθαγένειας, δημιουργείται μια εντελώς νέα κατάσταση και το καθεστώς του πρέπει να καθοριστεί ως προς τη χώρα της νέας του ιθαγένειας.

132. Όπου το καθεστώς του πρόσφυγα τερματίστηκε με την απόκτηση νέας ιθαγένειας και αυτή κατόπιν απωλέσθηκε, είναι δυνατό – σε συνάρτηση και με τις συνθήκες απώλειάς της – να αναβιώσει το προηγούμενο καθεστώς του πρόσφυγα.

(4) Εκούσια επανεγκατάσταση στη χώρα όπου υπήρχε φόβος δίωξης

Άρθρο 1 Γ (4) της Σύμβασης του 1951 [όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959]:

«επέστρεψαν οικειοθελώς εις την χώραν ήν είχαν εγκαταλείψει ή εκτός των συνόρων της οποίας παρέμενον φοβούμενοι διωγμών».

133. Αυτή η τέταρτη ρήτρα παύσης εφαρμόζεται και στους πρόσφυγες που έχουν ιθαγένεια και στους ανιθαγενείς. Αναφέρεται ακόμα σε πρόσφυγες που, έχοντας επιστρέψει στη χώρα καταγωγής τους ή της προηγούμενης συνήθους διαμονής τους, δεν είχαν πρωτύτερα παύσει να είναι πρόσφυγες σύμφωνα με την πρώτη ή τη δεύτερη ρήτρα παύσης όσο βρίσκονταν ακόμα στη χώρα καταγωγής τους.

134. Η ρήτρα αναφέρεται στην «εκούσια επανεγκατάσταση». Ο όρος αυτός υποδηλώνει την επιστροφή στη χώρα της ιθαγένειας ή της προηγούμενης συνήθους διαμονής με σκοπό τη μόνιμη διαμονή εκεί. Προσωρινή επίσκεψη του πρόσφυγα στην προηγούμενη πατρίδα του – όχι με εθνικό διαβατήριο αλλά, για παράδειγμα, με ταξιδιωτικό έγγραφο που εκδόθηκε από τη χώρα διαμονής του – δεν συνιστά «επανεγκατάσταση» και δεν επιφέρει απώλεια του καθεστώτος του πρόσφυγα σύμφωνα με την παρούσα ρήτρα¹⁷.

(5) Πολίτες ως προς τους οποίους έπαυσαν να υπάρχουν οι λόγοι για τους οποίους αναγνωρίστηκαν πρόσφυγες

Άρθρο 1 Γ (5) της Σύμβασης του 1951 [όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959]:

«εάν δεν δύνανται πλέον να εξακολουθούν αποποιούμενα την υπό της χώρας της υπηκοότητας αυτών παρεχομένην προστασίαν, δεδομένου ότι έχουν παύσει υφιστάμεναι αι προϋποθέσεις συνεπεία των οποίων ανεγνωρίστησαν.- Σημειωτέον πάντως ότι αι διατάξεις του παρόντος εδαφίου δεν εφαρμόζονται εις την

¹⁷ Βλέπε παραπάνω την παράγραφο 125.

περίπτωσην πρόσφυγος εμπίπτοντος εις την παράγραφον Α του άρθρου τούτου και δυναμένου να επικαλεσθή επιτακτικούς λόγους αναφερομένους εις προγενεστέρας διώξεις, ίνα αρνηθή να απολαύση της υπό της χώρας της υπηκοότητος αυτού παρεχομένης προστασίας».

135. Ο όρος «προϋποθέσεις» αναφέρεται σε θεμελιώδεις αλλαγές στη χώρα που μπορεί να θεωρηθούν ότι έχουν άρει τη βάση του φόβου διώξης. Μια απλή - ενδεχομένως προσωρινή - αλλαγή των περιστατικών που αφορούν το φόβο του συγκεκριμένου πρόσφυγα, η οποία δεν επιφέρει σημαντικές διαφοροποιήσεις των συνθηκών, δεν επαρκεί για να είναι εφαρμοστέα αυτή η ρήτρα. Το καθεστώς του πρόσφυγα δεν πρέπει να υπόκειται καταρχήν σε συχνή αναθεώρηση, και να επηρεάζεται έτσι το αίσθημα ασφάλειας που επιδιώκει να προσφέρει η διεθνής προστασία.

136. Η δεύτερη παράγραφος αυτής της ρήτρας περιέχει μια εξαίρεση από τον κανόνα πάσης που περιέχεται στην πρώτη. Αντιμετωπίζει την ειδική περίπτωση που το άτομο μπορεί να έχει υποστεί πολύ σοβαρή δίωξη στο παρελθόν, και για το λόγο αυτό δεν παύει να είναι πρόσφυγας. Η αναφορά στο άρθρο 1 Α (1) υποδηλώνει ότι η εξαίρεση εφαρμόζεται στους «καταστατικούς πρόσφυγες». Κατά το χρόνο της κατάρτισης της Σύμβασης του 1951 αποτελούσαν και την πλειονότητα των προσφύγων. Η εξαίρεση ωστόσο αποτυπώνει μια γενικότερη ανθρωπιστική αρχή, η οποία θα μπορούσε επίσης να εφαρμοσθεί και σε άλλους πρόσφυγες, εκτός από εκείνους που έχουν αναγνωρισθεί επίσημα. Αναγνωρίζεται συχνά ότι ένα πρόσωπο που - είτε το ίδιο είτε η οικογένειά του - έχει υποστεί απάνθρωπες μορφές δίωξης, δεν πρέπει να αναμένεται ότι θα επαναπατριωθεί. Ακόμα και αν επήλθε μεταβολή στο καθεστώς της χώρας, αυτή μπορεί να μην επιφέρει πάντοτε την πλήρη αλλαγή στη νοοτροπία του πληθυσμού, ούτε ενόψει των προηγούμενων εμπειριών του, στον τρόπο σκέψης του πρόσφυγα.

(6) Ανιθαγενείς ως προς τους οποίους έπαυσαν να υπάρχουν οι λόγοι για τους οποίους αναγνωρίστηκαν πρόσφυγες

Άρθρο 1 Γ (6) της Σύμβασης του 1951 [όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959]:

«Εάν προκειμένου περί προσώπων μη κεκτημένων υπηκοότητα τινά δύνανται ταύτα να επιστρέψουν εις την χώραν ένθα είχαν την συνήθη αυτών διαμονήν, δεδομένου ότι αι προϋποθέσεις συνεπεία των οποίων ανεγνωρίσθησαν ως Πρόσφυγες, έχουν

παύσει υφιστάμενοι. Σημειωτέον πάντως ότι αι διατάξεις του παρόντος εδαφίου δεν εφαρμόζονται εις την περίπτωσιν πρόσφυγος εμπίπτοντος εις την παράγραφον Α του άρθρου τούτου και δυναμένου να επικαλεσθή επιτακτικούς λόγους αναφερομένους εις προγενεστέρας διώξεις ίνα αρνηθή να επιστρέψη εις την χώραν ένθα είχε την συνήθη αυτού διαμονήν».

137. Η έκτη και τελευταία ρήτρα παύσης είναι παράλληλη με την πέμπτη, η οποία αναφέρεται σε πρόσωπα που έχουν ιθαγένεια. Η παρούσα ρήτρα αφορά αποκλειστικά όσους δεν έχουν καμία ιθαγένεια και μπορούν να επιστρέψουν στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής τους.

138. Ο όρος «προϋποθέσεις» πρέπει να ερμηνευθεί κατά τον ίδιο τρόπο όπως και στην πέμπτη ρήτρα παύσης.

139. Θα πρέπει τέλος να τονισθεί ότι, εκτός από τη μεταβολή των συνθηκών στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του, ο ενδιαφερόμενος πρέπει και να μπορεί να επιστρέψει εκεί. Τούτο ενδέχεται να μην είναι πάντοτε εφικτό στην περίπτωση προσώπων ανιθαγενών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΡΗΤΡΕΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Α. Γενικά

140. Τα τμήματα Δ', Ε' και ΣΤ' του άρθρου 1 της Σύμβασης του 1951 περιλαμβάνουν διατάξεις που αποκλείουν από το καθεστώς του πρόσφυγα πρόσωπα τα οποία κατά τα λοιπά συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά του πρόσφυγα όπως καθορίζονται στο άρθρο 1, Τμήμα Α'. Τα πρόσωπα αυτά κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία (άρθρο 1 Δ') περιλαμβάνει πρόσωπα που απολαύουν ήδη της προστασίας ή της αρωγής των Ηνωμένων Εθνών. Η δεύτερη κατηγορία (άρθρο 1 Ε') αναφέρεται σε πρόσωπα που κρίνεται ότι δεν έχουν ανάγκη από διεθνή προστασία. Η τρίτη κατηγορία (άρθρο 1 ΣΤ') απαριθμεί τις ομάδες των προσώπων που θεωρείται ότι δεν αξίζουν να τύχουν διεθνούς προστασίας.

141. Κανονικά, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα προκύπτουν τα περιστατικά που συνεπάγονται τον αποκλεισμό του σύμφωνα με τις εν λόγω ρήτρες. Ενδέχεται ωστόσο τα περιστατικά που δικαιολογούν τον αποκλεισμό να γίνουν γνωστά μόνον αφού το πρόσωπο έχει ήδη αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας. Σε τέτοιες περιπτώσεις η ρήτρα αποκλεισμού επιβάλλει την ακύρωση της προηγούμενης απόφασης.

Β. Ερμηνεία των όρων

(1) Πρόσωπα που απολαύουν ήδη της προστασίας ή της αρωγής των Ηνωμένων Εθνών

Άρθρο 1 Δ της Σύμβασης του 1951 [όπως ορίζει το Ν.Δ. 3989/1959]:

«Η Σύμβασις αυτή δεν εφαρμόζεται επί προσώπων άτινα απολαύουν σήμερον της προστασίας ή συνδρομής παρεχομένης ουχί υπό του Υπατου Αρμοστού των Ηνωμένων Εθνών.- Όταν η ως άνω προστασία ή συνδρομή παύση παρεχομένη δι' οιανδήποτε αιτίαν χωρίς συγχρόνως να έχη οριστικώς ρυθμισθή η τύχη των προσώπων τούτων, συμφώνως προς τας υπό της Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών ληφθείσας σχετικές αποφάσεις, τα πρόσωπα ταύτα θα απολαύουν αυτομάτως των εκ της Συμβάσεως ταύτης απορρεόντων ευεργετημάτων».

142. Σύμφωνα με τη ρήτρα αυτή αποκλείεται από το καθεστώς του πρόσφυγα κάθε πρόσωπο που απολαύει της προστασίας ή της αρωγής άλλων οργάνων ή οργανισμών των Ηνωμένων Εθνών εκτός του Υπάτου Αρμοστή για τους Πρόσφυγες. Ανάλογη προστασία ή αρωγή παρέχονταν κατά το παρελθόν από την τέως Υπηρεσία των Ηνωμένων Εθνών για την Ανασυγκρότηση της Κορέας (UNKRA¹⁸) και παρέχεται τώρα από την Υπηρεσία Αρωγής και Έργων για τους Παλαιστίνιους Πρόσφυγες στην Εγγύς Ανατολή (UNRWA). Θα μπορούσε φυσικά να υπάρξουν στο μέλλον και άλλες παρεμφερείς καταστάσεις.

143. Σχετικά με πρόσφυγες από την Παλαιστίνη ας σημειωθεί ότι η UNRWA λειτουργεί μόνο σε ορισμένες περιοχές της Μέσης Ανατολής και παρέχει αποκλειστικά εκεί την προστασία ή την αρωγή της. Έτσι ένας πρόσφυγας από την Παλαιστίνη που βρίσκεται έξω από την εν λόγω περιοχή δεν απολαύει της προαναφερθείσας αρωγής και μπορεί να εξετασθεί για την υπαγωγή του στο καθεστώς του πρόσφυγα σύμφωνα με τα κριτήρια της Σύμβασης του 1951. Κανονικά θα ήταν αρκετό να αποδείξει ότι οι περιστάσεις που δικαιολογούσαν αρχικά την παροχή της προστασίας ή της αρωγής εκ μέρους της UNRWA εξακολουθούν να υπάρχουν και ότι ούτε έπαυσε να είναι πρόσφυγας σύμφωνα με κάποια από τις ρήτρες παύσης ούτε αποκλείεται από την εφαρμογή της Σύμβασης με βάση κάποια από τις ρήτρες αποκλεισμού.

(2) Πρόσωπα που θεωρείται ότι δεν έχουν ανάγκη τη διεθνή προστασία

Άρθρο 1 Ε της Σύμβασης του 1951 [όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959]:

«Η Σύμβασις αυτή δεν εφαρμόζεται επί προσώπου όπερ αναγνωρίζεται υπό των αρμοδίων αρχών της χώρας ένθα έχει εγκατασταθή ως έχον τα συναφή προς την κτήσιν της υπηκοότητος της χώρας ταύτης δικαιώματα και υποχρεώσεις».

144. Η διάταξη αυτή αναφέρεται στα πρόσωπα εκείνα που κατά τα λοιπά συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις για την αναγνώρισή τους ως πρόσφυγες και έχουν γίνει δεκτά σε μια χώρα στην οποία τους απονεμήθηκαν τα περισσότερα από τα δικαιώματα που κανονικά απολαύουν οι πολίτες τους, αλλά όχι η πλήρης ιθαγένεια. (τα πρόσωπα

¹⁸ UNKRA: United Nations Korean Reconstruction Agency

UNRWA: United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East.

αυτά αναφέρονται συχνά ως «εθνικοί πρόσφυγες» - national refugees). Η χώρα που τους δέχεται έχει συνήθως πληθυσμό ίδιας εθνικής καταγωγής με αυτούς¹⁹.

145. Δεν υπάρχει ακριβής ορισμός των «δικαιωμάτων και υποχρεώσεων» που θα θεμελιώναν λόγο αποκλεισμού με βάση αυτή τη ρήτρα. Πρέπει ωστόσο να λεχθεί ότι ο αποκλεισμός εφαρμόζεται, όταν το καθεστώς του έχει κατά πολύ εξομοιωθεί με εκείνο που απολαύει ο πολίτης της χώρας. Ειδικότερα, πρέπει, όπως ο πολίτης, να προστατεύεται απόλυτα από την εκτόπιση και την απέλαση.

146. Η ρήτρα αναφέρεται σε πρόσωπο που «έχει εγκατασταθεί» στην εν λόγω χώρα. Αυτό προϋποθέτει συνεχή διαμονή και όχι απλή επίσκεψη. Ένα πρόσωπο που διαμένει έξω από τη χώρα και δεν απολαύει της διπλωματικής προστασίας αυτής της χώρας, δεν θίγεται από τη ρήτρα αποκλεισμού.

(3) Πρόσωπα που θεωρείται ότι δεν αξίζουν διεθνούς προστασίας

Άρθρο 1 ΣΤ της Σύμβασης του 1951 [όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989/1959]:

«Αι διατάξεις της Συμβάσεως ταύτης δεν εφαρμόζονται επί προσώπων δια τα οποία υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστευθεί τις ότι :

α) έχουν διαπράξει εγκλήματα κατά της ειρήνης, έγκλημα πολέμου ή έγκλημα κατά της ανθρωπότητας εν τη εννοία των διεθνών συμφωνιών αιτίνας συνήφθησαν επί σκοπώ αντιμετώπισεως των αδικημάτων τούτων.- β) έχουν διαπράξει σοβαρόν αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου ευρισκόμενα εκτός της χώρας της εισδοχής πριν ή γίνουν ταύτα δεκτά ως πρόσφυγες υπό της χώρας ταύτης.- γ) είναι ένοχα ενεργειών αντιθέτων προς τους σκοπούς και τας αρχάς των Ηνωμένων Εθνών».

147. Τα προπολεμικά διεθνή κείμενα που καθόριζαν διάφορες κατηγορίες προσφύγων δεν περιείχαν διατάξεις για τον αποκλεισμό των εγκληματιών. Αμέσως πάντως, μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο υιοθετήθηκαν για πρώτη φορά ειδικές ρυθμίσεις για να εξαιρεθούν από τη μεγάλη κατηγορία των προσφύγων, που τότε ελάμβαναν

¹⁹ Κατά την επεξεργασία αυτής της ρήτρας αποκλεισμού, οι συντάκτες της Σύμβασης είχαν κατά νου βασικά τους γερμανικής καταγωγής πρόσφυγες που έφταναν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και που τους αναγνωρίζονταν τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που συνδέονται με τη γερμανική ιθαγένεια.

βοήθεια, ορισμένα πρόσωπα που κρίνονται ανάξια διεθνούς προστασίας.

148. Κατά το χρόνο επεξεργασίας της Σύμβασης, η μνήμη από τις δίκες των μεγάλων εγκληματιών πολέμου ήταν ακόμα πολύ νωπή και γι' αυτό υπήρξε συμφωνία εκ μέρους των κρατών να μην προστατευθούν οι εγκληματίες πολέμου. Υπήρχε επίσης η επιθυμία εκ μέρους των κρατών να μην επιτρέψουν την είσοδο στο έδαφός τους σε εγκληματίες που θ' αποτελούσαν κίνδυνο για την ασφάλεια και τη δημόσια τάξη.

149. Η αρμοδιότητα για ν' αποφασίσει, εάν οποιαδήποτε από τις ρήτρες αποκλεισμού είναι εφαρμοστέα, ανήκει στο συμβαλλόμενο κράτος, στο έδαφος του οποίου ο αιτών επιδιώκει την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Για να εφαρμοστούν αυτές οι ρήτρες αρκεί να αποδειχθεί ότι υπάρχουν «σοβαροί λόγοι για να θεωρηθεί» ότι διαπράχθηκε κάποια από τις περιγραφόμενες πράξεις. Επίσημη απόδειξη προηγούμενης ποινικής δίωξης δεν απαιτείται. Λαμβανομένων όμως υπόψη των σοβαρών συνεπειών του αποκλεισμού για το ενδιαφερόμενο πρόσωπο, η ερμηνεία των ρητρών αυτών αποκλεισμού πρέπει να είναι περιοριστική.

(α) Εγκλήματα πολέμου κλπ

«α) έχουν διαπράξει εγκλήματα κατά της ειρήνης, έγκλημα πολέμου ή έγκλημα κατά της ανθρωπότητας εν τη εννοία των διεθνών συμφωνιών αίτινες συνήφθησαν επί σκοπώ αντιμετώπισης των αδικημάτων τούτων».

150. Μνημονεύοντας εγκλήματα κατά της ειρήνης, εγκλήματα πολέμου ή εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, η Σύμβαση αναφέρεται γενικά σε «διεθνείς συμφωνίες που συνήφθησαν με σκοπό την αντιμετώπιση αυτών των εγκλημάτων. Ο αριθμός αναλόγων κειμένων που χρονολογούνται από τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου ως τώρα είναι σημαντικός. Σε όλα δε περιέχονται ορισμοί για το τι είναι «εγκλήματα κατά της ειρήνης, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας». Ο πλέον περιεκτικός ορισμός απαντάται στη Συμφωνία του Λονδίνου του 1945 και στον Καταστατικό Χάρτη του Διεθνούς Στρατιωτικού Δικαστηρίου.

(β) Εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου

«β) έχουν διαπράξει σοβαρόν αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου ευρισκόμενα εκτός της χώρας της εισδοχής πριν ή γίνουν ταύτα δεκτά ως πρόσφυγες υπό της χώρας ταύτης».

151. Ο σκοπός στον οποίο αποβλέπει αυτή η ρήτρα αποκλεισμού είναι να προστατεύσει την κοινότητα της χώρας εισδοχής από τον κίνδυνο να επιτρέψει την είσοδο σε πρόσφυγα που έχει διαπράξει ένα σοβαρό κοινό έγκλημα. Αποβλέπει επίσης στο να αποδώσει την οφειλόμενη δικαιοσύνη στον πρόσφυγα εκείνον ο οποίος είτε έχει διαπράξει κάποιο κοινό έγκλημα (ή εγκλήματα) λιγότερο σοβαρής μορφής είτε έχει διαπράξει κάποιο πολιτικό αδίκημα.

152. Προκειμένου να προσδιοριστεί εάν κάποιο αδίκημα είναι «μη πολιτικό» ή αντίθετα είναι «πολιτικό» έγκλημα, πρέπει να εξετασθεί καταρχήν η φύση και ο σκοπός του, εάν δηλαδή διαπράχθηκε με γνήσια πολιτικά κίνητρα και όχι απλά για προσωπικούς λόγους ή προσπορισμό κερδών. Θα πρέπει ακόμα να υπάρχει στενή και άμεση αιτιώδης συνάφεια ανάμεσα στο έγκλημα που διαπράχθηκε και τον φερόμενο ως πολιτικό σκοπό και αντικείμενό του. Το πολιτικό στοιχείο του αδικήματος πρέπει εξάλλου να υπερτερεί του ποινικού του χαρακτήρα. Δεν θα μπορούσε λοιπόν να χαρακτηριστεί έτσι μια περίπτωση, όταν οι πράξεις που διαπράχθηκαν είναι καταφανώς δυσανάλογες προς τον υποτιθέμενο αντικειμενικό σκοπό τους. Η πολιτική φύση του αδικήματος είναι ακόμα πιο δύσκολο να γίνει δεκτή όταν το στοιχειοθετούν αποτρόπαιες πράξεις.

153. Μόνο το έγκλημα που διαπράχθηκε ή υποτίθεται ότι έχει διαπραχθεί από τον αιτούντα έξω από τη χώρα καταφυγής (εισδοχής) του, προτού γίνει δεκτός εκεί ως πρόσφυγας αποτελεί λόγο αποκλεισμού. Η χώρα έξω από την οποία διαπράχθηκε το έγκλημα είναι συνήθως η χώρα προέλευσης, αλλά θα μπορούσε να είναι και άλλη χώρα εκτός από εκείνη της καταφυγής όπου ο αιτών επιδιώκει την αναγνώρισή του ως πρόσφυγα.

154. Ο πρόσφυγας που διαπράττει σοβαρό έγκλημα στη χώρα καταφυγής παραπέμπεται σε δίκη. Σε ακραίες περιπτώσεις το άρθρο 33 παρ. 2 της Σύμβασης επιτρέπει την απέλαση ή την επαναπροώθηση του πρόσφυγα στην προηγούμενη πατρίδα του, στην περίπτωση που έχοντας καταδικαστεί τελεσίδικα για «ιδιαίτερα σοβαρό» έγκλημα του κοινού ποινικού δικαίου, αποτελεί κίνδυνο για την κοινότητα της χώρας καταφυγής του.

155. Είναι δύσκολο να καθορισθεί κάθε φορά ποια πράξη συνιστά «σοβαρό» μη πολιτικό έγκλημα για τους σκοπούς αυτής της ρήτρας αποκλεισμού, ιδιαίτερα επειδή ο όρος «έγκλημα» έχει διαφορετικό περιεχόμενο στα διάφορα νομικά συστήματα. Σε ορισμένες χώρες με τον όρο «έγκλημα» εννοούνται μόνο τα αδικήματα που έχουν σοβαρό χαρακτήρα. Σε άλλες πάλι χώρες μπορεί να περιλαμβάνει οτι-

δήποτε, δηλαδή από ευτελείς μικροκλοπές έως και φόνο. Στο πλαίσιο αυτό «σοβαρό» έγκλημα πρέπει ωστόσο να θεωρηθεί εκείνο που τιμωρείται με θανατική ποινή ή άλλη σοβαρή ποινή. Δεν αποτελούν λόγους αποκλεισμού σύμφωνα με το άρθρο 1 ΣΤ (β) αδικήματα δευτερεύουσας σημασίας στα οποία επιβάλλονται μικρές ποινές, ακόμη και αν οι αντίστοιχες πράξεις χαρακτηρίζονται «εγκλήματα» από την ποινική νομοθεσία της εν λόγω χώρας.

156. Προκειμένου να εφαρμοσθεί αυτή η ρήτρα αποκλεισμού πρέπει ακόμα να σταθμισθεί η φύση του αδικήματος που υποτίθεται ότι έχει διαπραχθεί από τον αιτούντα και ο βαθμός της απειλούμενης δίωξης. Εάν ένα πρόσωπο έχει δικαιολογημένο φόβο αυστηρής δίωξης, π.χ. δίωξης που θέτει σε κίνδυνο τη ζωή ή την ελευθερία του, πρέπει να είναι πολύ βαρύ ένα έγκλημα για να τον αποκλείσει. Αν πάλι η απειλούμενη δίωξη είναι λιγότερο σοβαρή, θα είναι απαραίτητο να δοθεί προσοχή στη μορφή του εγκλήματος ή των εγκλημάτων που υποτίθεται ότι έχουν διαπραχθεί, ώστε να διαπιστωθεί μήπως ο αιτών δεν είναι πραγματικά ένας φυγόδικος ή μήπως ο εγκληματικός χαρακτήρας δεν βαρύνει περισσότερο από το χαρακτήρα του ως καλή τη πίστει πρόσφυγα.

157. Για να αξιολογηθεί η φύση του εγκλήματος που υποτίθεται ότι έχει διαπραχθεί, πρέπει να ληφθούν υπόψη όλοι οι καθοριστικοί παράγοντες συμπεριλαμβανομένων και των τυχόν ελαφρυντικών περιστάσεων. Είναι ακόμη αναγκαίο να εξετασθούν τυχόν επιβαρυντικές περιστάσεις, όπως, παραδείγματος χάρη, το γεγονός ότι ο αιτών μπορεί να έχει ένα ήδη βεβαρημένο ποινικό μητρώο. Το γεγονός ότι ο αιτών που είχε καταδικασθεί για σοβαρό μη πολιτικό έγκλημα έχει ήδη εκτίσει την ποινή του ή του έχει απονεμηθεί χάρη ή έχει τύχει αμνηστίας είναι επίσης καθοριστικό. Στην τελευταία περίπτωση τεκμαίρεται ότι η ρήτρα αποκλεισμού δεν πρέπει να εφαρμοσθεί παρά μόνο αν αποδεικνύεται ότι ο εγκληματικός χαρακτήρας του αιτούντος παραμένει κυρίαρχος και μετά την απονομή χάρης ή αμνηστίας.

158. Παρόμοιες σκέψεις και εκτιμήσεις με αυτές που προαναφέρθηκαν ανακύπτουν και στην περίπτωση που κάποιο έγκλημα – με την ευρύτερη έννοια του όρου – διαπράχθηκε ως μέσο ή ως συνεπακόλουθο της απόδρασης από τη χώρα όπου απειλούνταν δίωξη. Τέτοια εγκλήματα μπορεί να κλιμακώνονται από την κλοπή μεταφορικού μέσου ως τη θέση σε κίνδυνο ή και αυτή ακόμη την αφαίρεση της ζωής αθώων ανθρώπων. Έτσι, ενώ είναι δυνατό για τους σκοπούς της παρούσας ρήτρας αποκλεισμού να μπορεί να παραβλεφθεί το γεγονός ότι ο πρόσφυγας πέρασε τα σύνορα με κλεμμένο αυτοκίνητο επειδή

δεν έβρισκε άλλο μέσο απόδρασης, ανάλογη απόφαση είναι πιο δύσκολη όταν διέπραξε αεροπειρατεία, δηλαδή εξανάγκασε το πλήρωμα του αεροσκάφους με την απειλή όπλων ή με πραγματική άσκηση βίας να αλλάξει πορεία για να τον μεταφέρει στη χώρα καταγωγής.

159. Ως προς την αεροπειρατεία έχει ανακύψει το ερώτημα, εάν διαπραττόμενη για την αποφυγή δίωξης αποτελεί σοβαρό μη πολιτικό έγκλημα κατά την έννοια της παρούσας ρήτρας αποκλεισμού. Σε διάφορες περιπτώσεις έχει εξετασθεί από τις κυβερνήσεις το θέμα της παράνομης κατάληψης αεροσκαφών και έχει καταρτισθεί ένας αριθμός διεθνών συμβάσεων γι' αυτό το ζήτημα. Μια από τις εκθέσεις όμως που οδήγησαν ωστόσο στην υιοθέτηση μιας απόφασης για το εν λόγω θέμα, αναφέρει ότι «η υιοθέτηση του σχεδίου της απόφασης δεν μπορεί να επηρεάσει κανένα διεθνές δικαίωμα ή καθήκον των κρατών, σύμφωνα με τις συμβάσεις για το καθεστώς των προσφύγων και των ανιθαγενών». Άλλη έκθεση αναφέρει ότι «η υιοθέτηση του σχεδίου απόφασης δεν μπορεί να επηρεάσει κανένα διεθνές δικαίωμα ή καθήκον των κρατών σχετικά με το άσυλο»²⁰.

160. Οι διάφορες συμβάσεις που υιοθετήθηκαν σχετικά²¹ αναφέρονται κυρίως στον τρόπο με τον οποίο πρέπει να αντιμετωπισθούν όσοι διαπράττουν τέτοια αδικήματα. Παρέχουν κατά κανόνα στα συμβαλλόμενα κράτη τη δυνατότητα επιλογής, είτε να προβούν στην έκδοση των εν λόγω προσώπων είτε να κινήσουν διαδικασία στη δική τους επικράτεια, που συνεπάγεται το δικαίωμα παροχής ασύλου.

161. Ενώ υπάρχει έτσι η δυνατότητα παροχής ασύλου, η σοβαρότητα της δίωξης την οποία τυχόν φοβόταν ο παραβάτης καθώς επίσης και το αν ο φόβος δίωξης ήταν στην περίπτωση δικαιολογημένος, πρέπει να ληφθούν δεόντως υπόψη για την ενδεχόμενη αναγνώριση σ' αυτόν του καθεστώτος του πρόσφυγα κατά τη Σύμβαση του 1951. Το ζήτημα του αποκλεισμού σύμφωνα με το άρθρο 1 ΣΤ (β) του αιτούντος που κατέλαβε παράνομα αεροσκάφος πρέπει επίσης να εξετάζεται προσεκτικά στην κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

²⁰ Εκθέσεις της Έκτης Επιτροπής για τις με αριθμό 2645(XXV) αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, ντοκουμέντο των Ηνωμένων Εθνών Α/8716 και 2551 (XXIV), ντοκουμέντο των Ηνωμένων Εθνών Α/7845.

²¹ Σύμβαση για τα αδικήματα και διάφορες άλλες πράξεις που διαπράχθηκαν σε κατάστρωμα αεροσκάφους, Τόκιο 14.9.1963. Σύμβαση για την Καταστολή Παράνομης Κατάληψης Αεροσκάφους, Χάγη, 16.12.1970. Σύμβαση για την Καταστολή Παράνομων Πράξεων κατά της Ασφάλειας της Πολιτικής Αεροπορίας, Μόντρεαλ, 23.9.1971.

(γ) Ενέργειες αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών

«γ) Είναι ένοχα ενεργειών αντιθέτων προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών».

162. Εδώ παρατηρεί κανένας ότι η προκείμενη, πολύ γενικά διατυπωμένη, ρήτρα αποκλεισμού επικαλύπτεται από τη ρήτρα του άρθρου 1 ΣΤ (α), γιατί είναι φανερό πως κάθε έγκλημα κατά της ειρήνης, κάθε έγκλημα πολέμου ή κατά της ανθρωπότητας είναι και πράξη αντίθετη με τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών. Εφόσον λοιπόν το άρθρο 1 ΣΤ (γ) δεν εισάγει κανένα συγκεκριμένο καινούργιο στοιχείο, έχει σκοπό να καλύψει κατά γενικό τρόπο πράξεις που αντιστρατεύονται τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών και οι οποίες μπορεί να μην καλύπτονται ενδεχομένως εξ ολοκλήρου από τις δύο προηγούμενες ρήτρες αποκλεισμού. Σε συσχετισμό με τα προαναφερθέντα, πρέπει να γίνει αποδεκτό, αν και δεν αναφέρεται ειδικά, ότι οι πράξεις που καλύπτονται από την εν λόγω ρήτρα επιβάλλεται επίσης να είναι εγκληματικές.

163. Οι σκοποί και οι αρχές των Ηνωμένων Εθνών παρατίθενται στο Προοίμιο και στα άρθρα 1 και 2 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Εκεί απαριθμούνται οι θεμελιώδεις αρχές που πρέπει να διέπουν τη συμπεριφορά των μελών τους, τόσο στις μεταξύ τους σχέσεις όσο και σε σχέση με τη διεθνή κοινότητα ως σύνολο. Συνάγεται έτσι το συμπέρασμα ότι για να τελέσει κάποιο πρόσωπο πράξη αντίθετη με τις εν λόγω αρχές, πρέπει να κατέχει ισχυρή θέση σε κράτος – μέλος και να συντελέσει στην παραβίαση των παραπάνω αρχών από το κράτος του. Ωστόσο δεν υπάρχουν προηγούμενα γνωστά για την εφαρμογή αυτής της ρήτρας, η οποία λόγω του πολύ γενικού της χαρακτήρα πρέπει να εφαρμόζεται με περίσκεψη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ

Α. Πρόσφυγες πολέμου

164. Πρόσωπα που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα καταγωγής τους εξαιτίας διεθνών ή εθνικών ενόπλων συγκρούσεων δεν θεωρούνται συνήθως πρόσφυγες σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 ή το Πρωτόκολλο του 1967. Απολαμβάνουν εν τούτοις την προστασία που προβλέπεται από άλλα διεθνή κείμενα, όπως π.χ. οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 για την Προστασία των Θυμάτων Πολέμου και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1977 στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 σχετικά με την Προστασία των Θυμάτων των Διεθνών Ένοπλων Συγκρούσεων.

165. Ενδέχεται πάντως ξένη επιδρομή ή κατοχή όλης της χώρας ή τμήματός της να έχει ως αποτέλεσμα - και έχει περιστασιακά συμβεί - τη δίωξη για έναν ή περισσότερους από τους λόγους που απαριθμούνται στη Σύμβαση του 1951. Σε τέτοιες περιπτώσεις η αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα εξαρτάται από το γεγονός αν ο αιτών είναι σε θέση να αποδείξει ότι έχει «δεδικαιολογημένο φόβο διώξεως» στο κατεχόμενο έδαφος καθώς επίσης και από αν είναι σε θέση ή όχι να τύχει της προστασίας που του παρέχει η κυβέρνησή του ή μια προστατίδα δύναμη που ανέλαβε την υποχρέωση να διασφαλίζει τα συμφέροντα της χώρας του κατά τη διάρκεια της ένοπλης συγκρούσεως εφόσον βέβαια ανάλογη προστασία μπορεί να θεωρηθεί αποτελεσματική.

166. Ενδέχεται να μην είναι προσιτή αυτή η προστασία εάν δεν υπάρχουν διπλωματικές σχέσεις μεταξύ της χώρας φιλοξενίας του αιτούντος και της χώρας καταγωγής του. Αν η κυβέρνηση της χώρας του βρίσκεται η ίδια σε εξορία, είναι αμφίβολη η αποτελεσματικότητα της προστασίας που μπορεί να του προσφέρει. Έτσι, η κάθε περίπτωση πρέπει να κρίνεται αυτοτελώς τόσο ως προς τον προφανώς βάσιμο φόβο δίωξης όσο και ως προς το εφικτό της αποτελεσματικότητας της προστασίας που μπορεί να του παρέχει η κυβέρνηση της χώρας.

Β. Λιποτάκτες, ανυπότακτοι και αντιρρήσεις συνείδησης

167. Σε χώρες όπου η στρατιωτική θητεία είναι υποχρεωτική, η μη εκπλήρωσή της τιμωρείται συχνά από το νόμο. Επίσης, ανεξάρτητα από το αν είναι υποχρεωτική ή όχι η στρατιωτική θητεία, η λιποταξία θεωρείται πάντοτε ποινικό αδίκημα. Οι κυρώσεις μπορεί να διαφέ-

ρουν από χώρα σε χώρα και δεν θεωρούνται κανονικά ως δίωξη. Ο φόβος ποινικής δίωξης και τιμωρίας για λιποταξία και για ανυποταξία δεν στοιχειοθετεί, αυτοτελώς κρινόμενος, δικαιολογημένο φόβο δίωξης σύμφωνα με τον ορισμό. Η λιποταξία ή η ανυποταξία όμως, από την άλλη πλευρά, δεν αποκλείει κάποιο πρόσωπο από το να είναι πρόσφυγας και μπορεί ένα πρόσωπο να είναι πρόσφυγας ενώ παράλληλα είναι λιποτάκτης ή ανυπότακτος.

168. Δεν είναι κάποιος βέβαια πρόσφυγας, εάν ο μόνος λόγος για τη λιποταξία ή την ανυποταξία του είναι η αντιπάθειά του προς τη στρατιωτική θητεία ή ο φόβος της μάχης. Μπορεί ωστόσο να είναι πρόσφυγας αν η λιποταξία ή η ανυποταξία συνδέεται αναπόσπαστα με άλλα παρεμφερή κίνητρα, εξαιτίας των οποίων έφυγε ή παραμένει έξω από τη χώρα του ή εάν έχει σύμφωνα με την έννοια του ορισμού άλλους λόγους να φοβάται τη δίωξη.

169. Ένας λιποτάκτης ή ανυπότακτος είναι επίσης δυνατό να θεωρηθεί πρόσφυγας όταν αποδεικνύεται ότι θα του επιβαλλόταν δυσανάλογα αυστηρή τιμωρία για στρατιωτικό αδίκημα λόγω της φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής του σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων. Το ίδιο ισχύει αν μπορεί να αποδειχθεί ότι έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης για τους παραπάνω λόγους εκτός και πέρα από την τιμωρία για λιποταξία.

170. Υπάρχουν ωστόσο περιπτώσεις επίσης όπου η υποχρέωση για εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας είναι δυνατό να αποτελεί το μόνο λόγο για τον οποίο ζητεί κάποιος την υπαγωγή του στο καθεστώς του πρόσφυγα, όπως π.χ. όταν ένα πρόσωπο μπορεί να αποδείξει ότι η εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας θα απαιτούσε τη συμμετοχή του σε στρατιωτική δράση αντίθετη με τις γνήσιες πολιτικές, θρησκευτικές ή ηθικές του πεποιθήσεις ή αντίθετη προς ισχυρούς συνειδησιακούς λόγους.

171. Δεν συνιστά κάθε πεποίθηση, ανεξάρτητα από τη γνησιότητά της, επαρκή λόγο για να ζητηθεί η αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα ύστερα από λιποταξία ή ανυποταξία. Δεν είναι αρκετό για κάποιο πρόσωπο να διαφωνεί με την κυβέρνησή του όσον αφορά την πολιτική αιτιολόγηση μιας συγκεκριμένης στρατιωτικής δράσης. Όπου ωστόσο ο τύπος της στρατιωτικής δράσης, με την οποία κάποιος δεν επιθυμεί να συνδεθεί, καταδικάζεται από τη διεθνή κοινότητα ως ενέργεια αντίθετη προς βασικούς κανόνες της ανθρώπινης συμπεριφοράς, η τιμωρία για λιποταξία ή ανυποταξία μπορεί – ενόψει των άλλων στοιχείων του ορισμού – να θεωρηθεί καθεαυτή ως δίωξη.

172. Η άρνηση εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας μπορεί επίσης να βασίζεται σε θρησκευτικές πεποιθήσεις. Αν ο αιτών είναι σε θέση να αποδείξει ότι οι θρησκευτικές πεποιθήσεις του είναι αυθεντικές και ότι ανάλογες πεποιθήσεις δεν λαμβάνονται υπόψη από τις αρχές της χώρας του όταν αυτές αξιώνουν την εκπλήρωση στρατιωτικής θητείας, ίσως τότε είναι δυνατό να θεμελιωθεί η αξίωσή του να του αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα. Μια τέτοια αξίωση μπορεί να ενισχυθεί φυσικά από οποιεσδήποτε συμπληρωματικές ενδείξεις ότι ο αιτών ή η οικογένειά του μπορούν να αντιμετωπίσουν δυσκολίες εξαιτίας των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων.

173. Το ερώτημα αν μπορεί η άρνηση εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας για λόγους συνείδησης να αποτελέσει βάσιμη αξίωση για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα, πρέπει να εξετασθεί κάτω από το φως των νεότερων εξελίξεων στο θέμα αυτό. Ένας αυξανόμενος αριθμός κρατών θέσπισε νόμους ή διοικητικούς κανονισμούς σύμφωνα με τους οποίους τα πρόσωπα που μπορούν να επικαλεστούν πραγματικούς λόγους συνείδησης, είτε απαλλάσσονται εξ ολοκλήρου από τη στρατιωτική θητεία είτε εκπληρώνουν αντί γι' αυτή κάποια εναλλακτική (π.χ. πολιτική θητεία). Η θέσπιση τέτοιων νόμων ή διοικητικών κανονισμών έχει αποτελέσει ακόμη αντικείμενο συστάσεως εκ μέρους διεθνών οργανισμών. Υπό το πρίσμα αυτών των εξελίξεων επαφίεται στα συμβαλλόμενα κράτη να χορηγούν το καθεστώς του πρόσφυγα σε πρόσωπα που αρνούνται να εκπληρώσουν τη στρατιωτική τους θητεία για γνήσια συνειδησιακούς λόγους.

174. Η γνησιότητα των πολιτικών, θρησκευτικών ή ηθικών πεποιθήσεων του προσώπου ή οι λόγοι συνειδήσεως για την άρνηση εκπληρώσεως της στρατιωτικής θητείας πρέπει να διαπιστωθούν με μια εις βάθος έρευνα της προσωπικότητάς του και του περιβάλλοντός του. Το γεγονός ενδεχομένως ότι φανέρωσε τις απόψεις του πριν κληθεί στα όπλα ή ότι έχει ήδη συναντήσει δυσκολίες με τις αρχές εξαιτίας των πεποιθήσεών του είναι σημαντικά στοιχεία. Εάν στρατολογήθηκε για υποχρεωτική θητεία ή εάν κατατάχθηκε στο στρατό ως εθελοντής μπορεί να είναι επίσης ενδεικτικό της γνησιότητας των πεποιθήσεών του.

Γ. Πρόσωπα που προσέφυγαν στη βία ή διέπραξαν βιαιοπραγίες

175. Αιτήσεις για αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα υποβάλλονται συχνά από πρόσωπα που χρησιμοποίησαν βία ή διέπραξαν βιαιοπραγίες. Τέτοια συμπεριφορά σχετίζεται συχνά, ή προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι σχετίζεται, με πολιτικές δραστηριότητες ή

πολιτικές αντιλήψεις. Ενδέχεται λοιπόν να είναι αποτέλεσμα ατομικής πρωτοβουλίας ή ακόμη να διαπράχθηκαν στο πλαίσιο οργανωμένων ομάδων. Οι τελευταίες μπορεί να είναι είτε παράνομες ομάδες είτε πολιτικοί και στρατιωτικοί οργανισμοί που είναι επίσημα αναγνωρισμένοι ή των οποίων οι δραστηριότητες είναι ευρέως αποδεκτές²². Πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι η χρήση βίας αποτελεί έναν τρόπο διατήρησης του νόμου και της τάξης και μπορεί – εξ ορισμού – η αστυνομία και οι ένοπλες δυνάμεις να προσφεύγουν νόμιμα σ' αυτήν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

176. Η αίτηση για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα που υποβάλλεται από πρόσωπο το οποίο χρησιμοποίησε (ή υποτίθεται ότι χρησιμοποίησε) βία οποιασδήποτε φύσης και σε οποιαδήποτε συγκυρία, πρέπει εν πρώτοις – όπως και κάθε άλλη αίτηση – να εξεταστεί με βάση τις ρήτρες υπαγωγής της Σύμβασης του 1951 (παραπάνω παράγραφοι 32 έως 110).

177. Όπου καθορίστηκε ότι ο αιτών συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις για την υπαγωγή του στο καθεστώς του πρόσφυγα, μπορεί να προκύψει το ερώτημα αν, ενόψει των πράξεων που τέλεσε και που συνιστούν χρήση βίας ή τέλεση βιαιοπραγιών, είναι δυνατό να μην καλύπτεται εξαιτίας των όρων μιας ή περισσότερων από τις ρήτρες αποκλεισμού. Οι ρήτρες αυτές που καταγράφονται στο άρθρο 1 ΣΤ (α) έως (γ) της Σύμβασης του 1951 έχουν ήδη εξετασθεί (παραπάνω παράγραφοι 147 έως 163).

178. Η ρήτρα αποκλεισμού στο άρθρο 1 ΣΤ (α) απέβλεπε αρχικά στον αποκλεισμό από το καθεστώς του πρόσφυγα κάθε προσώπου για το οποίο υπάρχουν σοβαροί λόγοι να θεωρηθεί ότι «διέπραξε έγκλημα κατά της ειρήνης, έγκλημα πολέμου ή εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας». Η ρήτρα αυτή αποκλεισμού εφαρμόζεται πάντως και σε πρόσωπα που διέπραξαν ανάλογα εγκλήματα στο πλαίσιο διάφορων μη κυβερνητικών ομάδων είτε επίσης επίσημα αναγνωρισμένες, παράνομες ή «αυτόνομες».

179. Η ρήτρα αποκλεισμού στο άρθρο 1 ΣΤ (β) που αναφέρεται σε «σοβαρό μη πολιτικό έγκλημα» δεν συνδέεται κανονικά με τη χρήση βίας ή με βιαιοπραγίες τις οποίες τέλεσε κάποιος πρόσωπο υπό επί-

²² Αρκετά απελευθερωτικά κινήματα, που συχνά περιλαμβάνουν ένοπλο τμήμα, έχουν αναγνωρισθεί επίσημα από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. Άλλα απελευθερωτικά κινήματα έχουν αναγνωρισθεί μόνο από περιορισμένο αριθμό κυβερνήσεων. Άλλα, τέλος, δεν έχουν καμιά αναγνώριση.

σημη ιδιότητα. Η ερμηνεία αυτής της ρήτρας αποκλεισμού συζητήθηκε προηγουμένως. Η ρήτρα αποκλεισμού του άρθρου 1 ΣΤ (β) έχει επίσης εξετασθεί. Όπως επισημάνθηκε ήδη πρέπει να εφαρμόζεται με προσοχή λόγω του ρευστού περιεχομένου της.

180. Υπενθυμίζεται ακόμη ότι οι ρήτρες αποκλεισμού, λόγω του περιεχομένου τους αλλά και των σοβαρών συνεπειών που επιφέρει η εφαρμογή του στο πρόσωπο που φοβάται δίωξη, πρέπει να εφαρμόζονται περιοριστικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

181. Με αφετηρία την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που ορίζει ότι «η οικογένεια είναι η φυσική και θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και δικαιούται την προστασία της κοινωνίας και του κράτους» τα περισσότερα διεθνή κείμενα που αναφέρονται στα ανθρώπινα δικαιώματα περιλαμβάνουν συναφείς διατάξεις για την προστασία της ενότητας της οικογένειας.

182. Η Τελική Πράξη της Συνδιάσκεψης που υιοθέτησε τη Σύμβαση του 1951:

«Συνιστά στις κυβερνήσεις να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την προστασία της οικογένειας του πρόσφυγα, αποβλέποντας ιδίως:

(1) Να διασφαλισθεί η διατήρηση της ενότητας στην οικογένεια του πρόσφυγα, ιδίως στις περιπτώσεις όπου ο επικεφαλής της οικογένειας συγκεντρώνει τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την εισδοχή σε κάποια συγκεκριμένη χώρα,

(2) Να προστατευθούν οι ανήλικοι πρόσφυγες, και πιο συγκεκριμένα τα αγόρια και τα κορίτσια που δεν συνοδεύονται, με ειδική αναφορά στην κηδεμονία και στην υιοθεσία».

183. Η Σύμβαση του 1951 δεν ενσωματώνει την αρχή της οικογενειακής ενότητας στον ορισμό του πρόσφυγα. Η προαναφερθείσα Σύσταση της Τελικής Πράξης της Συνδιάσκεψης τηρείται από την πλειονότητα των κρατών, αδιάφορα από το εάν αυτά είναι ή όχι μέρη της Σύμβασης του 1951 ή του Πρωτοκόλλου του 1967.

184. Όταν ο επικεφαλής της οικογένειας ανταποκρίνεται στις προϋποθέσεις του ορισμού, αναγνωρίζεται συνήθως και στα εξαρτώμενα μέλη το καθεστώς του πρόσφυγα σύμφωνα με την αρχή της οικογενειακής ενότητας. Είναι πάντως φανερό ότι δεν πρέπει να αναγνωρίζεται το επίσημο καθεστώς του πρόσφυγα στα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειας, στις περιπτώσεις που αυτό είναι ασυμβίβαστο με την προσωπική νομική τους κατάσταση. Ένα εξαρτώμενο μέλος της οικογένειας του πρόσφυγα μπορεί έτσι να είναι πολίτης της χώρας που του παρέσχε άσυλο ή κάποιας άλλης χώρας και να απολαύει ενδεχομένης την προστασία της. Κάτω από τέτοιες περιπτώσεις δεν μπορεί να του χορηγηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα.

185. Ως προς το ποια μέλη της οικογένειας μπορούν να επωφεληθούν από την αρχή της οικογενειακής ενότητας, ελάχιστη αξίωση

είναι να συμπεριληφθούν ο σύζυγος και τα ανήλικα παιδιά. Στην πράξη και άλλα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειας, όπως οι ηλικιωμένοι γονείς των προσφύγων, αν διαβιούν υπό την ίδια στέγη, κανονικά εξετάζονται. Από την άλλη πλευρά, αν ο επικεφαλής της οικογένειας δεν είναι πρόσφυγας, τίποτε δεν παρακωλύει οποιοδήποτε από τα εξαρτώμενα από αυτόν μέλη, εφόσον μπορούν να επικαλεσθούν δικούς τους λόγους, να υποβάλλουν αίτηση προκειμένου να αναγνωρισθούν ως πρόσφυγες σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 ή το Πρωτόκολλο του 1967. Με άλλα λόγια, η αρχή της οικογενειακής ενότητας λειτουργεί υπέρ των εξαρτώμενων μελών και όχι εις βάρος τους.

186. Η αρχή της ενότητας της οικογένειας δεν λειτουργεί μόνον όταν όλα τα μέλη της οικογένειας γίνονται συγχρόνως πρόσφυγες. Εφαρμόζεται εξίσου και τις περιπτώσεις όπου η οικογενειακή μονάδα έχει προσωρινά διασπασθεί με τη φυγή ενός ή περισσότερων από τα μέλη της.

187. Στις περιπτώσεις όπου η ενότητα της οικογένειας του πρόσφυγα διαλύεται εξαιτίας διαζυγίου, χωρισμού ή θανάτου, τα εξαρτώμενα μέλη της που τους έχει αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα, με βάση την οικογενειακή ενότητα, διατηρούν αυτό το καθεστώς, εκτός αν εμπίπτουν στους όρους κάποιας ρήτρας παύσης ή αν δεν έχουν άλλους λόγους εκτός από λόγους προσωπικής ευκολίας να επιθυμούν τη διατήρηση του καθεστώτος αυτού ή αν από μόνοι τους δεν επιθυμούν πλέον να θεωρούνται πρόσφυγες.

188. Εάν το εξαρτώμενο μέλος της οικογένειας ενός πρόσφυγα εμπίπτει στους όρους κάποιας ρήτρας αποκλεισμού, πρέπει να μην του αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Διαδικασίες για τον καθορισμό του καθεστώτος των προσφύγων

Α. Γενικά

189. Όπως αναφέρθηκε, η Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 καθορίζουν ποιος είναι πρόσφυγας στο πλαίσιο αυτών των κειμένων. Είναι φανερό ότι για να είναι σε θέση τα κράτη μέρη της Σύμβασης και του Πρωτοκόλλου να εφαρμόζουν τις διατάξεις τους, οι πρόσφυγες πρέπει να επισημαίνονται. Η εξακρίβωση, δηλαδή ο καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα, αν και αναφέρεται στη Σύμβαση του 1951 (πρβλ. άρθρο 9), δεν ρυθμίζεται ειδικά σ' αυτήν. Συγκεκριμένα, η Σύμβαση δεν προβλέπει τις διαδικασίες που πρέπει να υιοθετούνται για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Επαφίεται εκ τούτου στα συμβαλλόμενα κράτη να θεσπίσουν τη διαδικασία που θεωρούν προσφορότερη, ενόψει των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζουν στη συνταγματική και διοικητική δομή τους.

190. Πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι το πρόσωπο που υποβάλλει αίτηση για να του αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα είναι συνήθως σε ιδιαίτερα ευάλωτη κατάσταση. Βρίσκεται σε ξένο περιβάλλον και αντιμετωπίζει ενδεχομένως σοβαρές δυσκολίες, τεχνικές και ψυχολογικές, υποβάλλοντας την υπόθεσή του στις αρχές μιας ξένης χώρας, συχνά μάλιστα σε μια γλώσσα που δεν είναι η δική του. Η αίτησή του πρέπει λοιπόν να εξετάζεται στο πλαίσιο ειδικά θεσπιζομένων διαδικασιών, από το κατάλληλο προσωπικό που έχει τις αναγκαίες γνώσεις και εμπειρία, αλλά και κατανόηση για τις ιδιαίτερες δυσκολίες και ανάγκες του αιτούντος.

191. Εξαιτίας του γεγονότος ότι το θέμα δεν ρυθμίζεται ειδικά από τη Σύμβαση του 1951, οι διαδικασίες για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα που υιοθέτησαν τα κράτη μέρη της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967 ποικίλλουν σημαντικά. Σε ορισμένες χώρες το καθεστώς του πρόσφυγα αναγνωρίζεται με τοπικές διαδικασίες που έχουν προβλεφθεί ειδικά γι' αυτόν το σκοπό. Σε άλλες χώρες το ζήτημα του καθεστώτος του πρόσφυγα αντιμετωπίζεται στο πλαίσιο των γνωστών διαδικασιών για την υποδοχή αλλοδαπών. Σε άλλες, τέλος, χώρες το καθεστώς του πρόσφυγα αναγνωρίζεται άτυπα ή διευθετείται *ad hoc* για συγκεκριμένους σκοπούς, όπως η έκδοση ταξιδιωτικών εγγράφων.

192. Ενόψει αυτής της κατάστασης και της απιθανότητας να θεσπισθούν ίδιες διαδικασίες από όλα τα κράτη που δεσμεύονται από τη

Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967, η Εκτελεστική Επιτροπή για το Πρόγραμμα του Ύπατου Αρμοστή στην 28^η σύνοδό της, τον Οκτώβριο του 1977 συνέστησε ότι οι διαδικασίες πρέπει να συγκεντρώνουν ορισμένες βασικές προϋποθέσεις. Αυτές οι **βασικές προϋποθέσεις** οι οποίες απεικονίζουν την ειδική κατάσταση του προσώπου που υποβάλλει την αίτηση για να του αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, και οι οποίες θα του διασφάλιζαν ορισμένες ουσιώδεις εγγυήσεις, είναι οι ακόλουθες:

(I) Η αρμόδια αρχή (π.χ. ανώτερος υπάλληλος της μεταναστευτικής υπηρεσίας ή αξιωματικός της συνοριακής αστυνομίας) στην οποία ο αιτών απευθύνεται είτε στα σύνορα είτε μέσα στην επικράτεια ενός συμβαλλόμενου κράτους, πρέπει να έχει σαφείς οδηγίες για τη διευθέτηση των υποθέσεων που ενδεχομένως εμπίπτουν στο ρυθμιστικό πεδίο των σχετικών διεθνών κειμένων. Οφείλει εξάλλου να ενεργεί σύμφωνα με τον **κανόνα της μη επαναπροώθησης** και να αναφέρει τις περιπτώσεις αυτές σε ανωτέρα αρχή.

(II) Ο αιτών πρέπει να καθοδηγείται κατάλληλα ως προς την τήρηση της προβλεπόμενης διαδικασίας.

(III) Πρέπει να υπάρχει μια σαφώς καθορισμένη αρχή κατά το δυνατόν, μια μόνη κεντρική αρχή, με αρμοδιότητα την εξέταση των αιτήσεων αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα και τη λήψη σχετικής αποφάσεως σε πρώτο βαθμό.

(IV) Στον αιτούντα πρέπει να παρέχονται οι αναγκαίες διευκολύνσεις, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών ικανού διερμηνέα, προκειμένου να υποβάλει την υπόθεσή του στην κρίση των αρμόδιων αρχών. Στους αιτούντες πρέπει να παρέχεται επίσης η δυνατότητα, για την οποία πρέπει επαρκώς να ενημερώνονται, να επικοινωνήσουν με έναν εκπρόσωπο του UNHCR.

(V) Εάν ο αιτών αναγνωρισθεί πρόσφυγας, πρέπει να ενημερωθεί σχετικά και να του χορηγηθούν τα έγγραφα που πιστοποιούν το καθεστώς του ως πρόσφυγα.

(VI) Εάν ο αιτών δεν αναγνωρισθεί πρόσφυγας, πρέπει να του παρέχεται το δικαίωμα προσφυγής, μέσα σε εύλογη προθεσμία, για μία με τήρηση των τύπων επανεξέταση της πρωτοβάθμιας απόφασης ενώπιον είτε της ίδιας είτε διαφορετικής διοικητικής ή δικαστικής αρχής, ανάλογα με το σύστημα που επικρατεί.

(VII) Πρέπει να επιτρέπεται στον αιτούντα να παραμένει στη χώρα όπου εκκρεμεί η έκδοση απόφασης επί της αρχικής του αιτήσεως από την αρμόδια αρχή που αναφέρεται παραπάνω στην παράγραφο (III), εκτός εάν η εν λόγω αρχή διαπίστωσε ότι η αίτησή του είναι προ-

φανώς καταχρηστική. Πρέπει επίσης να του επιτρέπεται να παραμένει στη χώρα όσο εκκρεμεί η προσφυγή ενώπιον ανώτερης διοικητικής αρχής ή δικαστηρίου.

193. Η Εκτελεστική Επιτροπή εξέφρασε επίσης την ελπίδα ότι όσα κράτη μέρη της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967 δεν το είχαν ήδη πραγματοποιήσει, θα προέβαιναν στις απαραίτητες ενέργειες για να θεσπίσουν τέτοιες διαδικασίες στο εγγύς μέλλον και να αντιμετωπίσουν ευνοϊκά τη συμμετοχή του UNHCR σε αυτές τις διαδικασίες με τον προσηκόντα τρόπο.

194. Ο καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα, που συνδέεται στενά με τα ζητήματα του ασύλου και της εισδοχής στη χώρα, αποτελεί μέλημα του Ύπατου Αρμοστή στην ενάσκηση του λειτουργήματός του για παροχή διεθνούς προστασίας στους πρόσφυγες. Σε μια σειρά από χώρες το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή συμμετέχει με διάφορους τρόπους στις διαδικασίες για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Η εν λόγω συμμετοχή βασιζείται στο άρθρο 35 της Σύμβασης του 1951 και στο αντίστοιχο άρθρο II του Πρωτοκόλλου του 1967 που προβλέπουν τη συνεργασία συμβαλλόμενων κρατών με το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή.

B. Διαπίστωση συνδρομής των γεγονότων

(1) Αρχές και μέθοδοι

195. Τα σχετικά στοιχεία της κάθε περίπτωσης πρέπει να προσκομίζονται κατά πρώτο λόγο από τον ίδιο τον αιτούντα. Στη συνέχεια εναπόκειται στο όργανο που είναι αρμόδιο για τον καθορισμό του καθεστώτος (εξεταστή) να εκτιμήσει την εγκυρότητα των αποδεικτικών μέσων και την αξιοπιστία των ισχυρισμών του αιτούντος.

196. Σύμφωνα με γενική αρχή του δικαίου το βάρος απόδειξης φέρει το πρόσωπο που προβάλλει τη σχετική αξίωση. Συχνά πάντως ο αιτών ενδέχεται να μην έχει τη δυνατότητα να τεκμηριώσει τους ισχυρισμούς του με έγγραφα ή άλλου είδους αποδεικτικά μέσα, ενώ οι περιπτώσεις όπου ο αιτών μπορεί να προσκομίσει αποδεικτικά μέσα για όλους τους ισχυρισμούς του είναι μάλλον η εξαίρεση παρά ο κανόνας. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων ένα πρόσωπο που διαφεύγει τη δίωξη καταφθάνει με ελάχιστα μέσα, συχνότατα δε ακόμη και χωρίς προσωπικά έγγραφα. Έτσι, ενώ το βάρος της απόδειξης παραμένει καταρχήν στον αιτούντα, το καθήκον της εξακρίβωσης και της αξιολόγησης όλων των σχετικών μοιράζεται ανάμεσα στον αιτούντα και το εξεταστή. Πράγματι, σε μερικές περιπτώσεις, μπορεί πραγματικά να

πρέπει ο εξεταστής να χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή του για να στοιχειοθετήσει την αναγκαία τεκμηρίωση προς υποστήριξη της αίτησης. Αλλά ακόμη και μια τόσο ανεξάρτητη έρευνα μπορεί να μην έχει πάντοτε επιτυχία και είναι μάλιστα ενδεχόμενο να υπάρχουν ισχυρισμοί ανεπίδεκτοι απόδειξης. Σε τέτοιες περιπτώσεις, αν η αφήγηση του αιτούντος φαίνεται αξιόπιστη, η περίπτωση του πρέπει, εκτός αν υπάρχουν σοβαροί λόγοι για το αντίθετο, να τύχει του ευεργετήματος της αμφιβολίας.

197. Η προϋπόθεση έτσι της τεκμηρίωσης δεν πρέπει να τηρείται με μεγάλη αυστηρότητα ενόψει της δυσχέρειας της απόδειξης που είναι εγγενής στην ειδική κατάσταση, στην οποία βρίσκεται ο αιτών το καθεστώς του πρόσφυγα. Η ανοχή μιας τέτοιας πιθανής έλλειψης τεκμηρίωσης δεν σημαίνει πάντως ότι οι αθεμελίωτοι ισχυρισμοί πρέπει να εκλαμβάνονται κατ' ανάγκην ως αληθείς, εάν είναι ανακόλουθοι προς τη συνολική αφήγηση του αιτούντος.

198. Ένα πρόσωπο που εξαιτίας των εμπειριών του φοβόταν τις αρχές της χώρας του, μπορεί να νιώθει ακόμη ανησυχία όταν βρίσκεται αντιμέτωπο προς οποιαδήποτε αρχή. Ενδέχεται λοιπόν να φοβάται να εκφραστεί ελεύθερα και να εκθέσει με πληρότητα και σαφήνεια την υπόθεσή του.

199. Παρόλο που η πρώτη συνέντευξη θα έπρεπε κανονικά να επαρκεί για να φέρει στο φως την ιστορία του αιτούντος, είναι ενδεχόμενο να πρέπει ο εξεταστής να διευκρινίσει όποιες εμφανείς ανακολουθίες και να άρει όποιες αντιφάσεις σε μια επιπλέον συνέντευξη και, τέλος, να βρει μια εξήγηση για όποια παραποίηση ή απόκρυψη ουσιωδών γεγονότων. Οι αναληθείς ισχυρισμοί καθαυτοί δεν συνιστούν λόγο για την άρνηση του καθεστώτος του πρόσφυγα και ανήκει στην ευθύνη του εξεταστή να αξιολογήσει αυτούς τους ισχυρισμούς ενόψει όλων των περιστάσεων της συγκεκριμένης υπόθεσης.

200. Μια εξέταση σε βάρος των διαφόρων μεθόδων για τη συλλογή στοιχείων ξεφεύγει από τα πλαίσια του παρόντος Εγχειριδίου. Πρέπει ωστόσο να αναφερθεί ότι οι βασικές πληροφορίες δίνονται συχνά στην πρωτοβάθμια εξέταση με τη συμπλήρωση ενός τυποποιημένου ερωτηματολογίου. Η εν λόγω βασική πληροφόρηση δεν επαρκεί κατά κανόνα, ώστε να είναι σε θέση ο εξεταστής να λάβει τη σχετική απόφαση, και γι' αυτό χρειάζονται μια ή περισσότερες προσωπικές συνεντεύξεις. Είναι επίσης αναγκαίο, ο εξεταστής να κερδίσει την εμπιστοσύνη του αιτούντος για να τον βοηθήσει να εκθέσει την υπόθεσή του και να παρουσιάσει με πληρότητα τις απόψεις και τα συναισθήματά του. Για να δημιουργηθεί ένα τέτοιο κλίμα εμπιστοσύνης,

είναι φυσικά πάρα πολύ σημαντικό να τηρείται εχεμύθεια για τους ισχυρισμούς του αιτούντος, ο οποίος μάλιστα πρέπει να είναι ενημερωμένος επί αυτού.

201. Πολύ συχνά η διαδικασία συλλογής στοιχείων δεν θα είναι πλήρης έως ότου εξακριβωθεί ένα ευρύ φάσμα περιστατικών. Αξιολόγηση μεμονωμένων περιστατικών εκτός του όλου περιγράμματος της υπόθεσης μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένα συμπεράσματα. Πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των εμπειριών του αιτούντος. Όπου κανένα μεμονωμένο περιστατικό δεν μπορεί να κριθεί σημαντικότερα από τα άλλα, μερικές φορές μπορεί ένα μικρής σημασίας περιστατικό να συνιστά τη «σταγόνα που ξεχειλίζει» και ενώ κανένα μεμονωμένο περιστατικό δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκές, ο συνολικός συνδυασμός των γεγονότων ενδέχεται να καθιστά το φόβο «δεδικαιολογημένο» (βλέπε παραπάνω παράγραφο 53).

202. Επειδή το πόρισμά του πάνω στα στοιχεία της υπόθεσης καθώς και η εντύπωση από το πρόσωπο του αιτούντος οδηγούν στη λήψη μιας απόφασης που επηρεάζει ανθρώπινες ζωές, πρέπει να εφαρμοστεί ο εξεταστής τα κριτήρια με πνεύμα δικαιοσύνης και κατανόησης και η κρίση του δεν πρέπει φυσικά να επηρεάζεται από προσωπικές εκτιμήσεις, όπως π. χ. ότι ο αιτών «δεν αξίζει».

(2) Το ευεργέτημα της αμφιβολίας

203. Παρόλο που όταν ο αιτών έχει καταβάλει ειλικρινή προσπάθεια για να θεμελιώσει πειστικά την αφήγησή του, είναι δυνατόν ακόμα ορισμένοι ισχυρισμοί του να παραμένουν αναπόδεικτοι. Όπως εξηγήθηκε προηγουμένως (παράγραφος 196), είναι σχεδόν αδύνατο σε έναν πρόσφυγα να «αποδείξει» όλα τα δεδομένα της υπόθεσής του και πραγματικά, εάν κάτι τέτοιο αποτελούσε απαραίτητη προϋπόθεση, οι περισσότεροι αιτούντες δεν θα είχαν αναγνωρισθεί ως πρόσφυγες. Είναι γι' αυτό αναγκαίο να παρέχεται συχνά στον αιτούντα το ευεργέτημα της αμφιβολίας.

204. Το ευεργέτημα της αμφιβολίας πρέπει όμως να δίνεται μόνον όταν έχουν προσκομισθεί και εξετασθεί όλα τα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία και όταν ο εξεταστής είναι γενικά ικανοποιημένος από την αξιοπιστία του αιτούντος. Οι ισχυρισμοί του αιτούντος πρέπει να παρουσιάζουν συνοχή και αληθοφάνεια και να μην έρχονται σε αντίφαση με γεγονότα που είναι γενικά γνωστά σε όλους.

(3) Συνοπτική παρουσίαση

205. Η διαδικασία διαπίστωσης και αξιολόγησης των γεγονότων μπορεί να συνοψισθεί ως εξής:

(α) **Ο αιτών** πρέπει :

(I) Να λέει την αλήθεια και να παρέχει κάθε βοήθεια στον εξεταστή για τη διαπίστωση των στοιχείων της υπόθεσής του.

(II) Να προσπαθεί να τεκμηριώσει τους ισχυρισμούς του με κάθε διαθέσιμο αποδεικτικό μέσο και να δώσει ικανοποιητική εξήγηση για τυχόν ελλείψεις τους. Εάν παρουσιασθεί ανάγκη, πρέπει να προσπαθήσει να προσκομίσει πρόσθετα αποδεικτικά μέσα.

(III) Να δώσει όλες τις σχετικές πληροφορίες που αφορούν τον ίδιο και τις προηγούμενες εμπειρίες του, τόσο λεπτομερειακό όσο είναι αναγκαίο, ώστε να δοθεί στον εξεταστή η δυνατότητα να διαπιστώσει τη συνδρομή των σχετικών γεγονότων. Πρέπει ακόμη να κληθεί να δώσει μια συναφή εξήγηση ως προς όλους τους λόγους που επικαλείται για να υποστηρίξει την αίτηση για το καθεστώς του πρόσφυγα και να απαντήσει σε όσες ερωτήσεις του τεθούν.

(β) **Ο εξεταστής** πρέπει:

(I) Να εξασφαλίσει ότι ο αιτών παρουσιάζει την υπόθεσή του όσο πληρέστερα γίνεται και με όλα τα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία.

(II) Να προβεί σε εκτίμηση της αξιοπιστίας του αιτούντος και να αξιολογήσει τα αποδεικτικά μέσα (εάν είναι ανάγκη παρέχοντας το ευεργέτημα της αμφιβολίας) για να θεμελιώσει τα αντικειμενικά και υποκειμενικά στοιχεία της υπόθεσης.

(III) Να συσχετίσει τα στοιχεία αυτά με τα αντίστοιχα κριτήρια της Σύμβασης του 1951, ώστε να καταλήξει σε σωστό πόρισμα σχετικά με την υπαγωγή του αιτούντος στο καθεστώς του πρόσφυγα.

Γ. Υποθέσεις στις οποίες ανακύπτουν ειδικά προβλήματα στη διαπίστωση των γεγονότων

(1) Πνευματικά διαταραγμένα πρόσωπα

206. Λέχθηκε ήδη ότι κατά την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα πρέπει να διαπιστωθούν το υποκειμενικό στοιχείο του φόβου και το αντικειμενικό στοιχείο της προφανούς βασιμότητάς του.

207. Συχνά συμβαίνει ο εξεταστής να πρέπει να αντιμετωπίσει έναν αιτούντα με πνευματικές ή συναισθηματικές διαταραχές οι οποίες παρακωλύουν την ομαλή εξέταση της υπόθεσής του. Ένα πρόσωπο με διανοητικές διαταραχές μπορεί πάντως να είναι πρόσφυγας και η σχετική αίτησή του, αφού δεν είναι δυνατό να παραβλεφθεί, επιβάλλει τη χρησιμοποίηση κατά την εξέταση ιδιαίτερης τεχνικής.

208. Ο εξεταστής πρέπει σε ανάλογες περιπτώσεις να ζητά, όταν είναι δυνατόν, ιατρική γνωμάτευση. Η ιατρική αναφορά πρέπει να παρέχει πληροφορίες για τη φύση και το βαθμό της πνευματικής ασθένειας του αιτούντος και εκτίμηση της ικανότητας του αιτούντος να ανταποκριθεί στις προϋποθέσεις που φυσιολογικά αναμένεται να πληροί ο αιτών κατά την παρουσίαση της υπόθεσής του (βλέπε παραπάνω παράγραφο 205 (α)). Τα πορίσματα της ιατρικής γνωμάτευσης θα προσδιορίσουν την περαιτέρω προσέγγιση της υπόθεσης εκ μέρους του εξεταστή.

209. Η προσέγγιση αυτή πρέπει να διαφέρει ανάλογα με τη σοβαρότητα της πάθησης του αιτούντος και δεν είναι δυνατό να τεθούν εδώ αυστηροί κανόνες. Η φύση και η ένταση του «φόβου» του αιτούντος πρέπει επίσης να συνεκτιμηθούν, επειδή κάποιος βαθμός πνευματικής διατάραξης βρίσκεται συχνά σε πρόσωπα που έχουν εκτεθεί σε σκληρές διώξεις. Όταν υπάρχουν ενδείξεις ότι ο φόβος που εκφράστηκε από τον αιτούντα δεν βασίζεται σε πραγματικές εμπειρίες του ή είναι υπερβολικές, είναι αναγκαίο κατά τη λήψη της απόφασης να δίνεται ενδεχομένως μεγαλύτερη έμφαση στις αντικειμενικές περιστάσεις παρά τους ισχυρισμούς του αιτούντος.

210. Είναι πάντως απαραίτητο να υπάρχει κάποια ελάφρυνση του βάρους απόδειξης που φέρει συνήθως ο αιτών, και πληροφορίες που δεν είναι εύκολο να παρασχεθούν από τον αιτούντα, πρέπει ίσως να αναζητηθούν αλλού, π.χ. από φίλους, συγγενείς, και άλλα πρόσωπα που γνωρίζουν καλά τον αιτούντα ή από τον κηδεμόνα, αν έχει διορισθεί τέτοιος. Μπορεί επίσης να είναι αναγκαίο να συναχθούν ορισμένα συμπεράσματα από το περιβάλλον του. Εάν, παραδείγματος χάριν, ο αιτών ανήκει σε κάποια ομάδα προσφύγων και συνναστρέφεται με τα μέλη της, υπάρχει η πιθανότητα ότι συμμερίζεται την τύχη τους και συγκεντρώνει τις ίδιες προϋποθέσεις με εκείνους.

211. Κατά την εξέταση έτοι της αίτησής του μπορεί να μην είναι δυνατό να προσδοθεί η σημασία που συνήθως προσδίδεται στο υποκειμενικό στοιχείο του «φόβου», το οποίο μπορεί να είναι ενδεχομένως λιγότερο αξιόπιστο και μπορεί να είναι αναγκαίο να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην αντικειμενική κατάσταση.

212. Ενόψει των παραπάνω εκτιμήσεων η έρευνα του καθεστώτος του πρόσφυγα σε πρόσωπα με ψυχικές ή διανοητικές διαταραχές πρέπει να είναι κατά κανόνα διεισδυτικότερη απ' ό,τι σε μια «ομαλή» υπόθεση και απαιτείται λεπτομερειακή εξέταση της ιστορίας και του περιβάλλοντος του αιτούντος με τη βοήθεια όλων διαθέσιμων πηγών πληροφόρησης.

(2) Μη συνοδευόμενοι ανήλικοι

213. Δεν υπάρχει ειδική διάταξη στη Σύμβαση του 1951 για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα σε ανήλικους. Ο ορισμός του πρόσφυγα αναφέρεται λοιπόν σε όλα τα πρόσωπα ανεξάρτητα από την ηλικία τους. Όταν είναι απαραίτητο να αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα σε ανήλικους, μπορεί να ανακύψουν προβλήματα εξαιτίας της δυσκολίας που παρουσιάζει η εφαρμογή του κριτηρίου του «δικαιολογημένου φόβου» στην περίπτωση τους. Εάν ο ανήλικος συνοδεύεται από τον ένα (ή και τους δύο) γονείς του ή από άλλο μέλος της οικογένειας, από το οποίο εξαρτάται και το οποίο ζητά να του αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα, το σχετικό καθεστώς καθορίζεται για τον ανήλικο σύμφωνα με την αρχή της οικογενειακής ενότητας (παραπάνω παράγραφοι 181 έως 188).

214. Το ζήτημα εάν ο μη συνοδευόμενος ανήλικος συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις υπαγωγής στο καθεστώς του πρόσφυγα πρέπει να αντιμετωπίζεται πρωτίστως από το βαθμό της διανοητικής ανάπτυξης και της ωριμότητάς του. Στις περιπτώσεις των παιδιών είναι γενικά αναγκαία η χρησιμοποίηση των υπηρεσιών ειδικών που ασχολούνται με την παιδική ψυχολογία. Τα παιδιά - και για τον ίδιο λόγο οι έφηβοι - επειδή δεν είναι νομικά ανεξάρτητα, θα έπρεπε εάν είναι δυνατό να έχουν κηδεμόνα, καθήκον του οποίου είναι να προκαλέσει απόφαση όσο το δυνατόν ευνοϊκότερη για τον ανήλικο. Εάν δεν υπάρχουν γονείς, ούτε νόμιμα διορισμένος κηδεμόνας, οι αρχές οφείλουν να εξασφαλίσουν ώστε τα συμφέροντα του ανήλικου που υποβάλλει αίτηση για να του αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα να είναι απολύτως προστατευμένα.

215. Όταν ένας ανήλικος δεν είναι πλέον παιδί αλλά έφηβος, είναι ευκολότερο να του καθορισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα όπως σ' έναν ενήλικο, παρόλο που η σχετική απόφαση εξαρτάται και πάλι από το βαθμό ωριμότητας του εφήβου. Μπορεί έτσι να γίνει δεκτό ότι - εφόσον δεν υπάρχουν ενδείξεις για το αντίθετο - ένα πρόσωπο δεκαέξι χρόνων ή μεγαλύτερο μπορεί να θεωρείται αρκετά ώριμο ώστε να έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης. Ανήλικοι κάτω των δεκαέξι χρόνων κα-

νονικά πρέπει να θεωρηθεί ότι δεν είναι αρκετά ώριμοι. Μπορεί όμως να δοκιμάζουν φόβο και να έχουν δική τους βούληση αλλά αυτά δεν θα εμφανίζουν την ίδια σημασία όπως στην περίπτωση ενός ενήλικου.

216. Αξιζει ωστόσο να τονισθεί ότι όσα προαναφέρθηκαν είναι μόνον γενικές κατευθύνσεις και ότι η πνευματική ωριμότητα ενός ανήλικου πρέπει κατά κανόνα να καθορίζεται ενόψει του προσωπικού, οικογενειακού και εκπαιδευτικού περιβάλλοντός του.

217. Όταν ένας ανήλικος δεν παρουσιάζει επαρκή βαθμό ωριμότητας, ώστε να είναι δυνατό να θεμελιωθεί δικαιολογημένος φόβος δίωξης όπως στην περίπτωση του ενήλικου, μπορεί να είναι απαραίτητο να δοθεί μεγαλύτερη σημασία σε ορισμένους αντικειμενικούς παράγοντες. Εάν έτσι ένας μη συνοδευόμενος ανήλικος συναναστρέφεται μια ομάδα προσφύγων αυτό μπορεί - ανάλογα με τις περιστάσεις - να υποδηλοί ότι είναι επίσης πρόσφυγας.

218. Οι συνθήκες διαβίωσης των γονέων και άλλων μελών της οικογένειας του ανήλικου, όπως και η κατάσταση που επικρατεί στη χώρα καταγωγής του ανήλικου, πρέπει να ληφθούν υπόψη. Εάν υπάρχει λόγος να πιστευθεί ότι οι γονείς επιθυμούν να παραμένει το παιδί τους έξω από τη χώρα καταγωγής εξαιτίας δικαιολογημένου φόβου δίωξης, μπορεί να συναχθεί ότι και το ίδιο το παιδί έχει τέτοιο φόβο.

219. Εάν η βούληση των γονέων δεν μπορεί να εξακριβωθεί ή αν είναι αμφίβολη ή αν έρχεται σε αντίθεση με τη βούληση του παιδιού, τότε ο εξεταστής σε συνεργασία με τους ειδικούς που τον επικουρούν πρέπει ν' αποφανθεί για το δικαιολογημένο φόβο του ανήλικου ενόψει όλων των γνωστών περιστάσεων που μπορεί να υπαγορεύουν μια περισσότερο ελεύθερη εφαρμογή του ευεργετήματος της αμφιβολίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

220. Με το εγχειρίδιο αυτό καταβλήθηκε προσπάθεια να παρουσιασθούν ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές οι οποίες από την πείρα της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες αποδείχθηκαν χρήσιμες για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για τους Πρόσφυγες. Με ιδιαίτερη προσοχή αντιμετωπίστηκαν οι ορισμοί της έννοιας «πρόσφυγας» στα δύο αυτά κείμενα και τα διάφορα προβλήματα ερμηνείας που ανακύπτουν από τους ορισμούς αυτούς. Έγινε επίσης προσπάθεια να υποδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο είναι δυνατόν οι εν λόγω ορισμοί να εφαρμοσθούν σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και να επικεντρωθεί η προσοχή στα διάφορα διαδικαστικά προβλήματα που ανακύπτουν σχετικά με τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα.

221. Το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή έχει πλήρη επίγνωση για τις ατέλειες που είναι εγγενείς σε ένα ανάλογο Εγχειρίδιο, έχοντας υπόψη ότι δεν είναι δυνατό να συμπεριλάβει κάθε κατάσταση στην οποία ευρισκόμενο ένα πρόσωπο θα ζητούσε να του αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα. Τέτοιες καταστάσεις είναι πολυποικίλες και εξαρτώνται από άπειρες διάφορες συνθήκες που επικρατούν στις χώρες καταγωγής καθώς επίσης και από τους ιδιαίτερους προσωπικούς παράγοντες του συγκεκριμένου αιτούντος.

222. Οι επεξηγήσεις που δόθηκαν κατέδειξαν ότι ο καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα δεν είναι με κανένα τρόπο μια μηχανική διαδικασία ρουτίνας. Αντίθετα μάλιστα, απαιτεί ειδικευμένη γνώση, άσκηση και πείρα και – το πιο σημαντικό – κατανόηση της συγκεκριμένης κατάστασης του αιτούντος και του ανθρώπινου παράγοντα.

223. Υπό τους πιο πάνω περιορισμούς εκφράζεται η ελπίδα ότι αυτό το Εγχειρίδιο μπορεί να χρησιμεύσει για να καθοδηγήσει όσους στην καθημερινή τους εργασία ασχολούνται με τον προσδιορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Παράρτημα I

Απόσπασμα από την Τελική Πράξη της Συνδιάσκεψης των Πληρεξουσιών των Ηνωμένων Εθνών για το Καθεστώς των Προσφύγων και των Ανιθαγενών

IV

Η Συνδιάσκεψη υιοθέτησε ομόφωνα τις ακόλουθες συστάσεις :

A.

Η Συνδιάσκεψη,

Έχοντας υπόψη ότι η έκδοση και η αναγνώριση των ταξιδιωτικών εγγράφων είναι απαραίτητη για τη διευκόλυνση της μετακίνησης και ιδιαίτερα της μετεγκατάστασης των Προσφύγων,

Παρακινεί τις Κυβερνήσεις οι οποίες είναι μέρη της Διακυβερνητικής Συμφωνίας για τα Ταξιδιωτικά Έγγραφα των Προσφύγων που υπογράφηκε στις 15 Οκτωβρίου 1946 ή οι οποίες αναγνωρίζουν τα ταξιδιωτικά έγγραφα που εκδόθηκαν κατ' εφαρμογή της Συμφωνίας, να εξακολουθήσουν να εκδίδουν ή να αναγνωρίζουν ανάλογα ταξιδιωτικά έγγραφα και να επεκτείνουν την έκδοσή τους στους Πρόσφυγες που ορίζονται στο άρθρο 1 της σχετικής Σύμβασης ή να αναγνωρίζουν τα ταξιδιωτικά έγγραφα που εκδόθηκαν βάσει αυτής στα πρόσωπα αυτά έως ότου αναλάβουν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 28 της εν λόγω Σύμβασης.

B

Η Συνδιάσκεψη,

Έχοντας υπόψη ότι η ενότητα της οικογένειας, ως φυσικής και θεμελιώδους κοινωνικής ομάδας, αποτελεί βασικό δικαίωμα του πρόσφυγα, και ότι η ενότητά της απειλείται συνεχώς, και

Σημειώνοντας με ικανοποίηση ότι, σύμφωνα με το επίσημο σχόλιο της ad hoc Επιτροπής για την ανιθαγένεια και τα συναφή προβλήματα, τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται σε κάποιο πρόσφυγα επεκτείνονται και στα μέλη της οικογένειάς του,

Συνιστά στις Κυβερνήσεις να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία της οικογένειας του πρόσφυγα, αποβλέποντας ιδίως :

(1) Να διασφαλισθεί η διατήρηση της ενότητας της οικογένειας του πρόσφυγα, ιδίως στις περιπτώσεις όπου ο επικεφαλής της οικογένειας συγκεντρώνει τις αναγκαίες προϋποθέσεις για να γίνει δεκτός σε κάποια συγκεκριμένη χώρα.

(2) Να προστατευθούν οι ανήλικοι Πρόσφυγες, και πιο συγκεκριμένα τα αγόρια και κορίτσια που δεν συνοδεύονται, με ειδική αναφορά στην κηδεμονία και στην υιοθεσία.

Γ

Η Συνδιάσκεψη,

Έχοντας υπόψη ότι οι Πρόσφυγες χρειάζονται ηθικά, νομικά και υλικά τη συνδρομή κατάλληλων υπηρεσιών πρόνοιας, ιδίως δε των αρμοδίων μη κυβερνητικών οργανώσεων,

Συνιστά στις Κυβερνήσεις και στα διακυβερνητικά σώματα να διευκολύνουν, να ενθαρρύνουν και να υποστηρίξουν τις προσπάθειες των σχετικών οργανώσεων.

Δ

Η Συνδιάσκεψη,

Έχοντας υπόψη ότι πολλά πρόσωπα εγκαταλείπουν τη χώρα της προέλευσής τους για λόγους διώξης και δικαιούνται ειδικής προστασίας λόγω της θέσης τους,

Συνιστά στις Κυβερνήσεις να εξακολουθήσουν να δέχονται Πρόσφυγες στην επικράτειά τους και να ενεργούν από κοινού με αληθινό πνεύμα διεθνούς συνεργασίας ώστε να μπορέσουν οι εν λόγω Πρόσφυγες να εξασφαλίσουν άσυλο και δυνατότητα μετεγκατάστασης.

Ε

Η Συνδιάσκεψη,

Εκφράζει την ελπίδα ότι η Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων θα έχει αξία προτύπου που υπερβαίνει το συμβατικό της πεδίο και ότι όλα τα έθνη θα καθοδηγηθούν απ' αυτήν ώστε να χορηγήσουν όσο το δυνατόν περισσότερο σε πρόσωπα που βρίσκονται στην επικράτειά τους ως Πρόσφυγες, και που δεν εμπίπτουν στους ορισμούς της Σύμβασης, τη μεταχείριση που προβλέπει η τελευταία.

Παράρτημα II

Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ 1951 ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Τέθηκε σε ισχύ στις 22 Απριλίου 1954

[όπως κυρώθηκε με το Ν.Δ. 3989 της 19/26 Σ/βρίου 1959 : περί κυρώσεως της πολυμερούς Συμβάσεως περί της Νομικής Καταστάσεως των Προσφύγων (ΦΕΚ Α' 201)]

Άρθρον μόνον: - Κυρούται και έχει πλήρη ισχύον Νόμου η εν Γενεύη συναφθείσα τη 28 Ιουλίου 1951 και υπό της Ελλάδος τη 10 Απριλίου 1952 υπογραφείσα πολυμερής Σύμβασις περί της Νομικής Καταστάσεως των Προσφύγων, ομού μετά των παραρτημάτων αυτής και των προσηρτημένων αυτή επιφυλάξεων, ως έπεται το κείμενο εν Αγγλικώ πρωτοτύπω και εν Ελληνική μεταφράσει.

Εν τη Ελλ. Β. Πρεσβεία Ρώμης τη 17 Σεπτεμβρίου 1959

Εθεωρήθη και ετέθη η μεγάλη του Κράτους σφραγίς

Εν Αθήναις τη 19η Σεπτεμβρίου 1959

Σύμβασις Περί Του Καθεστώτος Των Προσφύγων ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη,

Έχοντα υπ' όψιν ότι ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών και η Παγκόσμιος Διακήρυξις των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου εγκριθείσα υπό της Γενικής Συνελεύσεως την 10ην Δεκεμβρίου 1948, επεβεβαίωσαν την αρχήν ότι δέον όπως οι άνθρωποι απολαύουν των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών άνευ διακρίσεως τινός. -

Έχοντα υπ' όψιν ότι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών έχει επανειλημμένως εκδηλώσει το ζωηρόν αυτού ενδιαφέρον δια τους Πρόσφυγας και προσεπάθησεν όπως τους εξασφαλίση την ευρύτεραν δυνατήν άσκησιν των θεμελιωδών τούτων δικαιωμάτων και ελευθεριών.-

Έχοντα υπ' όψιν ότι είναι ευκταία τόσοσ η αναθεώρησις και κωδικοποίησις των προϋπαρχουσών διεθνών συμφωνιών των αναφερομένων εις το Καθεστώσ των Προσφύγων όσον και η επέκτασις της εφαρμογής αυτών και της εις τους πρόσφυγας παρεχομένης υπό τούτων προστασίας, δια μιας νέας συμφωνίας.-

Έχοντα υπ' όψιν ότι η παροχή ασύλου δυνατόν να συνεπάγεται εξαιρετικώς μεγάλην επιβάρυνσιν εις ωρισμένας χώρας και ότι η ικα-

νοποιητική λύσις προβλήματος, ούτινος η διεθνής έκτασις και φύσις έχουν αναγνωρισθεί υπό του Ο.Η.Ε., δεν δύναται κατά συνέπειαν να επιτευχθή άνευ της διεθνούς συνεργασίας.-

Εκφράζοντα την ευχήν όπως άπαντα τα Κράτη, αναγνωρίζοντα τον κοινωνικόν και ανθρωπιστικόν χαρακτήρα του προβλήματος των προσφύγων, πράξουν πάν ό, τι τοις είναι δυνατόν ίνα το πρόβλημα τούτο μη αποβή αιτία εντάσεων των διεθνών σχέσεων.-

Λαμβάνουσα υπό σημείωσιν ότι ο Υπατος Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών δια τους Πρόσφυγας καθήκον έχει να επιτηρή τα της εφαρμογής των εξασφαλιζουσών την προστασίαν των προσφύγων διεθνών συμβάσεων και αναγνωρίζοντα ότι ο αποτελεσματικός συντονισμός των δια την λύσιν του προβλήματος τούτου ληφθέντων μέτρων θέλει εξαρτηθή εκ της συνεργασίας των Κρατών μετά του Υπάτου Αρμοστού.

Συμφώνησαν τα κάτωθι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι: ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

"Καθορισμός του όρου πρόσφυξ"

Άρθρον 1. - Α. Εν τη εννοία της παρούσης συμβάσεως ο όρος "πρόσφυξ" εφαρμόζεται επί :

1. Παντός προσώπου όπερ έχει θεωρηθή πρόσφυξ κατ' εφαρμογήν των Συμφωνιών της 12^{ης} Μαΐου 1926 και 30ης Ιουνίου 1928, ή των Συμβάσεων της 28ης Οκτωβρίου 1933 και 10ης Φεβρουαρίου 1938, του Πρωτοκόλλου της 14ης Σεπτεμβρίου 1939 ή κατ' εφαρμογήν του Καταστατικού της Διεθνούς Οργανώσεως Προσφύγων. - Αποφάσεις περί μη αναγνωρίσεως της ιδιότητος του πρόσφυγος ληφθείσαι υπό της Διεθνούς Οργανώσεως Προσφύγων κατά την διάρκειαν της λειτουργίας αυτής δεν εμποδίζουν την αναγνώρισιν της ιδιότητος ταύτης εις πρόσωπα πληρούντα τους υπό του δευτέρου εδαφίου της παρούσης παραγράφου διαλαμβανόμενους όρους.

2. - Παντός προσώπου όπερ συνεπεία γεγονότων επελθόντων πρό της 1ης Ιανουαρίου 1951 και δεδικοιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή , λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύη της προστασίας της χώρας ταύτης, ή εάν μη έχον υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενον συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής, δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψη εις ταύτην. Εν ή περιπτώσει

πρόσωπόν τι είναι υπήκοος πλειόνων χωρών, ο όρος "ής έχει την υπηκοότητα" αναφέρεται εις μίαν εκάστην των χωρών ών το πρόσωπον τούτο είναι υπήκοος. Δεν θεωρείται στερούμενον της υπό της χώρας ής έχει την υπηκοότητα παρεχομένης προστασίας, πρόσωπον όπερ άνευ αιτίας βασιζομένης επί δεδικαιολογημένου φόβου δεν έκαμε χρήση της υφ' ετέρας των χωρών ών κέκτηται την υπηκοότητα παρεχομένης προστασίας.

Β. 1. Εν τη εννοία της παρούσης Συμβάσεως, αι λέξεις "γεγονότα επελθόντα προ της 1ης Ιανουαρίου 1951" εν άρθρω 1Α σημαίνουν είτε α) "γεγονότα επελθόντα προ της 1ης Ιανουαρίου 1951 εν Ευρώπη" είτε β) "γεγονότα επελθόντα προ της 1ης Ιανουαρίου 1951 εν Ευρώπη ή αλλαχού", έκαστον δε των Συμβαλλομένων Μερών θέλει προβή, κατά την υπογραφήν, επικύρωσιν ή προσχώρησιν, εις δήλωσιν καθορίζον ποίαν εκ των ως άνω δύο εννοιών θεωρεί εφαρμοστέαν όσον αφορά τας εκ της παρούσης Συμβάσεως υποχρεώσεις αυτού.

2. Πάν Συμβαλλόμενο Κράτος αποδεχθέν την εκδοχήν (α) δύναται ανά πάσαν στιγμήν να επεκτείνη τας υποχρεώσεις αυτού αποδεχόμενον την εκδοχήν (β) δι' ανακοινώσεως απευθυνομένης εις τον Γενικόν Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών.

Γ. Η παρούσα Σύμβασις παύει εφαρμοζομένη επί προσώπων εμπίπτοντων εις τας διατάξεις της ως άνω παραγρ. Α εις τας κατωτέρω περιπτώσεις :

1. Εάν έκαμον εκ νέου οικειοθελώς χρήση της προστασίας της χώρας ης έχουν την υπηκοότητα, ή

2. εάν μετά την απώλειαν της υπηκοότητος αυτών, οικειοθελώς επανέκτησαν ταύτην, ή

3. εάν απέκτησαν νέαν υπηκοότητα και απολαύουν της υπό της χώρας της νέας αυτών υπηκοότητος παρεχομένης προστασίας, ή

4. εάν επέστρεψαν οικειοθελώς προς εγκατάστασιν εις την χώραν ή είχαν εγκαταλείψει ή εκτός των συνόρων της οποίας παρέμενον φοβούμενοι διωγμόν, ή

5. εάν δεν δύνανται πλέον να εξακολουθούν αποποιούμενα την υπό της χώρας της υπηκοότητος αυτών παρεχομένην προστασίαν, δεδομένου ότι έχουν παύσει υφιστάμεναι αι προϋποθέσεις συνεπεία των οποίων ανεγνωρίσθησαν. - Σημειωτέον πάντως ότι αι διατάξεις του παρόντος εδαφίου δεν εφαρμόζονται εις την περίπτωσιν πρόσφυγος εμπίπτοντος εις την παράγραφον Α του άρθρου τούτου και δυναμένου να επικαλεσθή επιτακτικούς λόγους αναφερομένους εις προγενεστεράς διώξεις, ίνα αρνηθή να απολαύση της υπό της χώρας της υπηκοότητος αυτού παρεχομένης προστασίας.

6. Εάν προκειμένου περι προσώπων μη κεκτημένων υπηκοότητα τινά δύνανται ταύτα να επιστρέψουν εις την χώραν ένθα είχαν την συνήθη αυτών διαμονήν, δεδομένου ότι αι προϋποθέσεις συνεπεία των οποίων ανεγνωρίσθησαν ως Πρόσφυγες, έχουν παύσει υφιστάμεναι. Σημειωτέον πάντως ότι αι διατάξεις του παρόντος εδαφίου δεν εφαρμόζονται εις την περίπτωσην πρόσφυγος εμπύπντος εις την παράγραφον Α του άρθρου τούτου και δυναμένου να επικαλεσθή επιτακτικούς λόγους αναφερομένους εις προγενεστέρας διώξεις ίνα αρνηθή να επιστρέψη εις την χώραν ένθα είχε την συνήθη αυτού διαμονήν.

Δ. Η Σύμβασις αυτή δεν εφαρμόζεται επί προσώπων άτινα απολαύουν σήμεραν της προστασίας ή συνδρομής παρεχομένης ουχι υπό του Υπατου Αρμοστού των Ηνωμένων Εθνών.- Όταν η ως άνω προστασία ή συνδρομή παύση παρεχομένη δι' οιανδήποτε αιτίαν χωρίς συγχρόνως να έχη οριστικώς ρυθμισθή η τύχη των προσώπων τούτων, συμφώνως προς τας υπό της Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών ληφθείσας σχετικές αποφάσεις, τα πρόσωπα ταύτα θα απολαύουν αυτομάτως των εκ της Συμβάσεως ταύτης απορρεόντων ευεργετημάτων.

Ε. Η Σύμβασις αυτή δεν εφαρμόζεται επί προσώπου όπερ αναγνωρίζεται υπό των αρμοδίων αρχών της χώρας ένθα έχει εγκατασταθή ως έχον τα συναφή προς την κτήσιν της υπηκοότητος της χώρας ταύτης δικαιώματα και υποχρεώσεις.

ΣΤ. Αι διατάξεις της Συμβάσεως ταύτης δεν εφαρμόζονται επί προσώπων δια τα οποία υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστεϋη τις ότι :

- α) έχουν διαπράξει εγκλήματα κατά της ειρήνης, έγκλημα πολέμου ή έγκλημα κατά της ανθρωπότητος εν τη έννοία των διεθνών συμφωνιών αίτινες συνήφθησαν επί σκοπώ αντιμετωπίσεως των αδικημάτων τούτων.-
- β) έχουν διαπράξει σοβαρόν αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου ευρισκόμενα εκτός της χώρας της εισδοχής πριν ή γίνουσι ταύτα δεκτά ως πρόσφυγες υπό της χώρας ταύτης.-
- γ) είναι ένοχα ενεργειών αντιθέτων προς τους σκοπούς και τας αρχάς των Ηνωμένων Εθνών.

Γενικαί υποχρεώσεις

Άρθρον 2. - Πάς πρόσφυξ υπέχει έναντι της χώρας ένθα ευρίσκειται υποχρεώσεις απαιτούσας ιδίως όπως ούτος συμμορφούται προς τους νόμους και κανονισμούς της χώρας ταύτης ως και προς τα διατηρήσιν της δημοσίας τάξεως λαμβανόμενα μέτρα.

Ισότητας μεταχειρίσεως

Άρθρον 3. - Τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα εφαρμόζουν τας διατάξεις της Συμβάσεως ταύτης επί των προσφύγων άνευ διακρίσεως ως προς την φυλήν, την θρησκείαν και την χώραν της καταγωγήςαυτών.

Θρησκεία

Άρθρον 4. - Τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα επιφυλάσσουν εις τους επί του εδάφους των ευρισκομένους πρόσφυγας μεταχειρίσιν τουλάχιστον τόσον ευνοϊκήν όσον και εις τους ίδιους υπηκόους, όσον αφορά την ελευθέραν υπ' αυτών άσκησιν της λατρείας και θρησκευτικήν κατήχησιν των τέκνων αυτών.

Δικαιώματα χορηγηθέντα υπό διατάξεων εκτός της Συμβάσεως ταύτης

Άρθρον 5. - Αι διατάξεις της παρούσης Συμβάσεως δεν θίγουν δικαιώματα και ευεργετήματα χορηγηθέντα εις τους πρόσφυγας συμφώνως προς ετέρας διατάξεις εκτός της Συμβάσεως ταύτης.

Έννοια του όρου "υπό τας ίδιας συνθήκας"

Άρθρον 6. - Εν τη έννοια της παρούσης Συμβάσεως, ο όρος "υπό τας ίδιας συνθήκας" συνεπάγεται ότι δέον όπως πληρούνται άπασαι αι προϋποθέσεις (και ιδίως αι εις την διάρκειαν και τας συνθήκας της προσκαιρίου ή συνήθους διαμονής αναφερόμεναι) άς ο ενδιαφερόμενος θα ώφειλε να πληροί, εάν δεν ήτο πρόσφυξ, ίνα απολαύση του περιού ο λόγος δικαιώματος, πλήν των προϋποθέσεων εκείνων αίτινες ως εκ της φύσεως αυτών δεν δύνανται να πληρωθούν υπό πρόσφυγος.

Απαλλαγή από της αμοιβαιότητας

Άρθρον 7. - 1. Υπό την επιφύλαξιν πλέον ευνοϊκών διατάξεων περιεχομένων εν τη παρούση Συμβάσει έκαστον Συμβαλλόμενον Κράτος θέλει χορηγεί εις τους πρόσφυγας Καθεστώς οίον και εις τους αλλοδαπούς εν γένει.

2. Μετά τριετή διαμονήν οι εις το έδαφος των Συμβαλλομένων Κρατών ευρισκόμενοι πρόσφυγες θα απολαύουν απαλλαγής από των διατάξεων περιό νομοθετικής αμοιβαιότητας.

3. Έκαστον Συμβαλλόμενον Κράτος θέλει εξακολουθήσει χορηγούν εις τους πρόσφυγας δικαιώματα και ευεργετήματα κεκτημένα εν ελλείψει αμοιβαιότητας, κατά τον χρόνον της θέσεως εν ισχύι της παρούσης συμβάσεως υπό του ειρημένου Κράτους.

4. Αι Συμβαλλόμενοι Χώροι θα εξετάσουν ευμενώς την δυνατότητα χορηγήσεως εις τους πρόσφυγας, εν ελλείψει αμοιβαιότητας, δικαιωμάτων και ευεργετημάτων επί πλέον εκείνων ως ούτοι δικαιούνται δυνάμει των ως άνω εδαφίων 2 και 3, ως και την δυνατότητα επεκτάσεως της απαλλαγής από της αμοιβαιότητας εις πρόσφυγας οίτινες δεν πληρούν τας εν τοις άνω εδαφίοις 2 και 3 διαλαμβανόμενας προϋποθέσεις.

5. Αι διατάξεις των ως άνω εδαφίων 2 και 3 εφαρμόζονται επί των δικαιωμάτων και ευεργετημάτων τόσον των προβλεπομένων υπό των άρθρων 13, 18, 19, 21 και 22 της παρούσης Συμβάσεως όσον και των μη προβλεπομένων εν αυτή.

Απαλλαγή από εκτάκτων μέτρων

Άρθρον 8. - Έκτακτα μέτρα διαλαμβανόμενα τυχόν κατά του προσώπου, της περιουσίας ή των συμφερόντων υπηκόου ωρισμένης χώρας δεν θα εφαρμόζονται υπό των Συμβαλλομένων Χωρών επί προσφύγων, οίτινες τυπικώς είναι υπήκοοι της ειρημένης χώρας, εκ μόνου του λόγου της τοιαύτης αυτών υπηκοότητας. Αι Συμβαλλόμενοι Χώροι, αίτινες, ως εκ της νομοθεσίας των, κωλύονται να εφαρμόζουν την εις το άρθρον τούτο διατυπωμένην γενικήν αρχήν, θα χορηγούν εις ειδικάς περιπτώσεις εις τοιούτους Πρόσφυγας απαλλαγάς από των ως άνω μέτρων.

Προσωρινά μέτρα

Άρθρον 9. - Ουδεμία διάταξις της παρούσης Συμβάσεως κωλύει τας Συμβαλλομένας Χώρας εν καιρώ πολέμου ή άλλως σοβαρών και εξαιρετικών περιστάσεων, να λαμβάνουν, εν σχέσει προς συγκεκριμένον πρόσωπον, προσωρινά μέτρα άτινα θεωρούν απαραίτητα δια την εθνικήν αυτών ασφάλειαν, έως ότου αι Χώροι αύται αποφανθούν ότι το περί ού ο λόγος πρόσωπον είναι πράγματι πρόσφυξ και ότι η διατήρησις των ως άνω μέτρων, ως προς το πρόσωπον αυτού, είναι απαραίτητος χάριν της εθνικής αυτών ασφάλειας.

Χρονικός Υπολογισμός συνήθους διαμονής

Άρθρον 10. - 1. Δια Πρόσφυγας, οίτινες, εκτοπισθέντες κατά την διάρκειαν του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, μετεφέρθησαν εις το έδαφος ενός των Συμβαλλομένων Κρατών και διαμένουν εν αυτώ, η αναγκαστική αυτή πρόσκαιρος διαμονή θεωρείται, από απόψεως χρονικού υπολογισμού, ως συνήθης διαμονή αυτών εις το ως άνω έδαφος.-

2. Δια πρόσφυγας οίτινες, εκτοπισθέντες εκ του εδάφους ενός των Συμβαλλομένων Κρατών κατά την διάρκειαν του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, επέστρεψαν εις τούτο με πρόθεσιν εγκαταστάσεως, πριν ή η παρούσα Σύμβασις τεθή εν ισχύι, η χρονική διάρκεια της διαμονής αυτών πρό και μετά την αναγκαστικήν εκτόπισιν θεωρείται ως μη διακοπέισα, εις άπασας τας περιπτώσεις αίτινες προϋποθέτουν αδιάκοπον διαμονήν.

Πρόσφυγες εργάται θαλάσσης

Άρθρον 11. - Εις την περίπτωσιν Προσφύγων τακτικώς υπηρετούντων ως μέλη πληρώματος πλοίου φέροντος την σημαίαν ενός των Συμβαλλομένων Κρατών, το Κράτος τούτο θέλει ευμενώς εξετάσει την δυνατότητα χορηγήσεως αυτοίς αδειας εγκαταστάσεως επί του εδάφους τούτου και εκδόσεως αυτοίς ταξιδιωτικών εγγράφων ή και προσωρινής αδειας παραμονής αυτών ίνα ειδικώτερον διευκολύνη την εγκατάστασιν τούτων εις ετέραν χώραν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ: ΝΟΜΙΚΗ ΘΕΣΙΣ

Προσωπική κατάσταση

Άρθρον 12. - 1. Η προσωπική κατάσταση των προσφύγων διέπεται υπό των νόμων της χώρας της κατοικίας ή ελλείπει κατοικίας, υπό των νόμων της χώρας της διαμονής αυτών.

2. Τα προς την προσωπικήν κατάστασιν του πρόσφυγος συναφή κεκτημένα δικαιώματα, ιδίως δε τα συναφή προς τον γάμον, θα είναι σεβαστά υπό παντός Συμβαλλομένου Κράτους, υπό την επιφύλαξιν της εκπληρώσεως, εν ή περιπτώσει τυγχάνει τούτο απαραίτητον των υπό της νομοθεσίας του ειρημένου Κράτους προβλεπομένων διατυπώσεων, εφ' όσον πάντως τα ως άνω δικαιώματα θα ανεγνωρίζοντο υπό της νομοθεσίας του Κράτους τούτου, εάν το περι ού ο λόγος πρόσωπον δεν είχε καταστή πρόσφυξ.

Κινητή και ακίνητη περιουσία

Άρθρον 13. - Τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα επιφυλάσσουν εις πάντα πρόσφυγα μεταχείρισιν όσον ένεστι ευνοϊκήν, πάντως δε ουχί ολιγώτερον ευνοϊκήν της, υπό τας ίδιας συνθήκας, επιφυλασσομένης εις τους αλλοδαπούς εν γένει, όσον αφορά την κτήσιν κινητής και ακινήτου περιουσίας ως και ετέρων σχετικών δικαιωμάτων, τας μισθώσεις και ετέρας εις την κτήσιν τοιαύτης περιουσίας αναφερομένης δικαιοπραξίας.

Πνευματική ιδιοκτησία και ευρεσιτεχνία

Άρθρον 14. - Όσον αφορά την προστασίαν τόσοσν της ευρεσιτεχνίας, ίδια δε εφευρέσεων, σχεδίων, προτύπων, εμπορικών σημάτων, εμπορικών τίτλων, όσον και των δικαιωμάτων επί καλλιτεχνικών, φιλολογικών και επιστημονικών έργων, πάσ πρόσφυξ θα απολαύη εις την χώραν ένθα έχει την συνήθη αυτού διαμονήν, της εις τους υπηκόους της χώρας ταύτης παρεχομένης προστασίας. Εις το έδαφος παντός ετέρου Συμβαλλομένου Κράτους θα απολαύη της προστασίας ήτις παρέχεται εις τους επί του εδάφους τούτου ευρισκομένους υπηκόους της χώρας ένθα ούτος έχει την συνήθη αυτού διαμονήν.

Δικαίωμα του συνεταιριζοθαι

Άρθρον 15. - Όσον αφορά τα σωματεία μη κερδοσκοπικού ή πολιτικού χαρακτήρος ως και επαγγελματικά συνδικάτα, τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα επιφυλάσσουν εις τους νομίμως διαμένοντας επί του εδάφους αυτών Πρόσφυγας την μάλλον ευμενή μεταχείρισιν, ήτις χορηγείται υπό τας ίδιας συνθήκας εις τους υπηκόους αλλοδαπού Κράτους.

Δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου

Άρθρον 16. - 1. Πάξ πρόσφυξ επί του εδάφους των Συμβαλλομένων Κρατών θα έχη ελευθέρως δικαίωμα προσφυγής ενώπιον των δικαστικών αρχών.

2. Πάξ πρόσφυξ, εντός του εδάφους του Συμβαλλομένου Κράτους ένθα έχει την συνήθη αυτού διαμονήν, θα απολαύη της αυτής ως και ο υπήκοος του Κράτους τούτου μεταχειρίσεως, όσον αφορά το δικαίωμα της προσφυγής ενώπιον δικαστηρίων, την δικαστικήν συνδρομήν και την απαλλαγήν από εγγυοδοσίας αλλοδαπού.

3. Πάξ πρόσφυξ, εκτός του εδάφους των Συμβαλλομένων Κρατών εκτός δε του Κράτους ένθα έχει την συνήθη αυτού διαμονήν, απολαύει όσον αφορά τα υπό του εδαφίου 2 διαλαμβανόμενα ζητήματα της αυτής μεταχειρίσεως ως και ο υπήκοος της χώρας, ένθα έχει την συνήθη αυτού διαμονήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ: ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΠ' ΑΜΟΙΒΗ

Μισθωτά Επαγγέλματα

Άρθρον 17. - Τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα επιφυλάσσουν εις πάντα πρόσφυγα, νομίμως διαμένοντα επί του εδάφους αυτών, την ευνοϊκωτέραν, υπό τας αυτάς συνθήκας, επιφυλασσομένην εις τους

υπηκόους αλλοδαπού Κράτους μεταχειρίσιν όσον αφορά την άσκησην μισθωτής επαγγελματικής απασχολήσεως.

2. Οπωσδήποτε, τα εις τους αλλοδαπούς ή εις την εργασίαν των αλλοδαπών, χάριν της προστασίας των ημεδαπών εργαζομένων, επιβαλλόμενα περιοριστικά μέτρα δεν θα εφαρμόζονται επί προσφύγων οίτινες είχαν ήδη, καθ' ήν στιγμήν η Σύμβασις αύτη ετέθη εν ισχύι, εξαιρεθή της εφαρμογής αυτών υπό της ενδιαφερομένης Χώρας, ή οίτινες εκπληρούν ένα εκ των κατωτέρω όρων : α) Εάν έχουν συμπληρώσει τριετή διαμονήν εντός της Χώρας. - β) Εάν ο έτερος των συζύγων είναι πρόσωπον κεκτημένον την εθνικότητα της χώρας της διαμονής. Ουδείς πρόσφυξ δύναται να επικαλεσθή το εκ της περιπτώσεως ταύτης απορρέον ευεργέτημα, εάν έχη παύσει συμβιών μετά του ετέρου των συζύγων. - γ) Εάν έχουν έν ή πλείονα τέκνα κεκτημένα την εθνικότητα της χώρας της διαμονής.

3. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα εξετάσουν ευμενώς την υιοθέτησιν μέτρων προς εξομοίωσιν των σχετικών προς την άσκησην μισθωτών επαγγελμάτων δικαιωμάτων των προσφύγων προς τα δικαιώματα των υπηκόων αυτών και ειδικώτερον των προσφύγων οίτινες έχουν εισέλθει εις το έδαφος αυτών κατ' εφαρμογήν προγράμματος μεταναστεύσεως ή προσελκύσεως εργατικών χειρών.

Μη μισθωτά επαγγέλματα

Άρθρον 18. - Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα επιφυλάσσουν, εις τους νομίμως επί του εδάφους αυτών ευρισκομένους πρόσφυγας, μεταχειρίσιν όσον ένεστι ευνοϊκήν, οπωσδήποτε δε ουχί ολιγώτερον ευνοϊκήν της υπό τας αυτάς συνθήκας εις τους αλλοδαπούς εν γένει επιφυλασσομένης, όσον αφορά την άσκησην μη μισθωτού αγροτικού, βιομηχανικού, χειροτεχνικού ή εμπορικού επαγγέλματος, ως και την ύστασιν εμπορικών και βιομηχανικών εταιρειών.

Ελεύθερα επαγγέλματα

Άρθρον 19. - 1. Πάσα Συμβαλλομένη Χώρα θα επιφυλάσση εις τους νομίμως επί του εδάφους αυτής διαμένοντας πρόσφυγας, οίτινες κέκτηνται διπλώματα ανεγνωρισμένα υπό των αρμοδίων αρχών της ειρημένης χώρας και προτίθενται όπως ασκήσουν ελεύθερον επάγγελμα, μεταχειρίσιν όσον ένεστι ευνοϊκήν, οπωσδήποτε δε ουχί ολιγώτερον ευνοϊκήν της υπό τας ίδιας συνθήκας εις τους αλλοδαπούς εν γένει επιφυλασσομένης.

2. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα πράξουν ό,τι είναι δυνατόν, συμφώνως προς το Σύνταγμα και τους Νόμους αυτών, ίνα εξασφαλί-

σουν την εγκατάστασιν τοιούτων προσφύγων επί των εκτός του μητροπολιτικού εδάφους περιοχών, ών διαχειρίζονται τας διεθνείς σχέσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙV: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ

Σύστημα δελτίου

Άρθρον 20. - Εν ή περιπτώσει ισχύει το σύστημα δελτίου, διέπον τον εφοδιασμόν του πληθυσμού εν τω συνόλω αυτού, και ρυθμίζον την γενικήν κατανομήν των εν ανεπαρκεία προϊόντων, οι πρόσφυγες θα τύχουν υπό των Συμβαλλομένων Χωρών της αυτής μεταχειρίσεως ως και οι υπήκοοι αυτών.

Στέγασις

Άρθρον 21. - Όσον αφορά την στέγασιν, αι Συμβαλλόμεναι Χώραι, εν ώ μέτρω το πρόβλημα τούτο διέπεται υπό νόμων ή κανονισμών ή υπόκειται εις τον έλεγχον των δημοσίων αρχών, θα επιφυλάσσουν εις τους νομίμως διαμένοντας επί του εδάφους αυτών πρόσφυγας μεταχειρίσιν όσον ένεστι ευνοϊκήν, οπωσδήποτε ουχί ολιγώτερον ευνοϊκήν της υπό τας ίδιας συνθήκας εις τους αλλοδαπούς εν γένει επιφυλασσομένης.

Δημοσία Εκπαιδευσις

Άρθρον 22. - 1. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα επιφυλάσσουν εις τους πρόσφυγας οίαν και εις τους υπηκόους αυτών μεταχειρίσιν όσον αφορά την στοιχειώδη εκπαιδευσιν.

2. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα επιφυλάσσουν εις τους πρόσφυγας μεταχειρίσιν όσον ένεστι ευνοϊκήν, οπωσδήποτε δε ουχί ολιγώτερον ευνοϊκήν της υπό τας ίδιας συνθήκας εις τους αλλοδαπούς εν γένει επιφυλασσομένης, όσον αφορά την λοιπήν εκπαιδευσιν και ειδικώτερον την εισδοχήν εις εκπαιδευτικά ιδρύματα, την αναγνώρισιν αλλοδαπών σχολικών πιστοποιητικών, διπλωμάτων και πανεπιστημιακών τίτλων, την καταβολήν ηλαττωμένων διδάκτρων και τελών και την χορήγησιν υποτροφιών.

Συνδρομή υπό του Δημοσίου

Άρθρον 23. - Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα επιφυλάσσουν εις τους νομίμως διαμένοντας επί του εδάφους αυτών πρόσφυγας μεταχειρίσιν οίαν και εις τους υπηκόους αυτών, όσον αφορά την υπό του Δημοσίου παρεχομένην πρόνοιαν και συνδρομήν.

Εργατική Νομοθεσία και Κοινωνική Ασφάλις

Άρθρον 24. - 1. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα επιφυλάσσουν εις τους νομίμως διαμένοντας επί του εδάφους αυτών πρόσφυγας μεταχειρίσιν, οίαν και εις τους υπηκόους αυτών όσον αφορά τας κάτωθι περιπτώσεις. - α) Εν ώ μέτρω τα ζητήματα ταύτα ρυθμίζονται υπό της νομοθεσίας ή εξαρτώνται εκ των διοικητικών αρχών, αμοιβαί, συμπεριλαμβανομένων των οικογενειακών επιδομάτων όταν ταύτα αποτελούν μέρος της αμοιβής, διάρκεια εργασίας, υπερωρία, άδεια μετ' αποδοχών, περιοριστικά μέτρα εις την κατ' οίκον εργασίαν, κατώτατον όριον ηλικίας εργαζομένων, μαθητεία και επαγγελματική κατάρτις, εργασία γυναικών και ανηλίκων και απολαυή ευεργετημάτων απορροώντων εκ συλλογικών συμβάσεων. - β) Η Κοινωνική ασφάλις (νομοθετικά διατάξεις αναφερόμεναι εις εργατικά ατυχήματα, επαγγελματικής ασθενείας, μητρότητα, ασθενείας εν γένει, αναπηρίαν, γήρας, θάνατον, ανεργίαν, οικογενειακά βάρη ως και πάντα κίνδυνον καλυπτόμενον, κατά την νομοθεσίαν της χώρας, υπό συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως) υπό τας εξής επιφυλάξεις :

I. Υπάρξεως ειδικών συμφωνιών προς διατήρησιν των κεκτημένων δικαιωμάτων ως και των υπό κτήσιν τοιούτων,

II. Υπάρξεως ειδικών διατάξεων θεσπιζομένων υπό της νομοθεσίας της χώρας διαμονής των αναφερομένων εις ολικάς ή μερικάς παροχάς πληρωτέας αποκλειστικώς εκ δημοσίων κονδυλίων ως και εις επιδόματα χορηγούμενα εις πρόσωπα μη πληρούντα τους όρους συνεισφοράς οίτινες απαιτούνται δια παροχήν κανονικής συνταξιοδότησεως.

2. Το δικαίωμα αποζημιώσεως εκ θανάτου πρόσφυγος, επελθόντος εξ εργατικού ατυχήματος ή επαγγελματικής ασθενείας, παραμένει άθικτον έστω και αν ο δικαιούχος έχει την διαμονήν εκτός του εδάφους της Συμβαλλομένης Χώρας.

3. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα εφαρμόσουν κατ' επέκτασιν και δια τους πρόσφυγας τα ευεργετήματα τα απορρέοντα εκ των μεταξό τούτων συναφθεισών ή συναφθησομένων συμβάσεων, αίτινες αφορούν την διατήρησιν των σχετικών προς την κοινωνικήν ασφάλισιν κεκτημένων δικαιωμάτων ή των υπό κτήσιν τοιούτων, εφ' όσον οι πρόσφυγες πληρούν άπαντας του όρους, οίτινες προβλέπονται δια τους υπηκόους των υπογραψασών τας εν λόγω συμφωνίας Χωρών.

4. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα εξετάσουν ευμενώς την δυνατότητα όπως εφαρμόσουν κατ' επέκτασιν και εις τους πρόσφυγας όσον ένεστι τα ευεργετήματα τα απορρέοντα εκ παρεμφερών συμφωνιών,

αίτινες ισχύουν ή πρόκειται να ισχύουν μεταξύ αυτών και χωρών μη συμβαλλομένων εις την παρούσαν σύμβασιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V: ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Συνδρομή υπό Διοικητικών Αρχών

Άρθρον 25. - 1. Οσάκις η υπό πρόσφυγος άσκησις δικαιώματος κανονικώς απαιτεί την συνδρομήν αλλοδαπών αρχών εις άς δεν δύναται ούτος να προσφύγη, αι Συμβαλλόμεναι Χώραι, εις το έδαφος των οποίων διαμένει, θα μεριμνήσουν ίνα η συνδρομή αύτη τώ παρεσχεθή είτε υπό των αρμοδίων αυτών αρχών είτε από διεθνούς τινός αρχής.

2. Αι εις το εδάφιο 1 αναφερόμεναι αρχαί θα χορηγήσουν ή θα μεριμνήσουν ίνα χορηγηθούν, υπό τον έλεγχον αυτών, εις τους πρόσφυγας έγγραφα ή πιστοποιητικά χορηγούμενα κανονικώς εις αλλοδαπούς υπό των εθνικών των αρχών ή μέσω τούτων.

3. Τα κατ' αυτόν τον τρόπον χορηγούμενα έγγραφα ή πιστοποιητικά θα υποκαθιστούν τα εις τους αλλοδαπούς υπό των εθνικών αυτών αρχών ή μέσω τούτων χορηγούμενα επίσημα έγγραφα και θα ισχύουν μέχρις αποδείξεως του εναντίου.

4. Υπό την επιφύλαξιν ειδικής μεταχειρίσεως, τυχόν επιφυλασσομένης εις απόρους, δια τας εν τώ παρόντι άρθρω μνημονευόμενας υπηρεσίας δύνανται να επιβληθούν τέλη πλήν όμως ταύτα δέον να είναι λογικά και ανάλογα προς τα εις τους ημεδαπούς επιβαλλόμενα εις παρομοίας περιπτώσεις.

5. Αι διατάξεις του παρόντος άρθρου ουδόλως θίγουν τα εν άρθροις 27 και 28 διαλαμβανόμενα.

Ελευθέρα κυκλοφορία

Άρθρον 26. - Πάσα Συμβαλλόμενη Χώρα θα επιφυλάσση εις τους νομίμως διαμένοντας επί του εδάφους αυτής πρόσφυγας, το δικαίωμα τόσον εκλογής του τόπου διαμονής αυτών όσον και ελευθέρας κυκλοφορίας, υπό την επιφύλαξιν τυχόν υπάρξεως κανόνων εφαρμοζομένων, υπό τας ίδιας συνθήκας, εις αλλοδαπούς εν γένει.

Δελτία Ταυτότητος

Άρθρον 27. - Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα χορηγούν δελτίον ταυτότητος εις πάντα πρόσφυγα ευρισκόμενον επί του εδάφους αυτών και μη όντα κάτοχον εν ισχύι ταξιδιωτικού εγγράφου.

Ταξιδιωτικά έγγραφα

Άρθρον 28. - 1. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα χορηγούν, εις τους νομίμως διαμένοντας επί του εδάφους αυτών πρόσφυγας, ταξιδιωτικά έγγραφα δι' ών θα δικαιούνται ούτοι να ταξιδεύουν εκτός των συνόρων των Χωρών αυτών, πλήν εάν αντιτίθενται εις τούτο επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημοσίας τάξεως. Αι διατάξεις του Παραρτήματος της παρούσης Συμβάσεως εφαρμόζονται επί των εγγράφων τούτων. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι δύνανται να χορηγούν τοιούτου είδους ταξιδιωτικά έγγραφα εις πάντα άλλον πρόσφυγα ευρισκόμενον επί του εδάφους αυτών, θα εξετάζουν δε μετά ιδιαίτερας προσοχής τας περιπτώσεις προσφύγων ευρισκομένων επί του εδάφους αυτών και μη δυναμένων ν' αποκτήσουν ταξιδιωτικά έγγραφα της χώρας της νομίμου αυτών διαμονής.

2. Ταξιδιωτικά έγγραφα χορηγηθέντα υπό των Μερών συμφώνως προς προγενεστέρας της Συμβάσεως ταύτης διεθνείς Συμφωνίας, θα αναγνωρίζονται και θα θεωρούνται υπό των Συμβαλλομένων Χωρών ως εάν είχαν εκδοθή κατά τους όρους του παρόντος άρθρου.

Δημοσιονομικαί επιβαρύνσεις

Άρθρον 29. - 1. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι δεν θα επιβάλλουν επί των προσφύγων φόρους ή τέλη οιασδήποτε φύσεως, πέραν εκείνων ούς, εις παρομοίας περιπτώσεις, επιβάλλουν εις τους υπηκόους αυτών.

2. Αι διατάξεις του προηγουμένου εδαφίου δεν αντιτίθενται εις την εφαρμογήν επί των προσφύγων των νόμων και κανονισμών σχετικών προς τα τέλη αίτινα απαιτούνται δια την εις τους αλλοδαπούς έκδοσιν διοικητικών εγγράφων, συμπεριλαμβανομένων και των δελτίων ταυτότητος.

Μεταφορά περιουσιακών στοιχείων

Άρθρον 30. - 1. Πάσα Συμβαλλομένη Χώρα, συμφώνως προς τους νόμους και κανονισμούς αυτής, θα επιτρέπη εις τους πρόσφυγας να μεταφέρουν τα εις αυτήν εισαχθέντα περιουσιακά στοιχεία εις το έδαφος ετέρας χώρας ένθα δίδεται αυτοίς άδεια επανεγκαταστάσεως.

2. Πάσα Συμβαλλομένη Χώρα θα εξετάζη ευμενώς τας υπό των προσφύγων υποβαλλομένας αιτήσεις προς λήψιν άδειας μεταφοράς απάντων των λοιπών περιουσιακών στοιχείων, άτινα είναι απαραίτητα προς επανεγκατάστασιν αυτών εις ετέραν χώραν ένθα τοίς δίδεται άδεια προς τούτο.

Πρόσφυγες παρανόμως διαμένοντες επί του εδάφους της χώρας της εισδοχής

Άρθρον 31. - Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι δεν θα επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις εις πρόσφυγας λόγω παρανόμου εισόδου ή διαμονής, εάν ούτοι προερχόμενοι απ' ευθείας εκ χώρας ένθα η ζωή ή η ελευθερία αυτών ηπιλείτο, εν τη εννοία του άρθρου 1, εισέρχονται ή ευρίσκονται ήδη επί του εδάφους αυτών άνευ αδειας, υπό την επιφύλαξιν πάντως ότι ούτοι αφ' ενός μεν θα παρουσιαστούν αμελλητί εις τας αρχάς αφ' ετέρου δε θα δώσουν επαρκείς εξηγήσεις περί της παρανόμου αυτών εισόδου ή διαμονής.

2. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα εφαρμόζουν επί των κινήσεων των προσφύγων τούτων μόνον τα απαραίτητα περιοριστικά μέτρα. Τα περιοριστικά μέτρα θα εφαρμόζονται μόνον μέχρις ότου ρυθμισθή το Καθεστώς των επί του εδάφους της χώρας της εισδοχής ευρισκομένων προσφύγων ή αποκτήσουν ούτοι άδειαν εισόδου εις ετέραν χώραν. Προς λήψιν της τοιαύτης αδειας, αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα παράσχουν εις τους πρόσφυγας λογικές προθεσμίας ως και άπασας τας αναγκαίας διευκολύνσεις.

Απέλασις

Άρθρον 32. - 1. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι δεν θα απελαύνουν πρόσφυγας νομίμως διαμένοντας επί του εδάφους αυτών, ειμή μόνον δια λόγους εθνικής ασφαλείας ή δημοσίας τάξεως.

2. Η απέλασις τοιούτου πρόσφυγος δεν θα πραγματοποιείται ειμή μόνον κατόπιν αποφάσεως λαμβανομένης συμφώνως προς την υπό της νομοθεσίας προβλεπομένην διαδικασίαν. - Εφ' όσον επιτακτικοί λόγοι εθνικής ασφαλείας δεν αντιτίθενται εις τούτο, οι πρόσφυγες θα δικαιούνται να προσάγουν αποδείξεις περί της αθώότητος αυτών, να προσφεύγουν και να παρίστανται προς τούτο ενώπιον αρμοδίων αρχών ή ενός ή πλειόνων προσώπων ειδικώς εντεταλμένων υπό της αρμοδίας αρχής.

3. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα παράσχουν εις τους ανωτέρω πρόσφυγας λογικές προθεσμίας προς επιδίωξιν αδειας κανονικής εισόδου εις ετέραν χώραν. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι δύνανται να εφαρμόζουν, κατά τας προθεσμίας ταύτας, μέτρα εσωτερικής τάξεως οία ήθελον κριθή αναγκαία.

Απαγόρευσις απελάσεως ή επαναπροωθήσεως

Άρθρον 33. - 1. Ουδεμία Συμβαλλομένη Χώρα θα απελαύνη ή θα επαναπροωθή, καθ' οιονδήποτε τρόπον, Πρόσφυγας, εις τα σύνορα

εδαφών ένθα η ζωή ή ελευθερία αυτών απειλούνται δια λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων.

2. Το εκ της παρούσης διατάξεως απορρέον ευεργέτημα δεν δύναται πάντως να επικαλήται πρόσφυξ όστις, δια σοβαράς αιτίας, θεωρείται επικίνδυνος εις την ασφάλειαν της χώρας ένθα ευρίσκεται ή όστις, έχων τελεσιδίκως καταδικασθή δι' ιδιαιτέρως σοβαρόν αδίκημα, αποτελεί κίνδυνον δια την Χώραν.

Πολιτογράφησις

Άρθρον 34. - Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα διευκολύνουν, εν τώ μέτρω του δυνατού, την αφομοίωσιν και πολιτογράφησιν των προσφύγων. Θα προσπαθήσουν, ειδικώτερον, να επιταχύνουν την διαδικασίαν της πολιτογραφήσεως και να ελαττώσουν, εν τώ μέτρω του δυνατού, τα δημοσιονομικά βάρη της τριαύτης διαδικασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI: ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΑΙ & ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Συνεργασία των Εθνικών Αρχών μετά των Ηνωμένων Εθνών

Άρθρον 35. - 1. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι αναλαμβάνουν να συνεργάζωνται μετά του Υπάτου Αρμοστού των Ηνωμένων Εθνών δια τους πρόσφυγας, ή παντός έτερου οργάνου των Ηνωμένων Εθνών όπερ τυχόν θα διεδέχτο τούτον εις την άσκησιν των λειτουργιών αυτού, και ειδικώτερον θα διευκολύνουν το έργον αυτού της επιτηρήσεως της εφαρμογής των διατάξεων της παρούσης Συμβάσεως.

2. Επί σκοπώ όπως δυνηθή η Υπάτη Αρμοστεία ή πάν έτερον όργανον των Ηνωμένων Εθνών όπερ θα διεδέχτο ταύτην, να υποβάλλουν εκθέσεις εις τας αρμοδίας αρχάς των Ηνωμένων Εθνών, αι Συμβαλλόμεναι Χώραι αναλαμβάνουν να παρέχουν εις ταύτα καταλλήλως τας παρ' αυτών αιτουμένας πληροφορίας και στατιστικά δεδομένα σχετικώς προς : α) το καθεστώς των προσφύγων.- β) την εφαρμογήν της συμβάσεως ταύτης. - γ) νόμους, κανονισμούς και διατάγματα άτινα ισχύουν ή πρόκειται να ισχύσουν δια τους πρόσφυγας.

Πληροφοριαί περί της Εθνικής Νομοθεσίας

Άρθρον 36. - Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα ανακοινούν εις τον Γενικόν Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών τα κείμενα νόμων και κανονισμών ούς ήθελον υιοθετήσκει προς εξασφάλισιν της εφαρμογής της παρούσης Συμβάσεως.

Σχέσις προς προγενεστέρας Συμβάσεις

Άρθρον 37. - Η παρούσα Σύμβασις αντικαθιστά, δια τα Συμβαλλόμενα Μέρη, τας Συμφωνίας της 5ης Ιουλίου 1922, 31ης Μαΐου 1924, 12ης Μαΐου 1926, 30ης Ιουνίου 1928 και 30ης Ιουλίου 1935 ως επίσης και τας Συμβάσεις της 28ης Οκτωβρίου 1933 και 10ης Φεβρουαρίου 1938, το Πρωτόκολλον της 14ης Σεπτεμβρίου 1939 και το Σύμφωνον της 15ης Οκτωβρίου 1946, χωρίς εκ τούτου να θίγονται αι διατάξεις του εδαφίου 2 του Άρθρου 28.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VII: ΤΕΛΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Διευθέτησις Διαφορών

Άρθρον 38. - Πάσα διαφορά μεταξύ των Συμβαλλομένων εις την παρούσαν Σύμβασιν Μερών αφορώσα την ερμηνείαν ή την εφαρμογήν της συμβάσεως θα υποβάλλεται, τη αιτήσκει ουιουδήποτε εκ των ενδιαφερομένων μερών εις το Διεθνές Δικαστήριον, εφ' όσον δεν καθίσταται δυνατόν να ρυθμισθή δι' άλλων μέσων.

Υπογραφή, Επικύρωσις και Προσχώρησις

Άρθρον 39. - 1. Η παρούσα Σύμβασις θέλει υπογραφή εν Γενεύη την 28ην Ιουλίου 1951 και θέλει εν συνεχεία κατατεθή παρά τω Γενικώ Γραμματεί των Ηνωμένων Εθνών, θα παραμείνη ανοικτή προς υπογραφήν εις το Ευρωπαϊκόν Γραφείον των Ηνωμένων Εθνών από της 28ης Ιουλίου μέχρι της 31ης Αυγούστου 1951. Θα είναι και πάλιν ανοικτή προς υπογραφήν εις την Κεντρικήν Εδραν των Ηνωμένων Εθνών από της 17ης Σεπτεμβρίου 1951 μέχρις της 31ης Δεκεμβρίου 1952.

2. Την παρούσαν σύμβασιν δύνανται να υπογράψουν πάντα τα Κράτη-μέλη των Ηνωμένων Εθνών ως και πάν Κράτος κληθέν όπως συμμετάσχει εις την Διάσκεψιν των Πληρεξουσίων και των Απατρίδων ή πάν Κράτος όπερ ήθελε κληθή υπό της Γενικής Συνελεύσεως να υπογράψη την παρούσαν σύμβασιν. Θέλει επικυρωθή και τα όργανα επικυρώσεως θέλουν κατατεθή παρά τω Γενικώ Γραμματεί των Ηνωμένων Εθνών.

3. Εις την παρούσαν σύμβασιν δύνανται να προσχωρήσουν από της 28ης Ιουλίου 1951 αι εν τω ανωτέρω εδαφίω 2 αναφερόμεναι χώραι. Η προσχώρησις θα γίνεται δια της καταθέσεως οργάνου προσχωρήσεως παρά τω Γενικώ Γραμματεί των Ηνωμένων Εθνών.

Ρήτρα Εδαφικής Εφαρμογής

Άρθρον 40. - 1. Κατά την υπογραφήν, επικύρωσιν ή προσχώρησιν πάν Κράτος δύναται να δηλώσῃ ὅτι θέλει εφαρμόσει την παρούσαν σύμβασιν εις ὅλα ἢ μέρος των εδαφών ων διαχειρίζεται τας διεθνείς σχέσεις. Η τοιαύτη δήλωσις θα ισχύσῃ, ἀφ' ἧς ισχύει καὶ ἡ σύμβασις δια το ἐν λόγω Κράτος.

2. Πάσα τοιαύτη επέκτασις τῆς εφαρμογῆς δύναται να γίνῃ καὶ μεταγενεστέρως ὁποτεδήποτε δι' ανακοινώσεως πρὸς τον Γενικόν Γραμματεα των Ηνωμένων Ἐθνών, θα ἀρχίσῃ δε ισχύουσα εἴτε μετὰ ἐνενήκοντα ἡμέρας ἀφ' ἧς περιήλθεν εἰς τον Γενικόν Γραμματέα των Ηνωμένων Ἐθνών ἡ τοιαύτη ανακοίνωσις, εἴτε ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἀφ' ἧς τίθεται ἐν ἰσχύϊ ἡ σύμβασις δια το ἐν λόγω Κράτος, ἀν ἡ ἡμερομηνία αὐτὴ εἶναι μεταγενεστέρα.

3. Ὅσον ἀφορὰ τα εδάφη ἐφ' ὧν κατὰ την υπογραφήν, επικύρωσιν ἢ προσχώρησιν δὲν ἐπεκτείνεται ἡ παρούσα σύμβασις, τα ἐνδιαφερόμενα Κράτη θέλουν ἐξετάσει τὴν δυνατότητα λήψεως των ἀναγκαίων μέτρων ἵνα ἐπιτευχθῇ ἡ ἐπὶ των εδαφών τούτων επέκτασις τῆς συμβάσεως, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς συγκαταθέσεως των Κυβερνήσεων των ἐν λόγω εδαφών, ὅπου αὐτὴ εἶναι ἀναγκαία δια συνταγματικούς λόγους.

Ρήτρα περὶ Ὁμοσπονδιακῶν Κρατῶν

Άρθρον 41. - Εἰς τας περιπτώσεις Ὁμοσπονδιακῶν ἢ μὴ ἐνιαίων Κρατῶν θα τυγχάνουν εφαρμογῆς αἱ κάτωθι διατάξεις : α) Ὡς πρὸς τα ἄρθρα τῆς παρούσης συμβάσεως των ὁποίων ἡ εφαρμογὴ ἐμπίπτει εἰς τὴν νομοθετικὴν ἀρμοδιότητα τῆς ὁμοσπονδιακῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, αἱ ὑποχρεώσεις τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Κυβερνήσεως θα ἔχουν τὴν αὐτὴν ἐκτασιν οἷαν καὶ αἱ ὑποχρεώσεις των μὴ Ὁμοσπονδιακῶν Κρατῶν των συμβαλλομένων δια τῆς παρούσης.- β) Ὡς πρὸς τα ἄρθρα τῆς παρούσης συμβάσεως ὧν ἡ εφαρμογὴ ἐμπίπτει εἰς τὴν νομοθετικὴν ἀρμοδιότητα των ἐπὶ μέρους πολιτειῶν, ἐπαρχιῶν ἢ καντονίων μὴ ὑποχρεωμένων ἐκ του Συντάγματος τῆς Ὁμοσπονδίας να λάβουν νομοθετικά μέτρα, ἡ Ὁμοσπονδιακὴ Κυβέρνησις θέλει φέρει τα ἐν λόγω ἄρθρα, το ταχύτερον, ὁμοῦ μετὰ εὐνοϊκῆς συστάσεως, εἰς γνώσιν των ἀρμοδίων ἀρχῶν των πολιτειῶν, ἐπαρχιῶν ἢ καντονίων. - γ) Τὴν αἰτήσῃ οἰουδήποτε ἐκ των Συμβαλλομένων Κρατῶν ὑποβαλλομένη δια του Γενικοῦ Γραμματέως των Ηνωμένων Ἐθνῶν, πᾶν Συμβαλλόμενο Ὁμοσπονδιακόν Κράτος θα υποβάλῃ ὑπόμνημα περὶ τῆς Νομοθεσίας καὶ νομολογίας τῆς ὁμοσπονδίας καὶ των ἀπαρτιζόντων αὐτὴν κρατικῶν μονάδων ἐπὶ οἰασδήποτε ἐιδικῆς διατάξεως τῆς παρούσης συμβάσεως

ίνα καταδειχθή κατά πόσον δια νομοθετικών άλλων μέτρων εφαρμόζεται η εν λόγω διάταξις.

Επιφυλάξεις

Άρθρον 42. - 1. Κατά την υπογραφήν, επικύρωσιν ή προσχώρησιν δύναται πάν Συμβαλλόμενον Κράτος να διατυπώση επιφυλάξεις επί των άρθρων της συμβάσεως πλήν των άρθρων 1,3,4,16(1), 33 και 36 μέχρι 46 συμπεριλαμβανομένου. -

2. Επιφυλάξεις γενόμεναι συμφώνως προς το εδάφιον α' του παρόντος δύνανται να αρθούν οποτεδήποτε δια σχετικής ανακοίνωσεως του ενδιαφερομένου Κράτους προς τον Γενικόν Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών.

Θέσις εν ισχύι

Άρθρον 43. - 1. Η παρούσα σύμβασις θέλει τεθή εν ισχύι την εννηκοστήν ημέραν από της επομένης της ημέρας καθ' ήν κατετέθη το έκτον όργανον επικυρώσεως ή προσχωρήσεως.

2. Δι' έκαστον Κράτος όπερ επικυροί την σύμβασιν ή προσχωρεί εις αυτήν μετά την κατάθεσιν του έκτου οργάνου επικυρώσεως ή προσχωρήσεως, η σύμβασις θα τίθεται εν ισχύι την εννηκοστήν ημέραν από της επομένης της ημέρας καθ' ήν το εν λόγω Κράτος κατέθεσε το όργανον επικυρώσεως ή προσχωρήσεως αυτού.

Καταγγελία

Άρθρον 44. - Πάν Συμβαλλόμενον Κράτος δύναται οποτεδήποτε να καταγγείλη την παρούσαν σύμβασιν δι' ανακοίνωσεως απευθυνομένης εις τον Γενικόν Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών.

2. Η τοιαύτη καταγγελία θα έχη ισχύν έν έτος αφ' ής περιήλθεν η σχετική ανακοίνωσις εις τον Γενικόν Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών.

3. Πάν Κράτος όπερ έχει προβή εις δήλωσιν ή ανακοίνωσιν συμφώνως προς το ως άνω άρθρον 40, δύναται οποτεδήποτε μεταγενεστέρως δι' ανακοίνωσεως προς τον Γενικόν Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών να δηλώση ότι η σύμβασις θέλει παύσει ισχύουσα ως προς το περι ού πρόκειται έδαφος μετά έν έτος αφ' ής περιέλθει η σχετική ανακοίνωσις εις τον Γενικόν Γραμματέα.

Αναθέωρησις

Άρθρον 45. - 1. Πάν Συμβαλλόμενον Κράτος δύναται οποτεδήποτε να καταγγείλη την παρούσαν σύμβασιν δι' ανακοινώσεως απευθυνομένης εις τον Γενικόν Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών.

2. Η Γενική Συνέλευσις των Ηνωμένων Εθνών θέλει προβαίνει εις συστάσεις δια τα τυχόν ληπτέα επί της παρούσης αιτήσεως μέτρα.

Ανακοινώσεις του Γενικού Γραμματέως των Ηνωμένων Εθνών

Άρθρον 46. - Ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών θα ανακοινοί εις άπαντα τα Κράτη-μέλη των Ηνωμένων Εθνών ως και τα μη μέλη τα αναφερόμενα εις το άρθρον 39. - α) τας δηλώσεις και ανακοινώσεις συμφώνως προς την παράγραφον Β του άρθρου 1.- β) τας υπογραφάς, επικυρώσεις και προσχωρήσεις συμφώνως προς το άρθρον 39.- γ) τας δηλώσεις και ανακοινώσεις συμφώνως προς το άρθρον 40.- δ) τας επιφυλάξεις και άρσεις επιφυλάξεων συμφώνως προς το άρθρον 42.- ε) την ημερομηνίαν της θέσεως εν ισχύι της παρούσης συμβάσεως συμφώνως προς το άρθρον 43. - στ) τας καταγγελίας και ανακοινώσεις συμφώνως προς το άρθρον 44.- ζ) τας αιτήσεις αναθεωρήσεως συμφώνως προς το άρθρο 45.

ΕΙΣ ΠΙΣΤΩΣΙΝ των ανωτέρω οι υπογεγραμμένοι, δεόντως εξουσιοδοτημένοι, υπέγραψαν την παρούσαν σύμβασιν εξ ονόματος των Κυβερνήσεων των.

ΕΓΕΝΕΤΟ εν Γενεύη τη 28η Ιουλίου 1951 εις έν πρωτότυπον ούτινος το αγγλικόν και το γαλλικόν κείμενον είναι εξ ίσου αυθεντικά και όπερ θέλει παραμείνη εν τοις αρχείοις των Ηνωμένων Εθνών. Κεκυρωμένα αντίγραφα ταύτης θα αποσταλούν εις πάντα τα Κράτη-μέλη των Ηνωμένων Εθνών ως και εις τα Κράτη μη μέλη περιών το άρθρον 39.

Επιφυλάξεις

ΕΛΛΑΣ

24 Αυγούστου 1951

Επιφυλάξεις της Β. Ελληνικής Κυβερνήσεως κατά την κατάθεση των οργάνων κυρώσεως της Διεθνούς Συμβάσεως περί Νομικού Καθεστώτος των Προσφύγων

1. Εις περιπτώσεις ή υπό συνθήκας αιτινες κατά την κρίσιν της δικαιολογούν έκτακτον διαδικασίαν δια λόγους εθνικής ασφαλείας ή δημόσιας τάξεως, η Β. Ελληνική Κυβέρνησις επιφυλάσσει εις εαυτήν το δικαίωμα όπως αποστή των υποχρεώσεων, ας επιβάλλουν αι διατάξεις των άρθρων 8, 26, 28, 31 και 32.

2. Η Β. Ελληνική Κυβέρνησις θεωρεί τα άρθρα 11, 24 παρ. 3 και 34 ως αποτελούντα απλώς συστάσεις και ουχί νομικάς υποχρεώσεις.

3. Το άρθρον 13 δεν θεωρείται αναφερόμενον εις δικαιώματα ή αξιώσεις επί κινητών ή ακινήτων ή τυχόν εκέκτηντο τοιαύτα πρόσωπα προ της εισόδου των ως προσφύγων εις την Ελλάδα.

4. Κατ' όσον αφορά την έμμισθον εργασίαν κατά το άρθρο 17, η Β. Ελληνική Κυβέρνησις θα παρέχη εις τους πρόσφυγας διακλώματα ουχί ήσσονα των παρεχομένων εις αλλοδαπούς εν γένει.

5. Ως δημοσία αρωγή παρεχομένη κατά το άρθρον 23 θεωρείται η βάσει γενικών νόμων και κανονισμών παρεχομένη τοιαύτη. Έκτακτα μέτρα ληφθέντα ή ληφθησόμενα υπό της Β. Ελληνικής Κυβερνήσεως ως συνέπεια έκτακτων περιστάσεων υπέρ ωρισμένης ομάδος ημεδαπών δεν θα επεκτείνωνται αυτομάτως επί προσφύγων υπαγομένων εις τας διατάξεις της παρούσης Συμβάσεως.

6. Η Β. Ελληνική Κυβέρνησις δεν αποδέχεται και δεν θεωρεί ισχύουσαν έναντι αυτής την δευτέραν παράγραφον της επιφυλάξεως εις ην προέβη η Τουρκική Κυβέρνησις κατά την υπογραφήν της παρούσης Συμβάσεως.

Μεταγενέστερη ανάκληση επιφυλάξεων από την Ελληνική Κυβέρνηση

ΔΗΛΩΣΗ ΠΕΡΙ ΑΝΑΚΛΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΦΥΛΑΞΕΩΝ²³

A

«Εμείς,

Ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας,

Έχοντας υπόψη ότι η Ελλάδα επικύρωσε μετ' επιφυλάξεων (βλ. τόμο 354/1960 της Συλλογής Συνθηκών των Ηνωμένων Εθνών, σελίδα 403), τη Σύμβαση περί του Καθεστώτος των Προσφύγων, που υπογράφηκε στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951.

Έχοντας υπόψη ότι η παράγραφος 2 του άρθρου 42 της εν λόγω Συμβάσεως επιτρέπει σε κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος που διατύπωσε επιφυλάξεις να τις ανακαλεί οποτεδήποτε με σχετική ανακοίνωση προς το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών,

Δηλούμε δια της παρούσης ότι:

1. Η επιφύλαξη Νο. 1 ανακαλείται όσον αφορά τα άρθρα 8, 28, 31 και 32 και εξακολουθεί να ισχύει μόνο για το άρθρο 26. Η επιφύλαξη αυτή έχει λουπόν ως εξής:

«Η Ελληνική Κυβέρνηση επιφυλάσσεται να καταργεί τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διατάξεις του άρθρου 26 στις περιπτώσεις ή στις περιστάσεις που κατά τη γνώμη της δικαιολογούν την εφαρμογή μιας εξαιρετικής διαδικασίας προς το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας ή της δημοσίας τάξεως».

2. Ανακαλούνται όλες οι άλλες επιφυλάξεις πλην της επιφυλάξεως Νο. 4, της οποίας το κείμενο έχει ως εξής:

«Όσον αφορά τα επί αμοιβή επαγγέλματα που αποτελούν το αντικείμενο του άρθρου 17, η Ελληνική Κυβέρνηση δεν θα παράσχει στους πρόσφυγες δικαιώματα κατώτερα από εκείνα που χορηγούνται κατά γενικό τρόπο στους υπηκόους ξένων κρατών».

Έγινε στην Αθήνα, στις 3 Μαρτίου 1978

Ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας

Ο Υπουργός Εξωτερικών

²³ Σημείωση της επιμελήτριας: για τις επιφυλάξεις και τα συμβαλλόμενα στη Σύμβαση κράτη βλέπε <http://treaties.un.org/Pages/ParticipationStatus.aspx>.

B

«Εμείς,

Ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας,

Έχοντας υπόψη ότι η Ελλάδα επικύρωσε μετ' επιφυλάξεων (βλ. τόμο 354/1960 της Συλλογής Συνθηκών των Ηνωμένων Εθνών, σελίδα 403), τη Σύμβαση περί του Καθεστώτος των Προσφύγων, που υπογράφηκε στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951.

Έχοντας υπόψη ότι η Ελληνική Δημοκρατία ήρε ορισμένες από τις προαναφερόμενες επιφυλάξεις στις 14.4.1978 και ότι διατηρούνται μόνον οι επιφυλάξεις που αφορούν στα άρθρα 17 (μισθωτά επαγγέλματα) και 26 (ελευθέρα κυκλοφορία) της προαναφερόμενης Σύμβασης.

Έχοντας υπόψη ότι η παράγραφος 2 του άρθρου 42 της εν λόγω Συμβάσεως επιτρέπει σε κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος που διατύπωσε επιφυλάξεις να τις ανακαλεί οποτεδήποτε με σχετική ανακοίνωση προς το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών,

Δηλούμε δια της παρούσης ότι:

Ανακαλείται η επιφύλαξη όσον αφορά στο άρθρο 17 της προαναφερόμενης Σύμβασης».

Έγινε στην Αθήνα, στις 2 Φεβρουαρίου 1995

Ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας

Ο Υπουργός Εξωτερικών

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εδάφιο 1

1. Το υπό του άρθρου 28 της παρούσης Συμβάσεως προβλεπόμενον ταξιδιωτικό έγγραφον δέον να είναι σύμφωνον προς το προσηρητημένον τω παραρτήματι υπόδειγμα

2. Το ταξιδιωτικόν τούτο έγγραφον δέον να είναι συντεταγμένον εις δύο τουλάχιστον γλώσσας, εκ των οποίων η μία θα είναι η αγγλική ή η γαλλική.

Εδάφιο 2

Υπό την επιφύλαξιν των κανονισμών της χώρας, ήτις εκδίδει τα έγγραφα ταύτα, τα τέκνα δύνανται να περιλαμβάνωνται εις το ταξιδιωτικό έγγραφον του γονέως ή, εις εξαιρετικές περιπτώσεις, ετέρου ενηλικίου πρόσφυγος.

Εδάφιο 3

Τα δια την έκδοσιν τιοιούτου εγγράφου εισπραττόμενα τέλη δέον όπως μη υπερβαίνουν την δια την έκδοσιν εθνικών διαβατηρίων εφαρμοζομένην κατωτάτην διατίμησιν.

Εδάφιο 4

Υπό την επιφύλαξιν ειδικών ή εξαιρετικών περιπτώσεων, το ταξιδιωτικόν έγγραφον δέον όπως ισχύη δι' όσον ένεστι περισσοτέρας χώρας.

Εδάφιο 5

Το ταξιδιωτικόν έγγραφον θα ισχύη δι' έν ή δύο έτη κατά την βούλησιν της εκδιδούσης αρχής.

Εδάφιο 6

Η εκδώσασα το ταξιδιωτικόν έγγραφον αρχή είναι αρμοδια δια την ανανέωσιν ή παράτασιν της ισχύος τούτου, εφ' όσον χρόνον ο δικαιούχος διαμένει μονίμως εις χώραν της αρχής ταύτης χωρίς να έχη αποκτήσει νόμιμον διαμονήν εις ετέραν.

Η έκδοσις νέου εγγράφου ανάγεται, υπό τας ίδιας συνθήκας, εις την αρμοδιότητα της εκδωσάσης το παλαιόν έγγραφον αρχής.

Οι διπλωματικοί και προξενικοί αντιπρόσωποι, ειδικώς εξουσιοδοτημένοι προς τούτο, θα είναι αρμόδιοι να παρατείνουν επί έξ μήνας κατ' ανώτατον όριον την ισχύν των υπό των Κυβερνήσεων αυτών εκδοθέντων ταξιδιωτικών εγγράφων.

Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι θα εξετάζουν ευμενώς την δυνατότητα ανανεώσεως ή παρατάσεως της ισχύος ταξιδιωτικών εγγράφων των μη νομίμως πλέον διαμενόντων εις το έδαφος αυτών προσφύγων, εις άς πε-

ριπτώσεις ούτοι δεν δύνανται να αποκτήσουν ταξιδιωτικά έγγραφα της χώρας της νομίμου αυτών διαμονής.

Εδάφιο 7

Αι Συμβαλλόμενοι Χώροι αναγνωρίζουν την ισχύ των ταξιδιωτικών εγγράφων άτινα εξεδόθησαν συμφώνως προς τας διατάξεις του άρθρου 28 της παρούσης Συμβάσεως.

Εδάφιο 8

Αι αρμόδιαι αρχαί της χώρας ένθα προτίθεται να μεταβή ο πρόσφυξ εάν επιθυμούν να τω επιτρέψουν την είσοδο θα θεωρούν, εφ' όσον η τοιαύτη θεώρησις είναι αναγκαία, το ταξιδιωτικό έγγραφον του οποίου ούτος είναι κάτοχος.

Εδάφιο 9

1. Αι Συμβαλλόμενοι Χώροι αναλαμβάνουν να θεωρούν ταξιδιωτικά έγγραφα δια την διέλευσιν των προσφύγων οίτινες έχουν λάβει θεώρησιν δια την χώραν του τελικού αυτού προορισμού.

2. Τοιαύται θεωρήσεις δύνανται να μη χορηγούνται εις τας περιπτώσεις καθ' άς δικαιολογείται η άρνησις θεωρήσεως δια τους αλλοδαπούς.

Εδάφιο 10

Τα δια τας θεωρήσεις εξόδου, εισόδου ή διελεύσεως εισπραττόμενα τέλη δέον όπως μη υπερβαίνουν την δια την χορήγησιν θεωρήσεων επί αλλοδαπών διαβατηρίων εφαρμοζομένην κατωτάτην διατίμησιν.

Εδάφιο 11

Εν η περιπτώσει πρόσφυξ τις αποκτήσει νόμιμον διαμονήν εις το έδαφος ετέρας Συμβαλλομένης Χώρας, την υποχρέωσιν δια την έκδοσιν νέου ταξιδιωτικού εγγράφου, κατά τους όρους και προϋποθέσεις του άρθρου 28, θα έχη η αρμοδία αρχή της ως άνω χώρας εις ήν ο πρόσφυξ ούτος θα δικαιούται να υποβάλη την σχετικήν αίτησιν.

Εδάφιο 12

Η εκδίδουσα το νέον ταξιδιωτικό έγγραφον αρχή δέον όπως αφαιρέση και επιστρέψη το παλαιόν τοιούτον εις την χώραν της εκδόσεως, εφ' όσον αναγράφεται εις τούτο ότι επιβάλλεται η τοιαύτη επιστροφή, άλλως η εκδίδουσα ως άνω αρχή θα αφαιρή και θα ακυροί τούτο.

Εδάφιο 13

1. Εκάστη των Συμβαλλομένων Χωρών υποχρεούται να επιτρέπη εις τον κάτοχον ταξιδιωτικού εγγράφου, εκδοθέντος υπ' αυτής συμφώνως

προς το άρθρον 28 της παρούσης Συμβάσεως, την επιστροφήν εις το έδαφος αυτής καθ' όλην την διάρκειαν της ισχύος του εγγράφου τούτου.

2. Υπό την επιφύλαξιν των διατάξεων του προηγούμενου εδαφίου, εκάστη Συμβαλλομένη Χώρα δικαιούται να απαιτή όπως ο κάτοχος του περιού ο λόγος εγγράφου συμμορφούται προς άπασας τας διατυπώσεις τας επιβαλλομένας εις τους εξερχομένους ή εισερχομένους εις το έδαφος αυτής.

3. Αι Συμβαλλόμεναι Χώραι εκδίδουσαι το ως άνω έγγραφον επιφυλάσσουν εις εαυτάς το δικαίωμα, εις περιπτώσεις εξαιρετικής ή καθ' άς η άδεια προσκαίρου διαμονής του πρόσφυγος ισχύει δια συγκεκριμένην περίοδον, να περιορίσουν, εις τρεις μήνας κατά κατώτατον όριον, την περίοδον καθ' ήν ο πρόσφυξ θα δικαιούται να επιστρέψη.

Εδάφιον 14

Υπό μόνην την επιφύλαξιν των όρων του εδαφίου 13 αι διατάξεις του παρόντος παραρτήματος κατ' ουδένα τρόπον θίγουν τους νόμους και κανονισμούς, οίτινες διέπουν, εις τα εδάφη των Συμβαλλομένων Χωρών, τους όρους εισόδου, διελεύσεως, προσκαίρου διαμονής, εγκαταστάσεως και εξόδου.

Εδάφιον 15

Ούτε η έκδοσις του ταξιδιωτικού εγγράφου, ούτε τα εν αυτώ κατεχωρημένα καθορίζουν ή θίγουν την νομικήν θέσιν του κατόχου, ειδικότερον δε όσον αφορά τα της ιθαγενείας αυτού.

Εδάφιον 16

Η έκδοσις του εγγράφου δεν δίδει εις τον κάτοχον αυτού δικαίωμα προστασίας υπό την διπλωματικών και προξενικών αντιπροσώπων της εκδιδούσης χώρας και δεν χορηγεί εις τας αντιπροσώπους τους το δικαίωμα παροχής προστασίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
Υπόδειγμα ταξιδιωτικού εγγράφου

Το ταξιδιωτικόν έγγραφον δέον να έχη σχήμα βιβλιαρίου (15 εκ. Χ 10 εκ. περίπου). Συνιστάται να εκτυπούται κατά τοιούτον τρόπον ώστε αφ' ενός μεν τα ξέσματα ή αι αλλοιώσεις δια χημικών ή άλλων μέσων διακρίνονται ευκόλως, εφ' ετέρου δε αι λέξεις "Σύμβασις της 28ης Ιουλίου 1951" να επαναλαμβάνονται τυπωμέναι εις εκάστην σελίδα και εις την γλώσσαν της εκδωσάσης το έγγραφον χώρας.

Κάλυμμα βιβλιαρίου
ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΙΤΛΟΣ
(Σύμβασις της 28ης Ιουλίου 1951)

Αριθ.....

(1)
ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ
(Σύμβασις της 28ης Ιουλίου 1951)

Η ισχύς του παρόντος λήγει την πλήν παρατάσεως ή ανανεώσεως αυτής.

Επώνυμον

Όνομα

Συνοδευόμενος υπό τέκνου (τέκνων)

1. Το παρόν ταξιδιωτικόν έγγραφον εκδίδεται με αποκλειστικόν σκοπόν τον εφοδιασμόν του κατόχου αυτού δι' ενός ταξιδιωτικού εγγράφου δυναμένου να χρησιμεύση αυτό ως εθνικόν διαβατήριον. Το παρόν δεν αποδεικνύει ούτε καθ' οιονδήποτε τρόπον θίγει την υπηκοότητα του κατόχου.

2. Ο κάτοχος εξουσιοδοτείται να επιστρέψη εις (μνεία της χώρας της οποίας αι αρχαί εκδίδουν το ταξιδιωτικόν έγγραφον) μέχρι της εκτός εάν γίνεται κατωτέρω μνεία μεταγενεστέρας ημερομηνίας. [Η περίοδος καθ' ην ο δικαιούχος είναι εξουσιοδοτημένος να επιστρέψη, δέον να μη είναι κατωτέρα των τριών μηνών].

3. Εν περιπτώσει διαμονής εις χώραν ετέρας της εκδωσάσης το παρόν ταξιδιωτικόν έγγραφον ο κάτοχος οφείλει, εάν επιθυμή να ταξιδεύση εκ νέου, να υποβάλη αίτησιν εκδόσεως νέου ταξιδιωτικού εγγράφου εις τας αρμοδίας αρχάς της χώρας της διαμονής αυτού. [Η εκδίδουσα το νέον ταξιδιωτικόν έγγραφον αρχή αφ' ενός μεν θα αφαιρέση το παλαιόν ταξιδιωτικόν έγγραφον, αφ' ετέρου δε θα επιστρέψη τούτο εις την εκδωσασαν αυτό αρχή].

(Το παρόν ταξιδιωτικόν έγγραφο έχει σελίδας, του καλύμματος μη

συμπεριλαμβανομένου).

(2)

Τόπος και ημερομηνία γεννήσεως

Επάγγελμα

Παρούσα διαμονή

Όνομα και γένος της συζύγου

Επώνυμον και όνομα του συζύγου

Χαρακτηριστικά

Ύψος

Κόμη

Χρώμα οφθαλμών

Ρις

Σχήμα προσώπου

Επίδερμις

Ειδικά χαρακτηριστικά

Συνοδεύοντα τον κάτοχον τέκνα

Επώνυμον Όνομα Τόπος Φύλον Ημ. γεννήσεως

(Το παρόν έχεισελίδας, του καλύμματος μη συμπεριλαμβανομένου)

(3)

Φωτογραφία του κατόχου και σφραγίς της εκδιδούσης αρχής Δακτυλικά αποτυπώματα του κατόχου (προαιρετικώς)

Υπογραφή του κατόχου

(Το παρόν έχεισελίδας, του καλύμματος μη συμπεριλαμβανομένου)

(4)

1. Το παρόν ισχύει δια τα κάτωθι χώρας :

2. Ταξιδιωτικόν και ταξιδιωτικά έγγραφα επί τη βάσει των οποίων εξεδόθη το παρόν:

Εκδοθέν εν

Ημερομηνία

Υπογραφή και σφραγίς της
εκδιδούσης το παρόν αρχής

Καταβλητέα τέλη :

(Τα παρόν έχει σελίδας, του καλύμματος μη συμπεριλαμβανομένου).

(5)

Παράτασις ή ανανέωσις της ισχύος

Καταβληθέντα τέλη : από

μέχρι

Εγένετο εν Ημερομηνία

Υπογραφή και σφραγίς της παρατεινούσης ή ανανεούσης την ισχύν του

παρόντος εγγράφου αρχής.

Παράταση ή ανανέωση της ισχύος

Καταβληθέντα τέλη : από
μέχρι

Εγένετο εν Ημερομηνία
Υπογραφή και χαρτόσημον της παρατεινούσης ή ανανεούσης την ισχύν
του παρόντος εγγράφου αρχής.

(Το παρόν ταξιδιωτικόν έγγραφο έχει σελίδας, του καλύμματος μη
συμπεριλαμβανομένου)

(6)

Παράταση ή ανανέωση της ισχύος

Καταβληθέντα τέλη : από
μέχρι

Εγένετο εν Ημερομηνία
Υπογραφή και χαρτόσημον της παρατεινούσης ή ανανεούσης την ισχύν
του παρόντος εγγράφου αρχής.

Παράταση ή ανανέωση της ισχύος

Καταβληθέντα τέλη : από.....
μέχρι.....

Εγένετο εν Ημερομηνία
Υπογραφή και χαρτόσημον της παρατεινούσης ή ανανεούσης την ισχύν
του παρόντος εγγράφου αρχής.

(Το παρόν ταξιδιωτικόν έγγραφο έχει σελίδας, του καλύμματος μη
συμπεριλαμβανομένου)

(7-32)

Το επώνυμον του κατόχου του παρόντος ταξιδιωτικού εγγράφου δέον
όπως αναγράφεται εις εκάστην θεώρησιν.

(Το παρόν ταξιδιωτικόν έγγραφο έχει σελίδας, του καλύμματος μη
συμπεριλαμβανομένου)

Κεκυρωμένον ακριβές αντίγραφον
Δια τον Γενικόν Γραμματέα

Δια τον επικεφαλής του Νομικού Τμήματος Βοηθόν Γενικού Γραμματέως

Παράρτημα ΙΙΙ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΤΟΥ 1967 ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΗΣ 31ης ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1967

Τέθηκε σε ισχύ στις 4 Οκτωβρίου 1967

[όπως κυρώθηκε με τον Α.Ν. 389 της 26-4/4-6-1968 : *Περί κυρώσεως του Πρωτοκόλλου της Ν. Υόρκης της 31-1-1967 εν σχέσει προς την Νομικήν Κατάστασιν των Προσφύγων (ΦΕΚ Α' 125)*].

Άρθρον μόνον. - Κυρούται και έχει πλήρη ισχύν νόμου το εν Ν. Υόρκη υπογραφέν την 31.1.1967 πρωτόκολλον εν σχέσει προς την Νομικήν Κατάστασιν των Προσφύγων, ούτινος το κείμενο εν πρωτοτύπω εις την γαλλικήν και εν μεταφράσει εις την ελληνικήν έπιεται.

Ο παρών νόμος θέλει ισχύσει από της δημοσιεύσεως του εις την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Εν Αθήναις τη 25η Απριλίου 1968

Εθεωρήθη και ετέθη η μεγάλη του Κράτους σφραγίς

Εν Αθήναις τη 26η Απριλίου 1968

Πρωτόκολλον Σχετικόν προς το Καθεστώς των Προσφύγων

Τα Κράτη-μέρη του παρόντος Πρωτοκόλλου,

- Έχοντα υπ' όψιν ότι η Σύμβασις η αφορώσα εις το Καθεστώς των Προσφύγων, η οποία υπεγράφη εν Γενεύη την 28ην Ιουλίου 1951 εφεξής καλουμένη η Σύμβασις) δεν εφαρμόζεται ειμή μόνον εις τα πρόσωπα τα οποία κατέστησαν Πρόσφυγες συνεπεία γεγονότων επελθόντων προ της 1ης Ιανουαρίου 1951.

Έχοντα υπ' όψιν ότι νέαι κατηγορίαι προσφύγων ανεφάνησαν αφ' ής η Σύμβασις υιοθετήθη και ως εκ τούτου οι ειρημένοι πρόσφυγες ενδέχεται να μη συμπεριληφθούν εις το ευεργέτημα της Συμβάσεως . -

Κρίνοντα ότι είναι επιθυμητόν όπως το αυτό Καθεστώς εφαρμόζεται εις άπαντας τους πρόσφυγας, οι οποίοι καλύπονται υπό του ορισμού, όστις εδόθη εις την Σύμβασιν, μη υπολογιζομένης της περιοριστικής ημερομηνίας της 1ης Ιανουαρίου 1951.

Συνεφώνησαν τα εξής :

Γενικαί διατάξεις

Άρθρον Ι. - 1. Τα Κράτη-μέρη του παρόντος Πρωτοκόλλου υποχρεούνται να εφαρμόσουν εις τους πρόσφυγας, ως ούτοι ορίζονται κατωτέρω, τα άρθρα 2 μέχρι 34 συμπεριλαμβανομένου της Συμβάσεως.

2. Πρός τον σκοπόν του παρόντος Πρωτοκόλλου, ο όρος "πρόσφυς" - πλην του ότι αφορά την εφαρμογήν της παραγράφου 3 του παρόντος άρθρου - εννοεί πάν πρόσωπον, το οποίον ανταποκρίνεται εις τον ορισμό, ο οποίος εδόθη υπό του πρώτου άρθρου της Συμβάσεως ωςάν αι λέξεις "συνεπεία γεγονότων επελθόντων προς της 1ης Ιανουαρίου 1951" και αι λέξεις "... κατόπιν τοιούτων γεγονότων" να μην υφίσταντο εις την παράγραφον 2 του Τμήματος Α του πρώτου άρθρου.

3. Το παρόν Πρωτόκολλον θα εφαρμοσθή υπό των Κρατών μερών άνευ ουδενός γεωγραφικού περιορισμού. Ούχ ήττον, αι ήδη γινόμεναι δηλώσεις, δυνάμει του εδαφίου "α" της παραγράφου 1 του τμήματος Β του πρώτου άρθρου της Συμβάσεως υπό των Κρατών, τα οποία ήσαν ήδη μέρη αυτής, θα έχουν εφαρμογήν και υπό το Καθεστώς του παρόντος Πρωτοκόλλου, εκτός εάν αι υποχρεώσεις του δηλώσαντος Κράτους έχουν επεκταθή συμφώνως προς την παράγραφον 2 του τμήματος Β του πρώτου άρθρου της Συμβάσεως.

Συνεργασία των εθνικών αρχών μετά των Ηνωμένων Εθνών

Άρθρον ΙΙ. - 1. Τα Κράτη - μέρη του παρόντος Πρωτοκόλλου υποχρεούνται να συνεργασθούν μετά της Ανωτάτης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών δια τους Πρόσφυγας ή μεθ' οιουδήποτε άλλου Ιδρύματος, το οποίον ήθελε διαδεχθή αυτήν εις την εκτέλεσιν των καθηκόντων της, και ιδιαιτέρως να διευκολύνουν το έργον της, συνιστάμενον εις επιτήρησιν της εφαρμογής των διατάξεων του παρόντος Πρωτοκόλλου.

2. Δια να επιτρέψουν εις την Ανωτάτην Αρμοστείαν ή εις οιονδήποτε άλλον Οργανισμόν των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος ήθελε διαδεχθή αυτήν, να παρουσιάζη εκθέσεις εις τα αρμόδια όργανα των Ηνωμένων Εθνών, τα Κράτη μέρη του παρόντος Πρωτοκόλλου υποχρεούνται να προμηθεύουν εις αυτά, κατά τον προσήκοντα τύπον, τας ζητούμενας πληροφορίας και τα στατιστικά στοιχεία σχετικώς προς : α) το καθεστώς των προσφύγων.β) την θέσιν εν λειτουργία του παρόντος Πρωτοκόλλου. γ) τους Νόμους, Κανονισμούς και Διατάγματα, τα οποία είναι εν ισχύι ή θα τεθούν εν ισχύι, όσον αφορά τους πρόσφυγας.

Πληροφορία αναφερομένη εις τους εθνικούς νόμους και κανονισμούς

Άρθρον ΙΙΙ. - Τα Κράτη - μέρη του παρόντος Πρωτοκόλλου θα κοινοποιήσουν εις τον Γενικόν Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών τα κείμενα των Νόμων και των Κανονισμών, τους οποίους ήθελον εκδώσει προς εξασφάλισιν της εφαρμογής του παρόντος Πρωτοκόλλου.

Διακανονισμός των διαφορών

Άρθρον ΙV. - Πάσα διαφορά μεταξύ των μερών του παρόντος Πρωτοκόλλου αφορώσα εις την ερμηνείαν ή εις την εφαρμογήν του Πρωτοκόλλου τούτου, η οποία δεν ήθελε διευθετηθή δι' άλλων μέσων, θα υποβάλλεται εις το Διεθνές Δικαστήριον τη αιτήσκει ενός των εν τη διαφορά μερών.

Προσχώρησις

Άρθρον V. - Το παρόν Πρωτόκολλον θα παραμείνη ανοικτόν δι' όλα τα Κράτη μέρη της Συμβάσεως, ως και δια πάν άλλο Κράτος μέλος του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, ή μέλος ενός των Ειδικευμένων Οργανώσεων, ή δια πάν Κράτος, προς το οποίον η Γενική Συνέλευσις ήθελεν απευθύνει πρόσκλησιν προσχωρήσεως εις το Πρωτόκολλον. Η προσχώρησις θα γίνη δια καταθέσεως της πράξεως προσχωρήσεως εις τον Γενικόν Γραμματέα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

Ομοσπονδιακή ρήτρα

Άρθρον VI. - Εις περίπτωσιν Κράτους Ομοσπόνδου ή Κράτους μη ενιαίου, θα εφαρμόζονται αι ακόλουθοι διατάξεις : α) Οσον αφορά τα άρθρα της Συμβάσεως, τα οποία θα εφαρμοσθούν συμφώνως προς την παράγραφον 1 του πρώτου άρθρου του παρόντος Πρωτοκόλλου και των οποίων η θέσις εν λειτουργία εξαρτάται από την νομοθετικήν ενέργειαν της ομοσπονδιακής νομοθετικής εξουσίας, αι υποχρεώσεις της Ομοσπονδιακής Κυβερνήσεως θα είναι, εν τω μέτρω τούτω, αι αυταί με τας υποχρεώσεις των Κρατών μερών, τα οποία δεν είναι Κράτη Ομοσπονδιακά.

β) Οσον αφορά τα άρθρα της Συμβάσεως, τα οποία θα εφαρμοσθούν συμφώνως προς την παράγραφον 1 του πρώτου άρθρου του παρόντος Πρωτοκόλλου και των οποίων η εφαρμογή εξαρτάται από την νομοθετικήν ενέργειαν ενός εκάστου των Κρατών, Επαρχιών ή συνιστώντων αυτά Καντονίων, τα οποία συμφώνως προς το συνταγματικόν σύστημα της Ομοσπονδίας δεν υποχρεούνται να λάβουν μέ-

τρα νομοθετικά, η Ομοσπονδιακή Κυβέρνησις θα φέρη το ταχύτερον, μετά της ευνοϊκής αυτής γνωματεύσεως, τα εν λόγω άρθρα εις γνώσιν των αρμοδίων αρχών των Κρατών, Επαρχιών ή Καντονίων.

γ) Ομόσπονδον Κράτος-μέρος του παρόντος Πρωτοκόλλου θα κοινοποιή τη αιτήσιν παντός άλλου Κράτους-μέρους του παρόντος Πρωτοκόλλου, ήτις ήθελε διαβιβασθή εις αυτό μέσω του Γενικού Γραμματέως του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, έκθεσιν περί της νομοθεσίας και περί των εν ισχύι συνηθειών εις την Ομοσπονδίαν και εις τα Κράτη-μέλη αυτής ως προς οιαδήποτε διάταξιν της Συμβάσεως της εφαρμοζομένης συμφώνως προς την παράγραφον 1 του άρθρου 1 του παρόντος Πρωτοκόλλου, εμφανίζουσιν το μέτρον καθ' ό εδόθη αποτέλεσμα εις αυτήν δια της νομοθετικής ή ετέρας δράσεως.

Επιφυλάξεις και δηλώσεις

Άρθρον VII. - 1. Κατά την προσχώρησιν του, πάν Κράτος δύναται να διατυπώσῃ επιφυλάξεις επί του άρθρου IV του παρόντος Πρωτοκόλλου και ως προς την εφαρμογήν, δυνάμει του πρώτου άρθρου του παρόντος Πρωτοκόλλου, όλων των διατάξεων της Συμβάσεως εκτός εκείνων των άρθρων 1,3,4,16(1) και 33, υπό τον όρον όπως εις περιπτώσιν Κράτους το οποίον είναι μέρος της Συμβάσεως, αι επιφυλάξεις αιτίνας θα γίνουσιν δυνάμει του παρόντος άρθρου, δεν θα επεκτείνωνται εις τους Πρόσφυγας επί των οποίων εφαρμόζεται η Σύμβασις.

2. Αι επιφυλάξεις αι οποίαι εγένοντο υπό Κρατών-μερών της Συμβάσεως, συμφώνως προς το άρθρον 42 της εν λόγω Συμβάσεως θα εφαρμόζονται εις τας υποχρεώσεις των, αιτίνας απορρέουν εκ του παρόντος Πρωτοκόλλου εκτός εάν αποσυρθούν.

3. Πάν Κράτος, το οποίον διατυπώνει μίαν επιφύλαξιν δυνάμει της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου δύναται να την αποσύρῃ εις πάσαν στιγμὴν δια γνωστοποιήσεως απευθυνομένης προς τούτο προς τον Γενικόν Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

4. Αι δηλώσεις, αι οποίαι εγένοντο δυνάμει των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 40 της Συμβάσεως, υφ' ενός Κράτους-μέρους αυτής, το οποίον προσχωρεῖ εις το παρόν Πρωτόκολλον, θα θεωρούνται ως εφαρμοζόμεναι υπό το Καθεστὼς του παρόντος Πρωτοκόλλου, εκτός εάν, κατά την προσχώρησιν, το ενδιαφερόμενον μέρος απέστειλεν ειδοποίησιν περί του αντιθέτου εις τον Γενικόν Γραμματέα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. - Αι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 40 και της παραγράφου 3 του άρθρου 44 της Συμβάσεως θα θεωρούνται ως εφαρμοζόμεναι *mutatis mutandis* εις το παρόν Πρωτόκολλον.

Έναρξις ισχύος

Άρθρον VIII. - 1. Το παρόν Πρωτόκολλον θα τεθή εν ισχύι από της ημερομηνίας της καταθέσεως της έκτης πράξεως προσχωρήσεως.

2. Δι' ένα έκαστον των προσχωρούντων εις το Πρωτόκολλον Κρατών μετά την κατάθεσιν της έκτης πράξεως προσχωρήσεως, η έναρξις ισχύος του Πρωτοκόλλου θα λάβη χώραν κατά την ημερομηνίαν καθ' ήν το εν λόγω Κράτος θα καταθέση την πράξιν της προσχωρήσεώς του.

Καταγγελία

Άρθρον IX. - Πάν Κράτος μέρος του παρόντος Πρωτοκόλλου δύναται να καταγγείλη τούτο ανά πάσαν στιγμὴν δια κοινοποιήσεως απευθυνομένης προς τον Γενικόν Γραμματέα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

2. Η καταγγελία θα ἔχη ισχὴν ὅσον αφορά το ενδιαφερόμενον Κράτος, μετὰ πάροδον ἔτους ἀπὸ της ημερομηνίας λήψεως ταύτης ὑπὸ του Γενικοῦ Γραμματέως του Οργανισμοῦ Ηνωμένων Εθνών.

Κοινοποιήσεις ὑπὸ του Γενικοῦ Γραμματέως του Οργανισμοῦ Ηνωμένων Εθνών

Άρθρον X. - Συναφῶς προς το Πρωτόκολλον ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμοῦ Ηνωμένων Εθνών θα γνωστοποιήσῃ εις ὅλα τα Κράτη τα προβλεπόμενα ὑπὸ του άρθρου V τας ημερομηνίας ἐναρξεως της ισχύος, προσχωρήσεως, καταθέσεως και ἀνακλήσεως των ἐπιφυλάξεων, καταγγελίας και των σχετικῶν περὶ αὐτὰς δηλώσεων και κοινοποιήσεων.

Καταθέσεις του Πρωτοκόλλου εἰς τα ἀρχεῖα του Οργανισμοῦ Ηνωμένων Εθνών

Άρθρον XI. - Ἐν ἀντίτυπον του παρόντος Πρωτοκόλλου, του ὁποίου τα κείμενα συντεταγμένα εἰς την ἀγγλικήν, κινεζικὴν, ἰσπανικὴν, γαλλικὴν και ρωσικὴν, παρέχουν την ἰδίαν πίστιν, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ του Προέδρου της Γενικῆς Συνελεύσεως και του Γενικοῦ Γραμματέα του Οργανισμοῦ Ηνωμένων Εθνών, θα κατατεθῆ εἰς τα Ἀρχεῖα της Γραμματείας του Οργανισμοῦ. Ο Γενικός Γραμματέας θα διαβιβάσῃ κεκυρωμένον ἀντίγραφον αὐτοῦ εἰς ὅλα τα Κράτη Μέλη του Οργανισμοῦ των Ηνωμένων Εθνών, ὡς και εἰς τα ἄλλα Κράτη, τα ὁποία προβλέπονται εἰς το ἄρθρον V.